

4084
0171/206/v-2

A FŐVÁROSI NYILVÁNOS KÖNYVTÁR
BUDAPESTI GYŰJTEMÉNYÉNEK BIBLIOGRAFIAI MUNKÁLATAI

II.

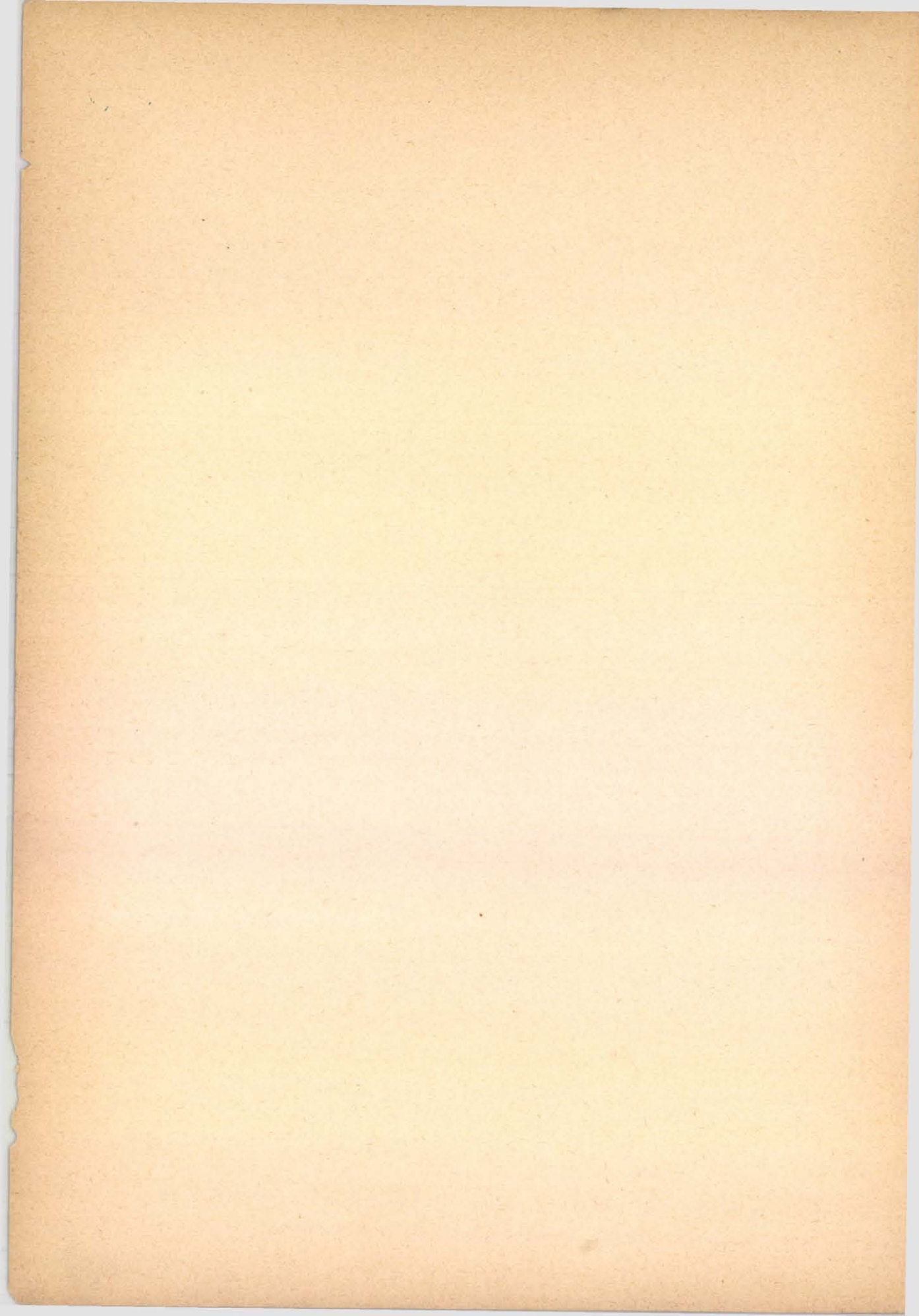
BUDA ÉS PEST FÜRDŐINEK
ÉS GYÓGYFORRÁSAINAK
IRODALMA

STADTBIBLIOTHEK BUDAPEST
BIBLIOGRAPHISCHE VERÖFFENTLICHUNGEN DER BUDAPESTIENSIA
SAMMLUNG

II.

LITERATUR DER OFNER UND PESTER
BÄDER UND HEILQUELLEN

Pihler B. sz.

A FŐVÁROSI NYILVÁNOS KÖNYVTÁR
BUDAPESTI GYUJTEMÉNYÉNEK BIBLIOGRAFIAI MUNKÁLATAI

II.

BUDA ÉS PEST FÜRDŐINEK
ÉS GYÓGYFORRÁSAINAK
IRODALMA

STADTBIBLIOTHEK BUDAPEST
BIBLIOGRAPHISCHE VERÖFFENTLICHUNGEN DER BUDAPESTIENSIA
SAMMLUNG

II.

LITERATUR DER OFNER UND PESTER
BÄDER UND HEILQUELLEN

Pikler B. sz.

Faint, illegible text at the top of the page, possibly bleed-through from the reverse side.

Faint, illegible text in the middle of the page, possibly bleed-through from the reverse side.

0171/206/2 - 2

TARTALOM. — INHALT.

	Lap Seite
Előszó. — Vorwort	V
I. Buda és Pest fürdőinek irodalma általában. — Literatur der Ofner und Budapester Bäder im allgemeinen	1
1. XVI—XVIII. század — XVI—XVIII. Jahrhundert	1
2. XIX—XX. század — XIX—XX. Jahrhundert	17
II. Egyes fürdők — Einzelne Bäder	28
1. Római fürdő — Römerbad	28
2. Császárfürdő — Kaiserbad	29
3. Szent Lukács-fürdő — St. Lukasbad	34
4. Király-fürdő — Königsbad	37
5. Szent Imre-fürdő — St. Emerich-Bad	39
6. Rudas-fürdő — Bruckbad	43
7. Szent Gellért-fürdő — St. Gerhard-Bad	47
8. Erzsébet-sósfürdő — Elisabeth-Salzbad	52
9. Szent Margitszigeti-fürdő — Bad auf der St. Margarethen-Insel	54
10. Széchenyi-fürdő — Széchenyi-Bad	58
11. Népfürdők, iskolafürdők — Volksbäder, Schulbäder	61
12. Egyéb kisebb fürdők — Andere kleine Bäder	62
13. Dunafürdők, strandfürdők — Donaubäder, Strandbäder	67
III. Források és kutak — Quellen und Brunnen	69
1. Általában — Im allgemeinen	69
2. Egyes források és kutak — Einzelne Quellen und Brunnen	71
a) Gellérthegyi források — Quellen aus dem Gebiete des Blocks- bergs	71
b) Józsefhegyi források — Quellen aus dem Gebiete des Josephs- bergs	73
c) Svábhegy-zugligeti források — Quellen aus dem Gebiete des Schwabenbergs	74
d) Lágymányosi és budaörsi keserűvízforrások — Glaubersalz- quellen aus dem Lágymányoser und Budaörser Gebiete	75
e) Pesti források — Pester Quellen	78
f) Dunai melegforrások — Warme Quellen in der Donau	79
IV. Budapest fürdőváros — Bäderstadt Budapest	80
V. Fürdőügyi szabályrendeletek — Bäderstatuten der Hauptstadt Buda- pest	83

ELŐSZÓ.

A városi település és fejlődés mindig szoros kapcsolatban van a természeti tényezőkkel. A természet kincsei nemcsak gazdasági és szociális szempontból értékesek, hanem a városkép kialakulására is döntő hatásuk van. A magyar főváros a fejlődés folyamán csak kis részletekben változó szépségét is elsősorban annak köszönheti, hogy területén a természeti tényezők szerencsés találkozása már önmagában egy nagy városi alakulatnak mindig gazdag energiaforrása, amelyet az emberi tehetség és szorgalom a maga életnívójához képest aknázott ki.

Buda természeti kincseit a történelmi idők folyamán tartósan először a rómaiak vették birtokukba. A rómaiak kerülték a magaslatokat. Nekik sík terület kellett, ahol táborukat felállíthatták és ahol városaik szabadon terjeszkedhettek. Így Óbuda sík területe kínálkozott számukra elsősorban megfelelőnek városalapításra. A rómaiak tradicionális kultúrösztöne hamar fölismerte a hely természeti kincsekben való gazdagságát és ezek között elsősorban Buda gazdag forrásait használta ki. Így az Itáliában luxussá fejlesztett fürdőkultusz a Pannonia Inferior főhelyén is csakhamar virágzóvá vált. Az Aquincum területén végzett ásatások eddig hét római eredetű fürdőt állapítottak meg, amelyek bár nem vetélkedhettek az anyaország nagy fényvel berendezett thermáival, a római kultúra provincionális kisugárzásának tipikus alkotásai. A rómaiság csak lassan enyészett el Pannoniában. Az V. században, amikor *Sidonius Apollinaris* útján utoljára értesülünk a római Aquincumról, a város még állott, de már a következő századokban annyira elnéptelenedett, hogy még a neve is feledésbe ment. A népvándorlás során a hunok már nem lakták a várost és a rómaiak után csak a magyar honfoglalás biztosított a helynek új életet.

Bár a középkor szelleme a lelki fürdőnek, a lélek tisztaságának sokkal nagyobb jelentőséget tulajdonított, mint a testinek, Budának vizekben való gazdagsága a középkor folyamán sem maradt kiaknázatlanul. Anonymus krónikájában olvassuk, hogy amikor Árpád átkelt a Dunán, a magyar révnél a Duna mentén felmenvén »a felső meleg források alatt« ütött tábort. Itt, a mai Császárfürdő tájékán hamar megkezdődött a település. Felhévizről, mint jelentékeny helységről a János lovagok (később rhodusi, majd máltai lovagok) története kapcsán értesülünk. Nálunk 1150 körül bukkanak fel, 1178-ban pedig már azt olvassuk róluk, hogy a Felhévizen telepedtek meg. Itt volt a Szentháromságról nevezett kolostoruk, templomuk, kórházuk és fürdőjük. Az Árpádok alatt Felhévíz Buda vásárhelye volt. Forgalmát emelte a rév, amely a Margitsziget alsó csúcsának érintésével a balparton levő Jenő községgel kötötte össze.

Az Alsóhévizek neve a történelem folyamán *Szent Erzsébet* életével kapcsolatban merül fel először. Róla nevezték el az Alsóhévizeknél keletkezett települést Szent Erzsébet falvának, amelynek magva a János vitézek fürdővel kapcsolatos kórháza (leprosoriuma) volt. Erről emlékezik meg a Margit-legenda, amikor Szent Erzsébet asszony ispotályáról a Szent Gellért hegye alatt beszél. Ez a hely a mai Szent Gellért-fürdő helyének felel meg. IV. Béla idejétől kezdve a margitszigeti dömés apácáknak és másoknak is voltak kisebb fürdői, a telekbirtokosok pedig a meleg forrásokat malmok hajtására hasznosították.

A fürdők hírének emelkedése és az irodalomban való megjelenése a *Zsigmond* király korában kezdődő nagyobb mértékű idegenforgalomnak tulajdonítható. Az első bővebb tudósításunk Buda fürdőiről *Bertrandon de la Brocquière*től származik, aki mint *Jó Fülöp* burgundi herceg udvari embere, 1438-ban hosszabban tartózkodott Budán és annak érdekességeit leírta. Az ő tudósítása azért nagyon fontos, mert nála lépnek előtérbe először a mai Rudas- és Szent Imre-(Rác-)fürdő helyén állott fürdők. A »Buda Regia« nagy hírét azonban *Mátyás* királynak köszönheti. *Mátyás* humanista udvarában az idegen tudósok nemcsak a királyi vár kincseit, hanem a város természeti szépségeit is felfedezték, a középkor végétől pedig gyakran keresték fel a várost utazók, akiknek mindegyike megemlékezett Buda forráskincseiről is. *Mátyás* korában a fürdőkről bővebb leírásunk van *Oláh* Miklós esztergomi

érseknek »Hungaria et Attila« című munkájában. *Oláh* leírásában ráakadunk a mai Szent Gellért-fürdőre, a hagyományos elnevezés szerint Alhévízre. Feljebb menve elérkezünk a király fürdőjéhez, amely a mai Szent Imre-fürdő helyén állott. Ennek első alakját valószínűen *Zsigmond* építtette, *Mátyás* pedig az épületet kényelmesebbé alakította át. Ezután *Oláh* az Óbuda felett levő római fürdő forrásait ismerteti. Végül leírja a felhévizi fürdőket amelynek helyén ma a Lukács- és Császárfürdők vannak. Elszórtan kevésbé jelentékeny adatokat szolgáltat *Bonfini* is Buda fürdőiről. A török hódoltság előtti fürdők állapotára azonban legjelentékenyebb Georg *Wernher* hírneves leírása, aki közvetlenül Buda végleges elfoglalása után járta be a várost és külön könyvben számol be »Magyarország csodálatos vizeiről«. *Wernher* már tanuja volt ugyan Mohamed basa újításainak, az az idő azonban, amely látogatását a magyar imperium világtól elválasztotta aránylag oly rövid, hogy leírása szervesen egészíti ki *Oláh* Miklós adatait. *Wernher* is megemlékezett a királyi fürdőről, amely a királyi vár közelében van. Vele szemben említi a »közönséges« fürdőt, a mai Rudasfürdőt, amelyet a törökök a szikla kivájása útján megnagyítottak. Lehet, hogy ez volt a királyné fürdője. *Wernher* a felhévizi fürdők közül kettőt említ: a királyi fürdőt és a kórházi fürdőt. Mindkettő vizét — szerinte — csak lehűtve lehet használni. Nagy érdeklődésre tarthat számot *Wernher* részletes leírása a szabadfürdőről, amelyről már *Oláh* is megemlékezett. »Ezt purgatóriumnak hívják... — mondja *Wernher* — ha ugyanis az ember a Dunapartról fölfelé megy benne, először nagyon hideg, azután langyos. Mennél feljebb megy az ember annál melegebb, legvégül pedig tűrhetetlen forró.«

1541-ben végleg török uralom alá kerül Buda és Pest és a másfélszázados hódoltság maradandó alkotásai csak a fürdőépületek voltak. A török időkben számos utazó fordult meg Buda várában, részint személyes tapasztalatok szerzése céljából, részint pedig követjárások alkalmával. Az idegenek érdeklődését a fürdők annál inkább fölkeltették, mert a város elhanyagolt voltával szemben meglepően hatott a fürdők pompája és kényelmes berendezése. A török idők Budájának fürdőiről forrásaink bőven szólnak. Hogy röviden összegezzük e leírások adatait, a török időkben kilenc fürdő volt Budán: három kelet és délkelet felé Konstantinápoly irányában, öt pedig nyugat felé Buda és Esztergom irányá-

ban. A kilencediket maga Szoliman szultán rendezte be a Várban, a kalocsai érsek házában, ahová mesterségesen vezették fel a vizet. A kelet felé eső fürdők Brown és Evlia Cselebi leírásai szerint: az Acsik Ilidzsének nevezett fürdő, a mai Szent Gellért-fürdő helyén, a Debbag-kháne Ilidzse a tabáni Szent Imre-fürdő helyén, a zöldoszlopú fürdő, a mai Rudasfürdő, amelyet *Szokoli Musztafa* basa, a renegát magyar épített. A város nyugati végén állott a Tactelli vagy táblafürdő egy faépületben, amelyet Musztafa basa ólom- és üveg-táblákkal fedett be. Azonos a mai Fő-utcában levő Királyfürdővel. A további négy fürdő megfelel a régi felhévvízi fürdőknek, amelyek a mai Lukács- és Császárfürdők vizéből táplálkoztak. Az utolsó fürdő volt a legnépszerűbb: A Baruthkháne Ilidzse, a lópormalom fürdője. Ez nyílt fürdő volt, amely megfelel a keresztény időkben a »Purgatóriumnak«. *Evlia Cselebi* szerint Pestnek is volt két fürdője, de ezek már nem természetes hévvizű fürdők, hanem gőzfürdők, hamamok.

Buda visszafoglalása után is jóideig a fürdők voltak a város egyetlen nevezetességei. Ezeknek további történetével e helyen már nem kell foglalkoznunk, mert a közölt bibliografiai adatok is megadják az egyes fürdők történetének kereteit.

E sorokat bevezetésül adjuk a Fővárosi Könyvtár Budapesti Gyűjteményének második kiadványához. A bibliografia megjelentetéséhez alkalmi okként egyrészt az Országos Fürdőügyi Kiállítás, másrészt a székesfőváros városgazdasági (polgármesteri XI.) ügyosztályának nagyszabású fürdőtörténeti adatgyűjtése járult. A kiadvány szerkesztésére vonatkozóan a következő elvek voltak irányadók: általában véve, tekintettel arra, hogy a bibliográfiák a Fővárosi Könyvtár birtokában levő könyvanyagot publikálják, itt is csak a könyvtárban meglevő műveket vettük föl. Kivételt csupán csak néhány esetben tettünk, amikor a tárgyra vonatkozó igen fontos munkákról volt szó. Így elsősorban az első budai útikalauznak, az 1733-ban megjelent »Neu aus seinem Stein-Haufen wiederum aufwchsendes Ofen . . .« c. műnek Buda fürdőire vonatkozó igen bő adatait tettük kiadványunkban is hozzáférhetővé. Szem előtt tartva *Linzbauer*, *Tognio* és más szerzők munkáiban közölt bibliografiai adatokat, az újabb irodalomból is fölhasználtuk a könyvtárból hiányzó leglényegesebb műveket. A bibliografia felosztásánál részint a logikus, részint a topografiai sorrendet tartottuk szem előtt. A fürdők őskorára vonatkozó

adatokat a közölt címek alatt jórészt szószerint közzétettük, tekintettel arra, hogy az ősi szövegek általában nehezen hozzáférhetők és így, szószerinti idézetben semmiféle újabb történeti munkában nem találhatók. A fürdők őstörténetének ismertetésénél auktoraink rendszeresen megelégszenek a legjobban ismert művekkel: *Brocquière*, *Oláh*, *Wernher*, *Evlia Cselebi* és *Brown* leírásaival. E művek kétségtelenül a XVI. és XVII. századi további irodalomnak is forrásaiul szolgáltak, emellett azonban egyes részleteik miatt más, saját megfigyeléseik alapján író szerzők munkáit is különös figyelemre kell méltatnunk. Így *Laurentius Surius* krónikája (1574.), *Reinhold Lubenau* (1587.), *Lewenklaw* krónikája (1595.), *Höniger* »Hofhaltung des Türkischen Kaisers« (1596.), *Adam Wenner* »Reisebuch« (1622.) c. munkája és *Gradelehnus* 1665-ben megjelent krónikája érdemelnek e korból különös figyelmet. A budai fürdők irodalmában határkövet jelent *Stoker* Lőrinc 1721-ben megjelent Thermografiája, amely az addigi jórészt külsőleges leírások után először adja a fürdőknek tudományos rajzát. Az újabb irodalom közlésénél természetesen nem nyujthattunk részletes recenziós szövegeket, mert ez a kiadvány terjedelmét és ezzel költségeit is igen megnagyította volna. A többé-kevésbé hasonlóan ismétlődő leírásokat Budapest fürdőiről csak az idevágó lapszámok útján vetítettük ki.

Ami az egyes fürdőket illeti, ezek irodalmának közlésénél a szoros topográfiai sorrendet tartottuk szem előtt. A Római fürdő irodalmából csak a mai fürdőre vonatkozó anyagot közöltük, tekintettel arra, hogy a római uralom alatt fennállott aquincumi fürdők irodalmának összeállítása a legközelebb kiadásra kerülő aquincumi bibliografiánkban talál helyet. Az egyes fürdők irodalmát nemcsak a reájuk vonatkozó monografikus jellegű irodalom alapján, hanem az összefoglaló munkákból is kivetítettük, a fentebb ismertetett oknál fogva, jórészt recenziók nélkül. Tekintettel arra, hogy az egyes fürdők leírásában természetesen a geológiai vonatkozások és a források ismertetése is helyet foglal, a források címszava alatt csak azokat a munkákat szerepeltettük, amelyek önállóan vagy esetleg nagyobb fejezetben külön is foglalkoznak az egyes forrásokkal.

A napilapok anyaga általában nem szerepel bibliografiánkban. A hírlapirodalom anyagát csak abban az esetben vettük föl a könyvtár újságszelvény-gyűjteményének anyagából, ahol a

monografikus irodalom vagy a folyóiratközlemények hiánya ezt szükségessé tette. Így jártunk el különösen a strandfürdők, népfürdők és a Budapest fürdőváros címszó alatt közölt irodalomnál.

Végre megemlítjük, hogy a fürdők irodalmának feldolgozásával kapcsolatban Budapest fürdőinek gazdag ikonografiai anyagát is összeállítottuk és a Budapesti Gyűjtemény általános fővárosi vonatkozású képkatalógusába illesztettük bele. A kutatás számára ez a katalógus is rendelkezésre áll.

A bibliografia összeállításának munkáját Kelényi B. Ottó dr. könyvtáros vezetése mellett a Budapesti Gyűjtemény tisztviselői: Könyves-Tóth Kálmán dr. könyvtártszt, Gábor Szabóné Kovács Mária dr., Hanskarl Erzsébet dr., Rozgonyiné Pöschl Aranka dr. és Vass Margit dr. végezték.

Az igazgatóság.

VORWORT.

Siedlung und Entwicklung einer Stadt ist immer durch Naturverhältnisse bedingt. Die Schätze der Natur wirken nicht nur in wirtschaftlicher und sozialer Hinsicht, sie bestimmen auch die Gestaltung des Städtebildes. Die ungarische Metropole verdankt ihre Schönheit, die sich im Laufe der Jahrhunderte nur in einzelnen Zügen verändert hat, in erster Linie dem Umstande, dass die glücklich zusammentreffenden Naturfaktoren jeweils nach den Bedürfnissen der Zeit in engster Anlehnung an die Natur ausgenützt wurden. In geschichtlicher Zeit waren es die Römer, die die Naturschätze von Ofen zuerst dauernd in Besitz nahmen. Sie vermieden die Anhöhen, da sie um ihre Lager aufzustellen flaches Land nötig hatten, wo auch ihre Städte sich frei ausbreiten konnten. Dazu eignete sich ihnen die Ebene von Altöfen. Mit ihrem traditionellen Kultursinn erkannten sie den Reichtum dieser Gegend an Naturschätzen und nützten besonders die reichlichen Mineralquellen von Ofen aus. So blühte auch in Pannonia Inferior bald die in Italien schon hochentwickelte Bäderkultur auf. Durch die Ausgrabungen auf dem Gebiete von Aquincum, kamen Reste von sieben römischen Thermen zum Vorschein, die, obgleich sie nicht mit den glänzenden Thermen des Mutterstaates wetteifern konnten, doch charakteristische Schöpfungen der römisch-provinzialen Kultur waren. Römisches Wesen verblasste nur allmählig in Pannonien. Im V. Jahrhundert, als Sidonius Apollinaris, von dem wir die letzte Nachricht über das römische Aquincum haben, die Stadt erwähnte, stand sie noch, doch entvölkerte sie sich in den folgenden Jahrhunderten so sehr, dass sogar ihr Name in Vergessenheit geriet. In der Zeit der Völkerwanderung wurde die Stadt durch die Hunnen nicht mehr besiedelt; erst die ungarische Landesnahme belebte die Gegend von neuem.

Im Mittelalter, als »Seelenbäder« und Seelenreinheit höher geschätzt wurden als körperliche, blieb das Wasserreichtum Ofens trotzdem nicht unausgenützt. In der Chronik von Anonymus lesen wir, dass Árpád, nachdem er die Donau überschritten hat, sein Lager nahe an die »oberen warmen Quellen« aufgestellt hat. Hier, in der Gegend des heutigen Kaiserbades, begann die Siedlung sich rasch zu entwickeln. Die Geschichte der Johanniter (später Rhodenser- und Malteser-Ritterorden genannt) erwähnt Felhéviz (»Obere Thermalquelle«) als bedeutende Ortschaft.

Die Johanniter erschienen gegen 1150 in Ungarn und waren schon im Jahre 1178 bei Felhéviz ansässig. Hier lag ihr, nach der Heil. Dreifaltigkeit genanntes Stift, mit Kirche, Spital und Badehaus. Während der Árpádenzeit war Felhéviz der Markt von Ofen. Ein lebhafter Verkehr entstand hier, befördert durch die Fähre, die, das untere Ende der St. Margaretheninsel berührend, Felhéviz mit der am linken Ufer liegenden Ortschaft Jenő verband.

Der Name von Alhéviz (»Untere Thermalquelle«) erscheint zuerst in der Lebensgeschichte der Hl. Elisabeth. Nach dieser Heiligen wurde die hier entstandene Siedlung, deren Kern das Spital (Leprosorium) der Johanniter bildete, Hl. Elisabethendorf genannt. Wenn die Legende von dem »Spital der Hl. Frau Elisabeth« spricht, so meint sie dieses Spital, das im Gebiete des heutigen St. Gerhard Bades lag. Von der Zeit des Königs Béla IV. an sind mehrere kleinere Bäder bekannt, so unter ihnen jenes der Nonnen auf der Margaretheninsel. Es wird auch erwähnt, dass die warmen Quellen zum treiben der Mühlen nützlich gemacht wurden. Dass diese Bäder allgemein bekannt und oft erwähnt wurden, ist dem, im Zeitalter des Königs und röm. Kaisers Sigismund beginnenden grösseren Fremdenverkehr zu verdanken. Die ersten eingehenderen Berichte über die Bäder von Ofen stammen von Bertrandon de la Brocquière, der sich als Hofmann des Philippe le Bon länger in Ofen aufhielt und die Merkwürdigkeiten der Stadt beschrieb. Seine Mitteilungen sind wegen der Beschreibung der am Orte des heutigen Bruck- und St. Emerich Bades (Raitzen-Bad) befindlichen Bäder sehr wichtig. Seinen grössten Ruhm verdankte »Buda Regia« doch dem König Matthias. An seinem Hofe, wo bedeutende Humanisten verweilten, bewunderten die ausländischen Gelehrten nicht nur die Schätze des königlichen Hofes, sondern auch die Naturschönheiten der Stadt. Seit dem Ende des

Mittelalters wurde die Stadt sehr oft von Reisenden besucht, die dann in ihren Reisebeschreibungen auch die Quellen und Bäder erwähnten.

Aus dem Zeitalter des Königs Matthias besitzen wir eine genaue Beschreibung der Bäder, nämlich in dem »Hungaria et Attila« betitelten Werke von Nicolaus Oláh, dem Erzbischofe zu Esztergom (Gran). Oláh beschreibt zuerst das Alhéviz genannte Bad. Von hier ausgehend gelangt er zum Königsbade, das an der Stelle des heutigen St. Emmerichbades stand. Dessen erste Anlagen wurden wahrscheinlich vom König Sigismund errichtet und von Matthias umgebaut und vergrössert. Dann beschreibt er die sich nördlich von Altofen befindende Quelle des heutigen Römerbades. Schliesslich erwähnt er die Bäder von Felhéviz, an deren Stelle jetzt das Lucasbad und das Kaiserbad steht. Weniger bedeutende Angaben erhalten wir von Bonfini. Über den Zustand der Bäder vor der Türkenherrschaft ist die berühmte Beschreibung Georg Wernhers unsere bedeutendste Quelle. Wernher besuchte Ofen gleich nach ihrer endgültigen Eroberung durch die Türken und gab ein selbständiges Werk »über die wunderbaren Wässern von Ungarn« aus. Obgleich er schon Zeuge der Neuerungen Mohamed Paschas war, steht sein Besuch dem Ende der ungarischen Herrschaft zeitlich so nahe, dass durch seine Beschreibung auch die Angaben von Nicolaus Oláh organisch ergänzt werden können. Wernher erwähnt auch das »gemeine« Bad, das heutige Bruckbad. Es kann vorausgesetzt werden, dass dieses dem älteren »Bade der Königin« entsprach. Von den Bädern Felhéviz erwähnt er zwei: das »Königliche Bad« und das »Spital-Bad«. Nach seinem Bericht konnte das Wasser in beiden nur abgekühlt gebraucht werden. Seine genaue Beschreibung der freien Bäder, deren auch schon Oláh gedachte, ist der grössten Beachtung wert. »An diesem orth — schreibt er — ist under dem heiteren himmel ein warmer brunnen, so vyl grösser dann die anderen, welcher zu dem fegfeur geheissen: dann wie man ettwan von dem fegfeur fürgeben, als wann mancherley harte unnd milttere straaffen darinnen vorhanden, noch dem unnd yemand gesündiget hette, also sind auch in diesem wasser mancherley underscheid. An den orth erstlich da man von der Thonaw gestad darzu kommet ist es kalt, demnach lauw, unnd ye tieffer du hinein ghest ye heisser es ist, also das man zuletzt die grosse werme nit erleyden mag. Es ist auch dieses ohn zweiffel die rechte nateürliche des Wassers.«

Im Jahre 1541 kam Ofen und Pest endgültig unter türkische Herrschaft. Die einzig noch bestehenden Denkmäler dieser anderthalb Jahrhunderte dauernden Herrschaft sind die Badebauten. Während der Türkenzeit erschienen viele Reisende und Gesandte in Ofen. Die Bäder erweckten die Neugierde dieser Fremden umsomehr, da ihre Pracht und Bequemlichkeit im Gegensatz zur allgemeinen Verfallenheit der Stadt einen überraschenden Eindruck auf sie ausübte. Deshalb besitzen wir in unseren literarischen Quellen besonders reichliche Beschreibungen über die Bäder der Türkenzeit. Wir wollen ihre wichtigsten Angaben kurz zusammenfassen: in der Türkenzeit befanden sich hier neun Bäder: drei in der Richtung nach Osten und Südosten, und fünf nach Norden. Das Neunte wurde vom Sultan Soliman in der Burg im Hause des Erzbischofs von Kalocsa eingerichtet, wo das Wasser auf künstlicher Weise hinaufgezogen wurde. Die Bäder gegen Osten, — wie sie von Brown und Evlia Cselebi beschrieben wurden — waren: das Bad Acsik Ildzse, an der Stelle des heutigen St. Gerhardbades; das Debbagkháne Ildzse, an der Stelle des Tabaner St. Emerichbades; und das »Bad mit den grünen Säulen«, das heutige Bruckbad, welches von dem ungarischen Renegaten, Pascha Szokoli Mustapha erbaut wurde. Am westlichen Ende der Stadt stand das Bad Tachteli, in einem Holzhouse. Dieses Bad entspricht dem heutigen Königsbad in der Hauptgasse. Die weiteren vier Bäder entsprechen den alten Bädern von Felhéviz, deren Wässer aus den Quellen des heutigen Lukas- und Kaiserbades gewonnen wurden. Das letzte Bad war das populärste: Barutkhane Ildzse, oder das »Bad an der Pulvermühle«. Es war unbedeckt und wurde später in der Zeit der christlichen Herrschaft »Purgatorium« genannt. Nach Evlia Cselebi besass auch Pest zwei Bäder, die aber keine Mineralbäder, sonder Dampfbäder, Hamanen waren.

Nach der Wiedereroberung von Ofen, (1686) blieben die Bäder durch lange Zeit die einzigen Sehenswürdigkeiten der Stadt. Ihre Geschichte können wir hier nicht weiter verfolgen, da in der Bibliographie selbst die Rahmen der geschichtlichen Entwicklung gegeben sind.

Bei der Zusammenstellung dieser Veröffentlichung waren folgende Grundsätze massgebend: da unsere Bibliographien prinzipiell nur solche Werke anführen, die sich im Besitze der Stadtbibliothek befinden, liessen wir auch hier die sonstige ein-

schlägige Literatur unberücksichtigt. Einzelne Ausnahme machten wir jedoch bei einigen sehr wichtigen Werken, deren Anführung uns unentbehrlich schien. Bei der Anordnung waren teils Systematische, teils chronologische Gesichtspunkte massgebend. Die ältesten Angaben über die Bäder veröffentlichten wir zumeist wörtlich, da die bezüglichen Texte im allgemeinen schwer zugänglich und in keinem der neueren geschichtlichen Werke wortgetreu zu finden sind.

Bei der Behandlung der neueren Literatur war ein näheres Eingehen auf die Texte nicht möglich, da es den Umfang und somit die Kosten vervielfacht hätte.

Die die einzelnen Bäder betreffende Literatur wurde in topographischer Reihenfolge angeführt. Über das Römerbad wurde diesmal nur das auf das heutige Bad bezügliche Material berücksichtigt, da wir die, die Bäder des römischen Aquincum betreffende Literatur in unserer nächst erscheinenden Bibliographie über Aquincum mitzuteilen gedenken.

Zeitungsartikel sind prinzipiell nicht angeführt worden. Einige Ausnahmen machten wir nur dort, wo der Mangel an monographischer Literatur es notwendig machte.

Endlich wollen wir auch erwähnen, dass während der Bearbeitung der Budapester Bäderliteratur wir auch die reiche Ikonographie der Bäder zusammengestellt haben. Dieses Material befindet sich im allgemeinen Bilderkatalog der Budapestiensammlung und steht der Fachforschung zur Verfügung.

Bei der Bearbeitung dieser Veröffentlichung waren unter der Leitung des Herrn Bibliothekars Dr. B. O. Kelényi, Herr Dr. K. Könyves-Tóth, Frau Dr. M. G. Szabó, Frl. Dr. E. Hanskarl, Frau Dr. A. Rozonyi und Frl. Dr. M. Vass tätig.

Der Direktor.

I. Buda és Pest fürdőinek irodalma általában (időrendben).

Literatur der Ofner und Pester Bäder im allgemeinen
(Chronologisch geordnet).

1. XVI—XVIII. század. — XVI—XVIII. Jahrhundert.

Brocquière, Bertrandon de la —. Töredék —, Vieux-Chateau urának, II. Fülöp burgundi herceg tanácsosának és első lovászájának (premier écuyer tranchant), keleten 1432-ben tett utazása leírásából. **3380/4**
= Monumenta Hungariae Historica. IV. Pest: Eggenberger 1859.

»... Et y a tres beaulx baingz chaulx apprez dudit palais hors de la ville et la Dunoe en a dautres non pas si beaulx.« p. 311.

Brocquière, Bertrandon de la. The travels of —. [1432] Hafod: Henderson 1807. 336 p. **B 910/137**

Baths of Bude: p. 309.

... On this side, but without the walls, are very handsome hot baths. There are also others along the banks of the Danube to the eastward, but these are not so good as the preceding ones.« p. 309.

Olah, Nicolaus. Hungaria et Atila sive de originibus gentis regni Hungariae... libri dvo. [1536.] Vindobonae: Trattner 1763. 158 p. **B 936/5**

»A meridie obiicitur altissima praeruptaque rupes, diuo Gerardo, ex eo sacra, quod hinc biga alligatus, per quosdam Hungaros, in praeceps actus erat. In huius radice, a Danubii ripa, ad viginti fere passus recedente, scaturiunt thermae, aegris corporibus, praesertim pustulis, & tabo infectis, maxime salubres. Inter quas sunt & aliae, quae Regiae nominantur, ob Regis in his balneum, in quibus natare possis... Paulo longius Budam versus est aliud oppidum Sanctae Trinitatis, quod Hungarice Felheuz vocatur, Collegiata Ecclesia, & thermis, eleganti domo conclusis, pariter inclytum. Sunt & aliae sub dio ibidem in tribus aut quatuor locis thermae, omnes mirum in modum salubres. Aliquae ex his a ripa Danubii, vix decem absunt passibus, sub dio patentibus in quibus rustici, vinearumque cultores, lauari consueuere, capite & humeris tenus extantes.« p. 21—22.

Bonfini, Antonius. Historia Pannonica: sive Hungaricarum rerum decades IV. et dimidia libris XLV. comprehensae. Auctore Joanne Sambuco. Coloniae Agrippinae: Widenfeld & Berges 1690 702, 79 [& 16] p. **Bq 943/321**

»... Ob calidas aquas sulphureum fert vinum, quod temulentiam facile ciet.«

I. liber I. p. 17.

»Quum ad Budam veterem pervenisset, suburbium novae Budae: quod ad Calidas situm est, & Felheuz nunc Scythice nominant...« III. liber IV. p. 306.

»Caldariae passim, frigidariaeque cellae...« p. 460.

Editio prima Latina 1543. Vide editionem Poseniensem. Anno 1744. (Bq 943/281)

Bonfini, Antonius: Ungerische Chronica. Übs. a. d. lateinischen. Franckfurt a. M.: Schmidt 1581. [10,382 & 14] p. **Bq 943/282**

»... umb der warmen Wasser willen, reucht der Wein schier nach Schwebel, welcher die Leute leichtlich trunken macht.« p. 13.
 »... neuen Ofen, die bey den warmen Bade gelegen, das man jetzund mit Scytischem namen Felheuyss genant...« III. Theil, 4. Buch p. 227.
 »...da findet man schöne warme und kalte Wasserbäder.« (Beschreibung des königlichen Schlosses des Matthias Corvinus.) IV. teil 7. Buch. p. 333.
 Editio prima Germanica 1545.

Wernerus, Georgius. De admirandis Hungariae aquis hypomnemation, addita tabella lacus mirabilis ad Cirknitz. Coloniae Agrippinae: Birckmann 1595. 55—75 p. **Bq 0941/214**

»Urbem Budam sedem Hungariae regum ob loci situ opportunitatem, & amoenitatem merito pro regia habuerunt. Hic propter ipsam Danubii ripam calidae sunt multae, inter quas differentia maior est, quam pro loci discrimine. Quaedam enim non modo tolerabili, sed ita iucundo sunt calore, ut ad hominum lauacra naturae benignitate singulari datae esse videantur. Huius generis sunt infra arcem regiam aliae, regiae vocatae, vel propter vicinam regiam, vel quia regio opere ornatae & conclusae, vel quia in his Reges lauare consueuerunt, aliae communes, quibus saxu ceu nativa fornix impendit, quas Turcae post occupatam Budam latius excauata rupe ampliores reddiderunt, caeteraeque praeferre dicuntur. At quae supra Budam sunt, quarum item aliae regiae, aliae hospitales a vicino ptochodochio dictae fuere, balneis sunt inutiles, nisi refrigerentur. Si enim quaedam calent, vel feruent potius, ut in eas missum ouum non minus cito, quam ad luculentum ignem elixetur. Temperantur autem in balneis frigida, cuius ibi fons calidis ita contiguus est, ut qui haustum veniunt duabus urnis, eodem in vestigio alteracalidam, altera frigidam haurire possint. Ibidem est sub dio fons calidarum ceteris amplior, quem purgatorium vocauerunt, ea nimirum ratione, quod quemadmodum proditum est, in purgatorio poenas nocentium pro noxarum modo. alias acerbiores, alias mitiores esse, ita quaedam insunt aquae hoc in fonte discrimina. Nam qua in eum à Danubii ripa aditus est, subfrigida primum, mox tepida, & quò in eam penetraris altius, hoc magis calet. In recessu vero inferiore tam est calida, ut ferri non possit. Est autem is calor haud dubie aquae huius proprius. Nam alia, quae dixi, temperamenta veri simile est à Danubio accedere, qui crepidinem huius fontis lambit, & cum vel modice exrescit, totum inundat, neque tamen ita restingit, quin caleat. Quin intra ipsam ripam, qua Danubio perennis cursus est, calidae ebulliunt, ubi qui altius mergi volunt, lauare consueuerunt. Porro hae ad Budam thermae (licet vero mihi hac voce in calidarum aquarum appellatione uti) quod alterae, ut dictum est intra, alterae supra urbem essent, ex eo quoque inuenere nomen, ut illae inferiores, hae superiores vocarentur. Utrasque Turcae, quibus tamen omnia vastare libido est, non modo non curreperunt, sed etiam cultiores, ac per peciem religionis quasi augustiores reddiderunt.... In atrii templorum suorum positam habent aquam Turcae eundem in usum, neque cuiquam nisi loto in ea ingredi fas esse arbitrantur. Sed delectantur in uniuersum plurimum lotionibus, & balneis Turcae, eoque precipuum apud eos pietatis opus est, instituere & condere balnea publica, nec id tantum viventibus gloriosum esse, sed etiam vita functis salutare putant. Hac ratione is, qui nunc reum potitur, Solimannus tum alibi, tum Budae in aedibus, quae quondam fuerunt Archiepiscopi Colocensis, amplissimum balneum pro sua, suorumque salute fieri curavit, in quod e Danubio, per canales subterraneos aqua in multam altitudinem, ut est Budae ad Danubium situs, ducitur. Ipsum balneum intus incrustatum & stratum est monumentis marmoreis, quae antea in templis fuere posita, imaginibus tamen, si quae in sculptae fuerunt, resectis, & toto opere perpolit.

Eadem gloria quaesita est ei, quem diximus Basse Mahumeth, qui thermas Budenses exaedificatis illis Deruisarum coenobii, conditorioque eius, de quo diximus, illustres reddere studuit. Hic vero videre est mirabilem rerum commutationem. Nam quae loca Hungaris incolumi & florente Buda voluptatis domicilia fuerunt, ea religiose ornarunt Turcae, flagitiose contra prophanantes, quae antea habita sunt pro sacrosanctis. In thermis, superioribus supra eos fontes, quibus ad lauacra usus est, sunt piscinae calidae, in quibus nascuntur, & viuunt pisces, qui in frigidam translati emoruntur. Sunt etiam calidae in opposita Danubii ripa supra Pesthum, sed minus celebres, propterea ita coniunctae sunt alueo fluminis, ut ad quaeuis eius incrementa corrumpantur. Solent fere thermae locis, in quibus sunt, aliquod nomen, & quasi lumen afferre. Ita nobilitatus est quondam sinus Baianus in Campania. Ita nunc quoque in Italia, Germania, & in quavis pene terrarum orbis parte clara sunt hoc nomine loca. Non nulla etiam appellationem a calidis sunt sortita, ut in Thessalia Thermopilae, & in Germania oppida, quae vocantur Badae, hoc est balnea. Sed fuerunt quasi in obscuro Budenses, nec aliqua ei loco celebritas accessit, a tanta calidarum copia & varietate, quod procul dubio eo euenit, quod reliquae eius urbis fortunae atque opes hoc non exiguum aliquo clementis naturae munus obscurarunt. Nam quis fuit in tota Europa locus, qui sicut Budae comparare potuerit, siue situs amoenitatem, siue coeli salubritatem, siue soli foecunditatem, siue aliarum quarumcunque rerum ad quoslibet usus, ad splendorem, denique ad luxum pertinentium ubertatem & affluentiam spectes ut nequid dicam de opportunitate, in qua no Hungarorum tantum, sed etim multorum aliorum populorum defensionem & salutem sitam fuisse quotidianis damnis, & periculis experimur. Quo grauior & acerbior est iactura, quam erepto nobis per Turcas hoc loco, fecimus Sed facessant querelae, quae suum alibi locum sunt habiturae.« p. 62—64.
 Editio prima: Basiliae 1549.

Herberstein, Sigmund Frherr v. Moscoviter wunderbare Historien. Basel : Brillinger & Russinger 1563. CXCII. p. **B 949/2**

In dem Briefe zu Georgen Wernher über den ungarischen Bädern schreibt der Verfasser : Ich weiss wol und habe selbs gesehen... das bey der Königlichen stadt Ofen warme bäder vorhanden, welcher werme man nit mit der eingedunckten hand erleiden mag. Dises nimet die, so es vorhin nit gesehen, sehr wunder : es meinend auch iren vil es seye nit gläublich, dass lebendige fisch darinnen vorhanden. Dergestalt findet man auch vil wunderbare ding in den warmen bad.»

»Der wunderbaren wasseren in Ungaren verzeichmiss, durch Georg Wernherr beschrieben, an herten Sigmunden Freyherren zu Herberstein etc.» p. 193—225.

Ransanus, Petrus. Epitome rerum Hungaricarum... Viennae : 1558. 137 Index. **B 943/198**

»Et multis eius agri locis, aquae manant calidae, quarum nonnullae homanis egris corporibus salubres sunt« Index II. quo describitur Pannonia. Vide et ed. 1579 (B 943/346)

Surius Laurentius : Kurze, Chronick... oder Beschreibung der vornembsten haendeln und geschichten... Cöln : Calenius 1574. 377 p. **Bq 943/347**

»Bey Ofen, welche ist die hauptstadt in Ungern, seynd viel warmer bader, deren etliche Königlich, etliche gemeyn seynd, gantz füglich sich drinnen zu baden und zu wesschen, andere aber kan man zu dem baden nit gebrauchen, man lasse sie dann erstlich kalt werden, dann etliche sieden dermassen, dass wenn man ein Ey drinn wirfft, es von stundan gar gekocht ist. Neben diesen ist ein kalter brunn, als hart dabey, dass man zugleich warm und kalt wasser kan schöpfen. Diese warme bader bey Ofen, heissen die eine die Oberste, die andere die Undtersten, darum dass diese underhalb der stadt, jene droben ligen. Die Türcke haben diese bader heut wunderlich gezieret, nemlich welche besondere Lust ab dem wesschen und baden haben, und die fliessende wasser sonderlich in ehren halten, welcher sie auch oft des Tags gebrauchen nit allein des leibs, sonder auch der seelen dreck und unflat abzuwessen.« p. 191.

Geufraeus [Geuffroy], Antonius & Höniger, Nicolaus. Aulae Turciae Othomannicque imperii descriptio... Pars. I—II. Basiliae: Henricpetri 1577. **B 949/16**

Aquae colidae : P. II. p. 422.

Lubenaus, Reinhold. Beschreibung der Reisen des — [im Jahre 1587]. Herausg. v. W. S a l m. Teil 1—. Königsberg Beyer 1912—. **B 910/143**

»Etliche meinen, der Nahm Buda kom vom Baden, weil es warme Beder had, aber reimet sich nicht sehr.« Teil I. p. 79.

»... umb das Badt had es rundt herumb sonderbahre kleine Beder, da einer allein drinn baden kan, nach Art des grossen Bades gebauet, und wirdt mir ein blau dach vor die Fuur gehengt, wan jemandts drein badet. Es hat solcher Beder noch mehr alda, aber nicht so kostlich gebauet wie dieses. Die Türcken wenden ihre meisten Unkosten auf Badstuben und Kirchen.« I. Teil p. 81.

»Nach diesem sei wir under den Gerhardts Bergk in das warme Badt kommen, welches von sich selber warm ist, und da es entspringet, ist es so heis, das man ein Schwein drein bruhen kan, und schwemmen ein Hauffen Frosche unverhindert lebendigk drein ; wan ich es selber nicht gesehen, wurde ich es nicht gleuben. Es wird auch noch wol mancher sein Gespött draus haben, seindt aber unser wol dreisigk Perschonen dabei gewesen, die es gesehen. Dieses Badt ist nach türkischer Ahrt aufs herlichste von lauder gehauenen Steinen gebauet und hatt Stufen, das ein jeder so Tif er wil, hineinsteigen kan, auch darein schwemmen. Das Wasser ist ganz himmelblau wie der ungrische Vitriol und hatt einen starcken Geruch nach Schwebel. Umb das Badt hatt es rund herumb sonderbare kleine Beder, da einer allein drin baden kan, nach Art des grossen Bades gebauet, und wirdt nur ein blau Tuch vor die Thur gehengt, wan jemand drein badet.« p. 81.

Wratisslaw, Wenzel Freiherr v. Des Freyherrn von Wratisslaw merkwürdige Gesandtschaftsreise von Wien nach Konstantinopel. [1591]. Aus dem englischen übers. Lpzg : Schönfeld 1786. [10.] 471 p. 1 t. **B 910/98**

Während des Herrn Gesandten bey dem Pascha etwas länger dauernden Aufenthalts hatten wir die Badestuben der Türken besichtiget, auch uns derselben bedient, sie befanden sich nicht weit von der Gegend, wo unsere Schiffe standen. Sie sind in der That ansehnlich, auch ist das Wasser in diesen Bädern von Natur so warm, dass es der Leib kaum aushalten kann. Die Türken machen von ihren gesunden Gebrauch viel Rühmens, weswegen man auch ihrer Reinigkeit wegen grosse Sorge trägt ; die Badegäste zahlen für die Bedienung und Bequemlichkeit eine gewisse Gebühr ; vor den Badestuben sind grosse Vorhäuser, woselbst man umher Bänke angebracht hat, hier werden die

Kleidungen der Badenden verwahrt. In der Mitte des Vorhauses sieht ein breites marmornes Wasserbehältniss, hier geht man in die untere Badstube, sie hat das Ansehen einer runden Kapelle, inwendig ist sie mit vielfarbigen Marmor ausgelegt, welches auch von dem Fussboden zu verstehen ist. Der Badekessel selbst hat im Umkreise 43 Schritte, die Tiefe belangend, so reicht das Wasser einem Menschen von mittelmässiger Grösse ungefähr bis an den Hals. Wenn aber jemand nicht so tief im Wasser stehen will, der kann sich an die hier befindlichen marmornen Bänke oder Staffeln niederlassen, deren es 3 Reihen giebt, die obersten lassen das Wasser an die Brust, die mittlern an den Mittelleib, die untersten an die Knie reichen. Wenn aber die Person sogar schwimmen, und mit allerhand Kurzweile sich ergötzen wollte, so kann ihr auch darinn Genüge geleistet werden. In dieser untern Badestube findet man auch 9 runde Oberzimmer oder Kämmerchen, in jeder derselben sind zween marmorne Brunnlein, durch die an der Mauer angelegten zween messingene Hähne wird wechselweise kalt und warmes Wasser eingelassen, auf gleiche Art wird auch der Abfluss des Wassers bewerkstelliget. Dergleichen Badestuben werden in der Türkey sehr viele gefunden, auch giebt es besondere Mineralbäder, der man sich der Gesundheit wegen bedient. p. 24—27.

Lewenklaw von Amelbeum, Hans. *Neuwe Chronica Türkischer nation*, von Türken selbs beschrieben. Franckfurt a. M.: Wechel & Marne & Aubri 1595. IV, 535 p. **Aq 56.90/5**

«Es ist auch bey unsern Schiffen ein Türkisch Bad gewesen, darein viel der unsern nach dem Nachtessen giengen zu baden, unnd habens her gerühmet von güte und schöne wegen, wie es auch über die massen mit lustigen Brunnlein geziert. Dann die Türcken viel und gern baden, darumb auch etwas lassen darauff gehen.» Und weiter: «Am Sonntag haben wir wol vermeynt, wir würden desselben Tags von Ofen aufbrechen. Weil aber ein ziemliche Ungestümme vom Wind auffgestanden, seind wir den Tag noch still gelegen. Derhalben unser etlich verursacht worden, als sonst nichts mehr zu sehen, widerumb in das Bad zu gehen. Da haben wir in der warheit ein schön Fürstlich Bad gesehen, so von Natur warm, und nicht mit Holtz gewärmt wirdt: sondern von ihm selbs so heiss, dass einer es schwerlich erleyden kan. Es wirdt auch der Ort an im selber von den Türcken gar sauber und reyn gehalten. Unnd warten sie den Badleuten sehr wol auss, mit wasschen, reiben und abtrucknen. Vor dem rechten Bad, hat es auch ein gemein Bad, so unter freyem Himmel, unnd den armen Leuten zu gutem erhalten wirdt. Ehe man in das Bad gar hinein kompt, hat es vorausen ein schönen weiten Saal, darinnen man sich ausszeucht: unnd stehet in der mitte des Saals ein Brunnen. Darnach kamen wir in das rechte Bad, das sieht nun einer Kirchen oder Capellen ähnlicher, dann einer Badstuben. Erstlichen hat es ein Bad, Kessel oder Waag, so nur biss an den Hals gehet, in rechter erwünschter wärme. Wer da wil, kan wol darinnen umbher gehen, oder aber sitzen, so tieff er wil. Dann es hat drey Staffel hinunter (verstehe im warmen Wasser) darauf man sitzen kan. Umb dieses Bad oder Kessel kan man gerings weiss herumb gehen, unnd hat viel lustiger Brunnlein an den angewandten Orten gehauwen, darauss auch warm unnd kalt Wasser neben einander läuft. Die recht Brunnstuben oder Waag, ist von oberziendem Kupffer gedeckt, nicht anderst, dann wie man bey uns den Rundellen pflegt Hauben aufzusetzen. Dieses Gedach hat viel Löcher, darvon man in dem Bad oberflüssig Liecht oder Helle hat. Der Kasten, darinn das Wasser begriffen, ist von Marmorstein gemacht wie auch bey nahe das gantze inwendig Gebent. Neben diesem jetzt beschriebenen Kasten, hat es auch bey seits kleine neben Kästen, oder Kessel, dem grössern sonst allerdings gleichförmig: aber von Marmorstein verschlossen, als ob es sondere Bäder weren. Man gehet durch Thüren hinein, dafür aber nur ein Tuch gehenckt wirdt. Als wir etwan auff ein halbe Stund gebadet, eilten wir widerumb den Schiffen zu, und kamen zum Nachtessen.» p. 519—520.

Höniger, Nicolaus. *Erster Theil, der Hoffhaltung des türkischen Keyzers . . . Ander Theil, Türkischer Geschichten und gedenckwürdiger Thaten, Kriegen, Schlachten . . .* Basel: Henricpetri 1596. **B 949/15**

«. . . Es ist auch nahe bey unsern Schiffen bey Ofen ein Türkisch Bad gewesen, darinn viel der unsern giengen zu baden, und habens sehr gerühmet von güte und schöne wegen, wie es dann auch über die massen mit lustigen Brunnlein geziert. Dann die Türcken viel und gern baden, darumb auch etwas lassen darauff gehen. Es ist gemeltes Bad in der warheit ein schön Fürstlich Bad, das von Natur warm, unnd von ihm selbs so heys, dass man schwerlich erleyden kan. Es wirdt auch der Orth an ihm selber von den Türcken sauber gehalten, unnd warden sie den Baden leuten sehr wol auss mit wäschen, reiben und abtrucknen. Vor dem rechten Bad hat es auch ein gemein Bad, so under dem freyen Himmel, und den Armen leuten zu gutem erhalten wirdt. Ehe man in dz Bad hinein kompt, hat es vor aussen einen schönen weyten Saal, darinnen man sich auszeugt, und steht in der mitte des Saals ein Brunnen, darinn man sich abkület. Darnach kompt man in das rechte Bad, dass siehet einer Kirchen viel ehnllicher, dann einer Badstuben. Erstlich hat es ein Bad, Kessel, oder Waag, so nuhr bis an den Hals geht, ih rechter erwünschter wärme, und wer da wil, kan darin schwimmen. Der aber etwas forchtsam, und des Schwimmens unerfahren, kan wol darinn umbhär gehen, oder aber nider sitzen, als tieff er will: Dann es hat drey Staffel hinunder (verstehe: im warmen Wasser) darauf man sitzen kan. Umb diese Bad oder Kessel kan man geringsherumb gehen, unnd hat viel lustiger Brunnlein an den angewandten Orthen gehauwen,

darauß auch kalt und warm Wasser nebeneinander laufft. Dir rechte Brunnstuben oder Waag ist von oberzinttem Kupfer gedeckt, nicht anders, dann wie man bey uns den Rundellen pflegt Hauben aufzusetzen. Dieses Gedach hat viel Löcher, darvon man in dem Bad oberflüssig licht und helle hat. Der Kasten darinn das Wasser begriffen, ist von Marmelstein gemacht, wie auch bey nahe das gantze inwendig Gebett. Neben diesem jetzt vermelten Kasten, hat es auch beyseitz kleine neben Kästlin oder Kessel, dem grössern sonst aller dings gleichförmig, aber von Marmelstein verschlossen, als ob es sondere Bäder weren. Man geht duch Thüren hinein, dafür aber nur ein Thuch gehenckt wirdt. Als wir twan ein halbe stund darinn gebadet, eylten wider den Schiffen zu.* p. XXXIV—XXXV.

Busbequius, Augerius Gislenius: Omnia quae extant. [1581.] Basiliae: Brandmüller 1740. 556, [24] p. **B 943/302 & 943/238**

»Magnates hortis student & balneis.* p. 16.
»Illud quoque, dum eram Budae, videre iuvat fontem qui est extra portam, qua iter est Constantinopolim, in summo mire ferventem: in cuius tamen fundo natantes despicias pisces, quos inde nisi coctos eximi posse non putes.* p. 17.
Vide quoque editionem Anno 1761.

Stephanus, Carolus. Dictionarium Historicum, geographicum, poeticum. Francofurti ad Moenum: Anbrus & Schleichius 1621. [11,] 1221 p. B 032/2

»Buda, hungariae metropolis, quae thermas habet subtus urbis moenia, inter Occasum & Septemtrionem sita, haud longe a Danubii ripa, ex humili colle fonte duplici scaturiente: quorum alter frigidissimus, odore sulphureo: alter ita calidus, ut digitum immersum tenere nequeas. Calidus autem, pisces fere palmares alit non paucos, in feruentibus undis oberrantes: qui dum coquuntur, sapor nullus extat.* p. 290.

Istvanfi, Nicolaus. Nicolai Istvanfi Pannoni Historiarum de rebus Ungaricis. Coloniae Agripinae: Hieratus 1622. 852 [34] p. Bq 943/12 & Bq 943/305

»Erant castra ad Thermas superiores prope Danubium, nec procul urbe ad templo sanctae trinitatis, occasum versus commode locata. Quarum thermarum digna admiratione natura est. Quamquam enim eius fontes vehementi feruore scaturiunt, adeo ut eorum aquis anseres & sues eiusque modi animalia facile depileantur, pisces tamen albos palmaris magnitudinis nutriunt, qui illesi iis innatant, & si forte capti in proximum Danubium proliciantur, frigidiorum aquam minime sustinent, & protinus expirant.* p. 229—230.
Vide editionem quoque anno 1758.

Wenner, Adam von Craillsheim. Ein ganz new Reysebuch von Prag auss biss gen Constantinopel. Nürnberg: Halbmayer 1622. 140 p. B 910/229

»Auch wir haben in solcher zeit die daselbst gleich an der thonaw habende dreÿ von weiss- unnd rotem Marmorstein schönerbaute von Natur warm und köstliche Bäder, so was schwerflich unnd je eins heisser als das ander, nach unserm plessir besucht unnd darinn unsern spass gehabt.
Beschreibung dieser und anderer Türkischen Bäder ins gemein, unnd wie selbige Weiber ihren grösten Lust unnd Kurzweil darinnen haben:
Erstlich im hineingehen ist ein grosser weiter viereckigter Saal, in der mitte ein Marmorsteiner springender Bronnen, an den vier seiten umb und umb ein Maurn bey andert-halb Elen hoch und breit, darauf man sich ab- und anzeucht, auch die Kleyder ligen lest, auffgeführt, als dann gehet man hinein ins rechte Bad, so mehr einer Capellin als Bad gleich, im dessen mitte ein Marmorsteiner Casten, eins Manns tieff, in solchem herum in vier, fünff Staffeln, dass also einer so tieff er will hinein gehen und schwimmen kan; Ausser desselben und zween Schuch darvon stehen schöne marmorsteine Säulen. darunter das Pflaster bey einer halben Elen herumb erhöhet, und je zwischen zwo Säulen ein lustigs Kämmerlein oder Ruhestatt, inn welches mitte ein marmorsteines. was hoch unnd rundes Tröglein, darein oberhalb auss der Wand durch zween Hanen. kalt und warm Wasser, so lang: und wie es einem beliebt, felt, oben ist es rund, und das Tach in form einer halben Kugel, in welches viel grosse Scheuben. dardurch das Liecht fellt, eingemaurt, die andere Bäder, so man heitzen muss, sind eben auff solche maniero gebawet, ausser, dass an statt dess Castens, ein was erhöchter Herd, darauff man schwitzen thut, Sie werden unten geheitzt und das Fewr das ganze Jahr erhalten, dann die Türken Täglich baden, seyend innwendig gemeinlich von rot unnd weissem Marmol: auch andern schön verglästen Steinen gebawet, unnd oben mit Pley bedeckt, darinnen der Badleut, mit reiben, waschen, truckenen und all andern sehr wol gewartet würd.
Die Weiber aber haben ihre Bäder absonderlich, auch darinnen ihren grösten Lust unnd Kurzweil, ausser dessen, und wann sie ihrer verstorbener angehörigen Gräber besuchen, dieselbe ohne erlaubnuss irer Männer, nicht aussgehen dürfen, welches doch dermassen verdeckt beschicht, dass man nichts als die Augen sehen kan, dann die Türcken eyfern so sehr, dass sie je unnd allwegen inn dem hintersten Ort der Häuser, ihre Weiber und Töchter haben, da sie nicht können gesehen werden, zu denen auch

weder ire Blutsfreund oder Brüder, wann der Mann nicht daheim, gelassen werden. Derowegen und wein auch ihr Gesetz, sich oft zu waschen gebeut, besuchen sie zum wenigsten drey oder vier mal in der Wochen die Bäder, kommen aber bissweilen unter solchem schein anderswohin, da sie angenehmere Freud unnd wollust haben. Sonsten gehen sie gemeinlich gesellschaftt weiss, zu acht, zehen, und zwölff, beede Griechin unnd Türkin, ins Bad, wie auch alle Kundschaft so die Weiber, in den Landen gegen dem auffgang, miteinander haben, allein von ihrem vielem baden kompt. Und hab ich oft gehört, dass wo sie ein gar schön Weib oder Jungfrau (wiewol und so viel ich gesehen, dieselbe ins gesamt passieren können) wissen, nit nachlassen, biss sie darinnen zusammen kommen, und einander gnug besehen unnd begreifen mögen, so voll Wollust unnd Fürwitz steckens. — Sie pflegen auch vom Morgen biss Mittag im Bad zu bleiben, einander als gute Gespielin zu flechten, auch selbst zu reiben unnd waschen, item färben die Hand und Füss m't der Türck'schen Rossfarb, Conna bey ihnen genandt, doch nur die Negel und Finger, welche davon was rotlecht werden und langsam abgeheth, brauchen auch ire Rusma oder Salben, p. 16—18.

Amman, Hans Jakob. — genannt der Tallwyler Schärer: Reiss ins Globte Land: von Wien auss Oesterreich durch Ungariam etc. Zürich: [o. Verl.] 1630. X, 119 p. **B 910/182**

»Es hat auch zunechst allda ein warmes Bad...« p. 10.

Ammann, Hans Jakob genannt der Thalwyler Schärer und seine Reise ins Gelobte Land. [1630.] Zürich: Poligraph. Inst. 1919. (7.) 250 p. 39 t. **Bq 914/119**

Ein warmes Bad in Ofen... p. 41.

Zeiller, Martin. Beschreibung dess Königreichs Ungarn... Ulm: Kühnen 1660. [16,] 478, [33] p. **B 0941/22**

»Theils sagen, dass Buda so viel als Bada, wegen der warmen Bäder allhie heisse.« p. 201.

Zeiler, Martinus: Beschreibung des Königreichs Ungarn... Ulm: Balthasar 1664 [16] 610, [30] p. **B 911/20**

»... zwischen Alt-Ofen und dieser Stadt [Buda] wachsen thut nach Schwefel reuchet so die warmen Wasser verursachen sollen.« p. 204.

Zeiler, Martin. Neue Beschreibung des Königreichs Ungarn. Leipzig: Kirschner 1664. [18] 506, [27] p. 26 t. **B 914/91**

Geschichtliche daten der Ofner Bäder nach Salomon Schweiger, Georg Wernher, Nicolaus Istvánffy. p. 169—170.

Zeiler, Martin. Hungaria, oder Neu-Vollständige Beschreibung des ganzen Königreichs Ungarn... ergänzt von Andreas Stübel. Franckfurth und Leipzig: Wohlfarth 1690. [28] 1118, [64] p. **B 916/4**

Und was soll ich sagen von so viel herrlichen Sauerbrunnen, und von warmen gesunden Bädern, darinnen das Wasser so heiss aus der Erden herfür quillet, dass man dadurch so gut und so geschwind als am Feuer ein Ey sieden kan.« p. 73.

»Theils sagen, dass Buda so viel als Bada, wegen der warmen Bäder allhier heisse. Meinen dahero, dass die alten Teuschen, Celten oder Gothen, so in dem alten Pannonien sich aufgehalten, diese Stadt also von dem guten Teuschen worte Baden genennet haben, allhie weil es allhier viel und unterschiedliche Bäder gibet, die so wohl zur Lust als Gesundheit gebraucht werden.« p. 684.

»sey an [solchen] Gärten warme Bäder, dabey heisse Fischweyher seyn in welchen Fische geboren werden und leben die aber so man sie in ein kaltes Wasser thut sterben...« Wernherus darff schreiben, dass kein Ort in der Christenheit mit Ofen zu vergleichen sey.« p. 687.

Evlia Cselebi török világotató magyarországi utazásai 1660—1664. Fordította és jegyzetekkel kísérte Karácsony Imre. 1—2 k. Budapest: M. Tud. Akad. 1904—1908. (Török-magyarokori történelmi emlékek. 2. oszt. III—IV.) **B 916/1**

»Budának nyolc helyen teljes és tökéletes hévvize van. Híresebbek a Kann, Viáne, Vassilik és Ili-szu. Az Ácsik-illide: Frangisztánból és Magyarországból koczikon jönnek oda. A francia betegségre és más hétféle bajra hasznos... A Jesil dírekli illide: Delbág khane külvárosában van a Duna partján; nyolc boltíve fölött magas kerek kupola van; cseréppel fedett lévén, benne vízmedence van, a melynek kerülete két-

száz lépés. Nagyon tiszta s a vízmedencébe öt fokozatú széles lépcsőkön kell lemenni. Mindenki a természetnek megfelelő fokon vesz fürdőt. Akik usznak, azok kedvük szerint merülnek le. A nyolc boltív alatt nyolc (hánefi) medence van; tiszta fürdőszolgák vannak benne, a kik szívések és értelmesek. Ennek a vize mérsékelt, természete erős. Kupolájának négy sarkát deszkaszindely fedi. Egy zöld oszlopa van, azért nevezik zöld oszloposnak. **D e b h á g - k h á n e i l i d s e j e**: A város területén belül ólomtetejű, díszes fürdő. Ennek a vize is mérsékelt. Vize kénes lévén, szétvágott kénnek a szagával bír. Az aranyművesek palaczkokkal visznek ebből a vízből s fényesítési munkánál használják... Számos külön rekeszű, nyolcz medencéjű fürdő ez. A ki köténnyel és tőrülközövel megy be, tisztán kijön s egy fillért sem fizet... **A K h o r o s z - k a p u i l i d s e j e**: A kapun belül van, kicsi és hasznos fürdő. Nyolc boltív fölé van építve, keramittal fedett, rózsaszínű kupolája van. Egészen a közepén lévő medenczéjének négy oldalán oroszlán-szajakból éjjel-nappal tiszta meleg víz folyik. Azonban nagyon meleg, úgy, hogy az ember abba be nem mehet. Ha a budaiak közül valaki meghal, rokonai e fürdőből hordókban vizet vitetnek s a Szent-Mihály-lovát leöntözik. A vallási alapítvány vakufból erre a szolgálatra emberek vannak rendelve, kik többnyire ebből a Veli-bég fürdőjéből viszik a vizet... **A B a r u t k h á n e i l i d s e j e**: Veli bég fürdőjének a közelében van, nem olyan díszes. p. 247—248. Pesten két gőzfürdő van. p. 259.

Chronica, Hungar- und Sibenbürgische—. Franckfurt: Serlin 1663. 636 [18] p.
B 943/260

»Bey den Gärten daselbst hats nicht allein zur Gesundheit, sondern auch zum Lust warme Bäder, dabey heisse Fischweyher seyn, in welchen Fische herfür kommen und leben, die aber, so mans ins kalte Wasser thut, sterben.« p. 79.

[**Minsicht, Christian.**] Neue und kurtze Beschreibung des Königreichs Ungarn.
Nürnberg: Felssecker 1664. [20] 379 p. 10 t. B 910/240

»Die Bäder in ihm selbst betreffend gibt es derselben viel und unterschiedliche beedes zur Lust und Gesundheit dienende. Werden theilt in die Obere, an dem vor diesem zur St. Dreyfaltigkeit genannten Ort liegende; und untere, welche jetzo die Mustaphanische, von Mustapha, Bassa zu Ofen, weecher wie Isthuanfius berichtet, zu seiner Zeit sie mit Quatersteinen von neuem verbessern erneuren, dazu mit Bley decken und mit Glasswerck zieren; an den Obern aber durch einen Asiatischen Baumeister dreissig Getreid- und Pulvermühlen aufrichten und mit einer rings umher aufgeführten Mauren bewahren lassen.« p. 249—250.

Gradehnnus, Joannes. Hungarische Sibenbürgische... Chronica. Franckfurt
am Mayn: Serlin 1665. 776, 15 p. B 943/178

»... an dem Ufer der Donau springen und dringen auss der Erde hervor von Natur warme Wasser und sind allda der warmen Bäder sehr viel unter welchem sich doch ein grosser Unterschied eräugnet: Etliche sind leidlicher und unnehmlicher Wärme... Solcher Art Bäder sind unten nicht weit vom Königlichen Schloss an der untersten Vorstatt, deren etliche die Königliche Bäder genannt werden, entweder von dem nahe dabey gelegene Königlichen Schloss oder weil sie Königlich aufgebauet und wol gezieret oder aber weil die Könige darinnen zu baden pflegte. Etliche sind gemeine Bäder, bey welchen an etlichen Orten ein Fels oder ausgewölbte Höle ist, welche die Türcken, nachdem sie diese Statt überkommen, weitläuftiger ausgehauen und weiter Raum zubaden gemacht haben. Hierumb an diesem Ort sind die vornehmsten. Diejenigen aber, oberhalb der Statt Ofen, bey der Obren Vorstatt, deren etliche auch Königliche, etliche aber Hospitales, Gast-Bäder, von dem dabey gelegenen Hospital genannt werden, sind nicht so gut, und gar nicht tüglich zum Baden, wo man nicht frisch Wasser dabey hat... Eben an diesem Ort ist noch ein warmer Wasser Brunn, welchen man weiland das Fegfeuer zunennen pflegte, nemlich darumb, dass gleichwie in demselben wie man sagt, die Straffen, nach den Sünden Mass, etliche allzu grausam, etliche aber etwas erträglicher und gelinder sind. Also auch in diesem heissen Wasserbrunnen, so grösser und weiter ist wie die andern, ein fast gleicher Unterscheid des Wassers gefunden werde. Dann zu forderst ist es noch etwas frisch und kühl, darnach ein wenig weiter hinein laulicht, und alsdann, je tieffer man hinein gehet, wie heisser das Wasser ist, aber zu hinderst darin ists so heiss, mans nicht erleiden kan, welche Hitze dieser Brunn eigentümblich un an sich selbst mit sich bringt... Dieser besagten warmen Bäder, welche theils unterhalb, theils oberhalb der Statt Ofen sind, und daher zum Unterscheid Unter- und Ober-Bäder genennet werden, haben die Türcken, so sonst alles zuverheeren gewohnt sind, nicht allein verschonet, sondern auch dieselbige noch besser erbauet, und auss Andacht ihrer Religion herrlicher gemacht. Dann Mahometh Bassa, welcher von dem Türkischen Keyser zum obristen Befelchhaber über die Statt Ofen und andere eroberte Statte gesetzt wurde, hat bey beyder Orten Bädern, den Dervisis der Türcken Klöster und Häuser bauen lassen... Ins gemein haben sie grossen Lust sich zu waschen, säubern und baden, und ist über diss ein sonderlingh heylig Werck bey ihnen, so jemand offentliche Bäder auffrichtet, und halten es nicht allein bey ihren Lebszeiten vor ein lobwürdiges Thun, sondern sie stehen auch im Wahn, dass es dem stiffern solcher Bäder, nach dem Tod, zu ihrem Heil und Wolfarth erspriesslich sey. Wesswegen auch der Türkische

Keyser Solyman zu Ofen ein herrlich grosses Bad zu seiner, und der seynigen Wolfarth hat auffbauen lassen, in welches das Wasser auss der Donau auff eine ziemliche Höhe hinauff, als auff welcher die Statt ofen ligt, durch gelegte Wasserröhren geleytet wird. Dieses Bad ist inwendig mit Marmolsteinern Tafeln gepflastert und ümleget, welche die Türcken auss den Kirchen dasebst genommen, die alte Schriften und Figuren abgeschabet und wiedrumb auff neue zugerichtet, und glatt gemacht haben. Eben zu dem Ende hat vorbesagter Bassa Mahomet den Bädern zu Ofen durch Auffbauung der Dervistschen Clöster, und einer, obgedachtem Heyligen, dieses Ordens zu Ehren, auffgerichteten Capellen, ein bessers und herzlicheres Ansehen machen wollen . . . Bey offtgemelten Ober-Bädern der Statt Ofen oberhalb der Brunnen, darinnen man zu baden pflegt, sind warme Teyche oder Weyher, in welchem Fische gezogen werden, und darinnen ihr Leben und Nahrung haben, welche aber, so man sie in kalt Wasser thut, abstehen und absterben. Es seynd auch auff der andern Seiten der Donau, oberhalb der Statt Pesth, warme Bäder, aber nicht sehr berühmt, als welche von einem Fluss, in welchen bissweilen allerley Unrath kompt verderbet und vergarstert werden . . . Scheinet der halben seitzam, dass die Statt Ofen, allwo wie gedacht, die herrlichste und vornehmste warme Bäder anzutreffen, nicht auch von denselben einen Namen erhalten, welches vielleicht daher kompt, diewiell vorzeiten dieser Statt grosse schätze und andre vortreffliche Glückseeligkeiten solche warme Bäder, wiewol sie sonsten vor eine reiche Gabe der Natur zuachten, gleichsamb verdunckelt haben.« p. 45—48.

Ortelius, Hieronymus: Ortelius redivivus et continuatus . . . I—II. Th.
Frankfurt a. M.: Tieber 1665. **Bq 943/221**

Im zweiten Theil, befindet sich die Beschreibung der Bäder. Es wird Busbequius und Istvánffy zitiert. Es folgt weiter: »Die Bäder an ihm selbst betreffend, gibt es derselben viel und unterschiedliche, beedes zur Lust und Gesundheit dienende. Werden getheilt, in die Obere, an dem, vor diesem zur H. Dreifaltigkeit genanten Ort liegende: Und Untere, welche jetzo die Mustaphanische, von Mustapha Bassa zu Ofen, welcher, wie Isthuanfius berichtet zu seiner Zeit sie mit Quadersteinen von neuem verbessern erwren, dazu mit Bley decken, und mit Glasswerck ziehren: An den Obern aber durch einen asiatischen Bawmeister, Geträid- und Pulver-Mühlen auffrichten und mit einer rings umbher auffgeführten Mauren bewahren lassen.« p. 125.

Schweiger, Salomon. Gezweyte neue nützliche und anmuthige Reiss-Beschreibung. Nürnberg 1665. [4] 340, [12] p. **B 910/130**

»Ick komme wieder an die Stadt Ova, nach dem Schloss hab ich nichts fürtrefflicher dasebst gesehen, dann die selbst warmen Bäder oder Wildbäder, die seyn zumaln auch köstlich gebaut, mit marmorsteinern Tafeln, sonderlich am Boden, mitten in der Badstuben ist ein runder Kast in die Tieffe gebaut, bey achtzehn Schritt weit, gehet einem Mann biss unter die Arm, rings herumb hat der Kast inwendig vier steinerin Stufen darauf man zu sitzen pflegt, so tief einer wil, darein kommt doch kein Weib, dann sie hieltens für ein öffentliche Schand, die Quell dieser Bäder soll so heiss sein, dass man darinn ein Schwein kan brühen jedoch schwimmen die Frösche häufig darinn ohne alle Hindernus.« p. 26.

Burbury, John. A relation of a Journey of the . . . Henry Howard . . . London :
Collins 1671. [6] 225 p. **B 914/98**

»The hot Bath here (for which Buda is celebrated) hath the Pavement of Marble and the Fountain that feeds it is so luxuriant in Water, thet wath runs in waste drives two Powdermills, and a Corn-mill. The Pond, where the Spring rises, is said, to have Fish, which if true, may be said to be parboyl'd, but Frogs I saw in it. The chief Bath is so hot, that it presently causeth Sweat, and is very much frequented. Before your Eye can find it, you enter a square Room, with Windows on both sides, and light from the top, with places erected from the ground, and cover'd with Mats and Carpets, to repose on after bathing, with a place in the middle for the Clothes of the ordinary People, and round about the Room hang Clothes in the nature of Aprons, which the Bathers put before them, and persons there attending do furnish them with, who, while they are bathing, do wash their Boots or Shoes, the way the Turks use for making them clean. Having bathed enough, and drest them selves again, on a Stall, that is cover'd with Carpets the Receiver of the Money sits demanding his due, which is inconsiderably little.« p. 91—92.

Tafferner, Paulus : Cesarea legatio . . . ad portam Ottomanicam. Viennae
1672. 182 p. **B 910/227**

»Invitati ad thermas toto orbe laudatissimas plerique Nobilium seu voluptatis, seu memoriae causa tepentes has Budensium delicias experiri voluerunt: Non tamen aequae omnibus profuit curiositas: unus certe podagricis affectus passionibus immitem in se aquarum mineralium aestum fuisse pensavit: quippe eo calore sic humores accendit omnes; ut pedum, manuumque usu evestigio destitutus Belgradum usque lecto affigi haberet necesse.« p. 16.

»Ab arce descensus in extimo muro arcuatus ad thermas regias & submoenianum hortum deducit.« p. 174.

Taferner, Paul: Kaiserl Botschaft a. d. Ottomanische Pforte. [Bresslau: Köstner] 1672. [20] 348 p. **B 910/206**

«Darauf sind wir in die Weltbelobtesten Warmenbäder eingeladen worden; Atwohin sich auch die meisten unserer Edelleute Wollust oder Andenkens halber sich verfügten, und diese Wasserlust ergetzlich genossen. Doch bekam sotahner Fürwitz nicht einem jedem; Dann weil die mineralische Hize sehr gross war, hat ein Podagricus oder Ziprianer grausamen Schmerzen daher empfunden; Sintemal bei ihm durch die Wärme die Flüchtigkeiten so heftig angezündet wurden, dass er im Augenblick an Händen und Füssen lahm, zu Grichischweissenburg stets zu Bete liegen musste.» p. 31—32.
«Von dem Schlosse gehet in der eusersten Maur ein gewölbter Gang herab, nach dem Königlichen Warmbädern, und Garten an der Stadtmaur gelegen.» p. 337.

Theatrum novum politico historicum... Würzburg: Heyl [168?] 397 p. **B 943/196**

«Wer hieher kombt [nach Ofen] muss sich verwundern über die herrliche warme Bäder und über eine Brunnquell, die oben auff sied heisses Wasser und auff dem Grund eine gute menge schmackhafter Fisch hat.» p. 14.

Brown, Edward. A brief account of some travels in Hungaria... London: Tooke 1673. 144 p. **B 309/1**

«... there are also some faire Mosches, Caravansara's, and very Magnificent Bathes. I observed eight, and bathed in some of them; the most Magnificent in the Bath of Velibey, very much beautified by Solyman; having four Coupola's besides a very stately one in the middle, supported by twelve large pillars.» p. 33.

Brown, Eduard. Sonderbare Reisen... Nürnberg: Zieger 1686. 334 p. **B 943/154**

«... sind allhier zu sehen einige schöne Mosqueen, Caravanseras, oder grosse leere Häuser zur Herberge der Reisenden, und aus der Massen treffliche Badstüben; deren ich acht gewahr wurde, und badete ich mich in unterschiedlichen derselben; Darunter die allerherrlichste ist das Bad von Velibey, welches sehr viel an Schönheit durch Solyman verbessert wurde; sie hat vier Kouppels, benebenst noch einer, die sehr prächtig in der Mitten stehet, und von zwölf grossen und dicken Pfeilern unterstützt ist.
... Ich sahe auch aussere der Stadt, vor dem Thor auf dem Weg, der nach Constanti-nopel zugehet, einen Brunnen, welcher oben auf sehr heiss war, und nichts destoweniger im Grunde mancherley Fische in hatte, welche niemand als halb gesotten daraus solte zu erwarten haben.» p. 113—114.

Brown, Edward. Reysen door... Hongarijen. Amsterdam: Hoorn 1682. [4] 128, [7] p. 3 t. **B 910/197**

Baden van Offen. p. 39.

Observations, Historical and political — upon the present state of Turkey... London: Smith 1683. 226 p. **B 949/21**

«[Buda] and its Baths are este med the noblest in Europe.» p. 211.

Ofen. Ausführliche Vorstellung und Beschreibung der... Stadt Ofen. Frankfurt a. M.: 1684. 69 p. **B 943/359**

«... es heisse die Stadt also, wegen der warmen Bäder, die allda gefunden werden.» p. 3.
«Grosse Herren wenden ihren Fleiss auf schöne Gärten und Bäder.» — Beschreibung der warmen Bäder nach Busbequius und Isthvanfius. Dann folgt es weiter: «Die Bäder an ihm selbst betreffend, giebt es derselben viel und unterschiedliche, beedes zur Lust und Gesundheit dienende. Sie werden getheilet in die Obere, an dem, vor diesem zur Heil. Dreyfaldigkeit genanten Ort liegende: Und untere, welche izo die Mustaphanische, vom Mustapha, Bassa zu Ofen, welcher, wie Isthuanfius berichtet, zu seiner Zeit sie mit Quadersteinen von neuem verbessern, erneuern, darzu mit Bley decken, und mit Glasswerck zieren: an den Obern aber, durch einen Asiatischen Baumeister 30. Geträd- und Pulvermühlen aufrichten, und mit einer rings umher aufgeführten Mauren bewahren lassen.» p. 7—9.

Birken, Sigm. v. Der vermehrte Donau-Strand... Nürnberg: Sandrart 1684. 231 p. **B 943/169**

«Sie [Ofen] hat herrliche Warmbäder, und unter anderen eines, darinn lebendige Fische schwimmen, da man doch sonst darinn, den Schweinen, Wildpret, Gansen, und dergleichen Thieren, leichtlich die Borsten, Haare und Federn abbrühet.» p. 64—65.
Siehe noch Ausg. 1704. (B 914/109.)

[Bircken, Sigismondo]. L'origine del Danubio . . . Venetia : 1684. 176 p. **B 914/99**

«[A Buda] vi sono pretiosissimi bagni caldi, ó Terme, fra quali vi é uni di mostruosa qualità, cioè dentro vi nuotano diuersi pesci, non ostante, che per altro si possa pelar con l'acqua di esso, & in esso Porci Cignali, Anatre & altri Animali.» p. 92—93.
Vide etiam éd. 1685. (B 943/168.)

[Bircken, Sigismondo]. Origine e corso del Danubio . . . Norimberga : Piccini 1685. [10], 286 p. **B 916/9**

«[Buda] essa contiene Bagni caldi, e fra gli altri uno, che nutrice pesci viui, nelle cui acque si cauano con facilità a'Cingiali, & altre Fiere le settole, e' l settole, e' l pelo, & all'Oche le piume.» p. 74.
Vide quoque alias editiones eiusdem anni. (B 943/170, B 914/106.)

[Bircken, Sigismondo]. L'origine del Danubio . . . Norimberga & Bologna : Longhi 1685. [10] 298 p. **B 914/147**

«[Buda] la Città Superiore, il lungo Borgo, la Città presso l'Acqua, o sia de'Giudei, & il Borgo Superiore, & Inferiore. Essa contiene Bagni caldi, e fra gli altri uno, che nutrice pesci viui, nelle cui acque si cauano con facilità a Cingiali, & altre Fiere le settole, e l'pelo, & all'Ocha le piume.» p. 74.
Vide quoque ed. 1689. (B 914/148)

Histoire de l'etat present du Royaume de la Hongrie. Cologne : Pierre le Jeune 1684. 213, [7] p. **B 943/262**

«L'air de ce País est mal-sain, & sur tout aux étrangers, aussi on remarque qu'il engendre quantité de vermine. Les Eaux, ci on excepte celles du Danube, ne sont pas salutaires : & l'on remarque, qu'il s'y trouve des Fontaines, dont l'Eau est mortelle, qu'elle croit avec la Lune, qu'elle diminue avec elle, & qu'elle tarit tout-à-fait quand cet Astre est au plein. On y trouve aussi des Fontaines, qui changent en pierre, ce qu'on y jette ; d'autres qui sont chaudes en Hyver, & ce glacent en Esté. D'autres dont l'Eau est aigrette, saléc, &c. l'on dit de ces Eaux : Mirabilis Deus in Aquis Hungariae. On y trouve de tout sorte de saveurs & de toute forte de qualitez, horsmis celles qui sont bonnes à boire, car il est certain qu'elles y sont toutes un peu minerales, aussi n'y en boit on gueres.» p. 4.

Ungarisches Städt-Büchlein . . . Nürnberg : Hofmann 1684. [6] 208 p. **B 911/8**

«Hier [in Ofen] ist ein Brunnen, welcher oben siedheisses Wasser, und auf dem Grund schwimmende Fische hat, auch werden unterschiedliche beedes zur Lust und Gesundheit dienende Bäder gefunden.» p. 106.

Warhafft und ausführliche Beschreibung der Residentz-Stadt Ofen . . . Frankfurt am Mäyn 1684. [4] 100 p. 14. t. **B 0941/51**

«Die Bäder an ihm betreffend, gibt es der-selben viel und unterschiedliche beedes zur Lust und Gesundheit dienende. Sie werden getheilet in die obere, an der vor diesem zur Heil. Dreyfaltigkeit genanten Ort liegende ; und untere welche jetzo die Mustaphanische, vom Mustapha, Bassa zu Ofen, welcher wie Isthuanfius berichtet, zu seiner Zeit sie mit Quadersteinen von neuen verbessern, erneuern, darzu mit Bley decken und mit Glasswerck zieren. An den Obnern aber durch einen Asiatischen Baumeister 30. Getreyd- und Pulvermühlen aufrichten und mit einer rings umher aufgeführten Mauer bewahren lassen.» p. 4.

Happelius, Everhardus Gvernerus. Der ungarische Kriegs-Roman. Ulm : Wagner 1685. 869 p. **B 943/106**

«Wer hieher [nach Ofen] kommt, muss sich verwundern über die herrliche warme Bäder und uber eine Brunuell, die oben auff sied-heisses Wasser, und auff dem Grunde ein gute Menge schmackhafter Fische hat.» p. 401.
Siehe auch Ausg. 1687. (B 309/20)

Kreckwitz, Georg. Totius Regni Hungariae superioris & inferioris accurata descriptio. Richtige Beschreibung des ganzen Königreichs Hungarn. Frankfurt : Loschge 1685. 1110 p. 3 8t. **B 0994/22**

«Die Bäder an ihm selbst betreffend, giebt es derselben viel und unterschiedliche beedes zur Lust und Gesundheit dienende. Sie werden getheilet in die Obere an dem vor diesem zur Heil. Dreyfaltigkeit genanten Ort liegende. Und Untere welche izo die Mustaphanische, vom Mustapha, Bassa zu Ofen, welcher wie Isthuanfius berichtet, zu seiner Zeit sie mit Quadersteinen von neuem verbessern, erneuern, darzu mit Bley decken und mit Glaswerck zieren. An dem Obnern aber, durch einen Asiatischen Baumeister 30. Geträid- und Pulvermühlen aufrichten und mit einer rings umher aufgeführten Mauren bewahren lassen.» p. 542—543.

Scala, Ercole. L'Ungheria compendiata. Modona : Degni 1685. 88 p. **B 943/160**

«Il continente di Buda viene singlarizzato di Bagni caldi, uno de'quali nudrisce quantita di Pesci, altri conseruano acque salutifere, anche à varij Animalì, come a leuare le sedole, & il pelo à cinghiali, e le piume all' Ocche, che vi si attuffano.» p. 70.
Vide quoque ed. 1687. (B 943/193)

Wagner, Johann Christoph. Delineatio provinciarum Pannoniae. Augspurg : Koppmayer 1685. 228, 12, [7] p. **B 914/93**

«Auch ausserhalb der Stadt die schönsten warme Bäder, auf welche die Türcken sehr viel halten.»

Bizezeri, Sempliciano. Notizia particolare dello stato passato, e presente de' regni d'Ungheria . . . Bologna : Longhi 1686. 299 p. 40 t. **B 914/102**

«Dalla parte del monte [S. Gerardo] verso il Danubio, si veggono i salutiferi Bagni di acque medicinali, gionenoli a molte infermità. Du ve no sono ; vno di acqua bogliente, e l'altro di acqua freddissima ; el'vno è all'altro vicino. E'cosa di marauiglia, che nel Bagno di acqua bogliente stanno, e vinono molti ranocchj, ladone non vi puo stare alcuna forte di pesci . . . » «I turchi, li quali molto si seruono de'Bagni, tengono questi di Buda in gran stima ; seruendosi spesso ogni giorno, non solo a nettare i corpi, ma a purgare ancora, si come pazzamente credono, le anime da ogni peccacato.» p. 156—157.
Vide quoque ed. 1687.

Bizezeri, Simpliciano. Ungaria restaurada . . . Barcelona : Gelabert 1688. 280 p. 30 t. **B 914/122**

«Por la parte del Montecillo ázia al Danubio, se hallan los saludables Banos de agua medicinal, provechosos para muchos achaques. Dos ay de agua muy caliente, y otro de muy fria ; con muy poca distancia del uno al otro. Es cosa de gradissimo reparo ver, que en el de agua muy caliente se crian muchas Ranas, quando ningun genero de Pescado puede aguantar esse calor ; y con esta agua se pelan los animales cerdososy otros. Los Turcos, che usan mucho de los Banos, hazen grande estimacion de los de Buda : sirviendose dellos muchas veses cada dia, no solamente à efeto de limpiarse el cuerpo, pero tambien de purgarse, conforme ellos creen supersticiosamente, el alma de qualquiera pecado.» p. 147.

Cluverius, Philippus. Introductio in universam geographiam tam veterem, quam novam . . . Gvelferbyti : Bismarc 1686. [26] 607 [728] p. **B 910/114**

«Buda (á Caesarianis & Bavaricis copiis in primis gravissime quippe adhuc, dum hoc scribitur, obsessa) ad Danubium est infra Strigonium, olim Regni Caput & regia Sedes, ac tum egregie munita, Arcem habebat ornatissimam. Ad hanc urbem Thermae sunt calidissimae, in quibus tamen aliquot piscium genus vivere Busbequius & Isthuanfius tradunt.» p. 339.

Marsigli, Louis Ferd. comte de —. Description du Danube depuis la montagne de Kalenberg en Autriche, jusqu'au confluent de la rivière Jantra dans la Bulgarie. Tome I—VI. La Haye : Swart 1744. **q 0961/3/1**

Observations hydrographiques des bains aux environs de Bude. Tome I. p. 96.

Marsigli, Luigi Ferd. gr. olasz hadi mérnök jelentései és térképei Budavár 1684—1686-iki ostromairól, visszafoglalásáról és helyrajzáról. Gyüjt. és közli, bev. és jegyzetekkel ellátta V e r e s Endre. Bp. : Ranschburg 1907. 70 p. 7 t. **B 943/43**

Bagno del Bakir Efendi fabricato di legno— Bagno Kapili Ilige Horos Capuine Jakin presso la porte del Gallo, coperto di mattoni— Bagno Jessil Direkli Ilige con colonne verdi— Il piccolo bagno Chiuzzuk Ilige d'acqua calda minerale e tutto coperto di piombo, che dà buona rendita ogn' anno. p. 36.
Il bagno Tahtadan Acik Ilige i comonodo per tutti p. 37.

Tscherning, Theodor. Das Königreich Ungarn . . . Nürnberg : Endter 1687. 464 [25] p. **B 916/10**

«Auser der Stadt, vor dem Thor, auf dem Weege, der nach Constantinopel zu gehet, siehet man einen Brunnen, welcher oben auf sehr heiss ist, und nichts destoweniger im Grunde mancherley Fische in sich hat, welche niemand anders, als halb gesotten, daraus solte zu gewarten haben.» p. 285.

[Vanel]. Histoire et description ancienne et moderne du Royaume de Hongrie . . . Paris : Sercy 1688. [6] 330, [10] p. **B 911/23**

«Dans la colline qui est sur le bord ou Bude est situé, il y a deux fontaines dont les eaux sont extrêmement froides. L'une l'est même jusques à un tel point, qu'on n'y scauroit souffrir la main. Il y a aucontraire des bains chauds vers la Ville basse.» p. 153.

Königreich Hungarn, Das ehemals gedrückte — . . . Franckfurt : Riegel 1688. [4] 1038, [6,] p. **B 914/103**

«Bey den Gärten daselbst hats nicht allein zur Gesundheit, sondern auch zur Lust warme Bäder, dabey heisse Fisch-Weyer seynd, in welchen Fische hervor kommen und leben, die aber so man ins kalte Wasser thut, sterben.» p. 408—409.

Dietz, Joh. Meister — des grossen Kurfürsten Feldscher u. kön. Hofbarbier : Die getreue von ihm selbst gemachte Beschreibung Seines Lebens . . . [Zweite Hälfte des XVII. Jahrh.] Nach der alten Handschrift in der Kön. Bibliothek zu Berlin zum ersten Male in Druck gegeben von Ernst Consentius. München : Langewische-Brandt 1915. 368 p. **B 943/91**

Drei warme Bäder bei Ofen, insbes. das Kaiserbad. p. 78—79.

Tänzel, Fridericus. Hungaria seu disputationes miscellaneae de natura Hungariae . . . Dilingae : Bencard 1700. [4,] 114 [8] p 2 t. **B 549/3**

De aquis mineralibus civitatis Budensis. p. 85—86.

Tollius, Jacobus. Epistolae itinerariae . . . Amstelaedami : Typ. Halmae 1700. 199 p. **B 914/79**

«Est autem hic posterior locus spectatu dignissimus. Scaturit, juxta Viam, e Montis radicibus, Fons pellucido pellucidior vitro, profundus, & adeo copiosus, ut ad alterum Viae latus Molam circum-agat, Balneaque Aquae frigidae in diruto Castello sufficiat. Ubi pauxillulum processeris, en Tibi Fontem Aquae bullientis! cujus fervor illo altero frigido per canaliculum in Thermas deducto blandissime temperatur. Aedificium ipsum percommodum est : introeunti namque area statim transeunda est medicris, quam Fons ille fervens perlabitur : tum per januam aliam in ipsum Balneum itur, cujus solium, si recte memini, octangulum est, ambulacris & cubiculis undique cinctum, in quibus vestimenta exuuntur.» p. 198.

Sagredo, Giov. . . Der neu-eröffneten Ottomanischen Pforten Fortsetzung. Tom. I—II. Augspurg : Kroniger & Göbel 1701. p. [10] 864 [42] p. **Bq 949/27**

«Was die heisse Quelle vor dem Thor, da man nach Constantinopel reisst, betrifft, ist das Wasser darinnen so sied-heiss, dass ein Schwein und das Feder-Vieh damit gebrüchet, und ein Eij, eher als bey dem Feuer, darinnen gesotten werden kan. Dessen ungeachtet schwimmen darinnen doch die Fische herum, die aber, so bald sie herausgenommen, und in ein ander Wasser geworfen werden, sterben. Wie ein solchen nebst denen herrlichen Bädern, so in einem Türkischen Kloster von dem ehemaligen Veziér zu Ofen erbauet befindlich, ganz weitläufftig strack nach Belagerung Ofen der Marquis della tratta Montaltano in Augenschein genommen, und seinem Tractätlein von denen Ungarischen Mineralischen Wassern einverleibt.»
« . . . einige das wort Buda verstümmelt zu seyn vorgeben, und so viel als Buda, wegen der häufigen hieselbst vorhandenen Bäder von warmen Quellen, zu bedeuten argwohnen.» Tom. II. p. 454.

La galerie agreable du Monde . . . Tome I—III. Leide : Vander [170?] B 914/128

«Hors de la porte de Constantinople found une fontaine, dont la superficie est tres bouillante, pendant qu' au fond de l'eau il y a de très-bons poissons en abondance ; lesquels meurent toutefois en peu de tems, lorsqu'on les met dans de l'eau fraiche. L'eau de cette source est si chaude, qu'elle suffit pour péler des oies, des cochons &c. &cependent elle nourrit des poissons blancs, larges de la main aussitôt qu'on les jette dans le Danube qui y est tout proche, ils meurent, n'étans accoutumez à être dans l'eau fraiche.» p. 2.

Kingdom of Hungary, Being an historical and geographical account of the ancient-... London: Bettesworth 1717. [4] 379 p. 1 t. **B 911/12**

The Water of the Baths of Bude is so hot, that Geese and Pigs thrown in to them, easily lose their Feathers and Hair; and even Eggs are as easily boil'd in it as on the Fire. Within the City of Buda there is a great Square, call'd St. Georg's Market. And just by the hot Baths there is a cold Spring, so that a man may with one Hand reach the hot, and with the other the cold Water. There are Basons or Ponds of hot Water, wherein is found a Sort of Fish, which being thrown into the Danube, or other cold Water, die immediately. There are two Sorts of Baths, the upper, or of the Trinity, and those they call Mustapha's, who was Governor of the Place, and built them with Stone, covering them over with Lead. p. 50—51.

[**Bonbardius**, Michael]. *Topographia magni regni Hungariae...* Viennae: Voigt 1718. [7] 371 [17] p. **B 914/110**

«His demum adjungendae veniunt Aquae calidae, sive Thermae, quarum seni, aut septeni universim meatus partim in Aquatica, partim in Rasciancia civitate reperiuntur, unde laus non modica Budensi metropoli, cum hae Regni totius celeberrimae habeantur. Hinc certe aliqui Budae nomen, à Germanis Baden (sive Badis) deducunt. Inter reliquas autem jam olim teste Werhero de admir. aquis Hung. insignes habitate fuere, quae infra arcem scaturientes Regiae compellantur, sive propter vicinam Regiam, sive, quod Regio opere ornatae & conclusae, sive denique, quod in his Regeslavare consueverunt. Aliae supra Budam positae, nisi frigida e vicino fonte profluenti temperentur, usui esse vix possunt. Equidem adeo calant, ut ovis continuo elixandis idoneae censeantur, Neque subit hoc loco mirari thermas praedictas a Turcis, quibus tamen omnia vastare libido est, non modo non corruptas, prout idem Wernherus annotavit, sed etiam cultiores, augustioresque redditas fuisse. Hujusmodi quippe aquis Barbari ad sordes etiam animae, ut ipsi erroneè existimant, abluendas saepius de die uti assolent, ut proinde superstitione easdem protexerit. Eo sane spectare videtur Sacellum ad thermas superiores Dercisio cuidam (hi sunt Turcarum monachi) à Mahomete Bassa extractum, quod hodie D. Josepho sacratum Christiani venerantur. Sponderat in Prodromo suo Marsillius accuratam commentationem de aquis Thermalibus, Balneorumque circa Budam figuris; verum quid hoc de opere sperandum, ex alibi dictis pronum erit arguere.» p. 51.
Vide quoque ed. 1728 (B 914/153.)

Breuninger, Friedrich Wilhelm. *Fons Danubii primus et naturalis, oder Die Uhr-Quelle des Welt-berühmten Donau-Stroms...* Tübingen: Francken 1719. [28] 388 [32] p 1 t. **B 912/4**

«Um die Stadt herum wachsen die herrlichsten Weine und um dieselbige finden sich gute Gesund-Bäder, welche warmes Wasser führen. Man theilet sie in die Obere und Untere, iene finden sich an dem Ort, den man vor Zeiten zur Heil. Dreyfaltigkeit genannt. Diese nennet man die Mustaphanische von Mustapha, einem Bassa zu Ofen, derselbige mit Quader-Steinen verbessern mit Bley decken und mit Glaswerck zieren lassen. Bey den Obren aber liesse er durch einen Asiatischen Baumeister 30. Getrayd- und Pulver-Mühlen aufrichten und sie rings umher mit einer Mauren verwahren. Ausser und jenseits der Stadt ist, welches zu verwundern eine Quelle anzutreffen, die oben auf sied heisses Wasser hat dass darinnen die Haare den Thieren und die Federn dem Geflügel können abgebrühet werden. In dem Grund aber befinden sich lebendige Fische und zwar von sondern guten Geschmack und angenehm zu essen. Sie sollen gleich abstehen, wann sie heraus genommen und in kalt Wasser gesetzt werden.» p. 241—242.

Gemelli, Gio. Francesco. *Giro del mondo...* Tom. 1—IX. Venezia: Coleti 1719. **B 910/239**

«...il Bagno, che chiaman Grande, fatto a modo di cupola forata, per esalare il fumo. Ei vi si truova sul più ampio luogo una gran conea di aqua calda minerale: in altre camere scorre un rivoletto d'aqua fresca. Voi dovete ricordarvi a questo proposito de'bagni degli antichi Romani, e della differenza, che vi avea tra'loro, Caldarium tepidarium e frigidarium.» Tom. VIII p. 24.

Stoker, Laurentius. *Thermographia Budensis, seu scrutinium phisico-medicum aquarum mineralium Budae scaturientium, de erarum origine, situ, antiquitate, numero, mineralibus, virtutibus & usu medico...* Augustae-Vindelicorum: Veith 1721. 154, 16 p. **B 553/2**

Vidi quoque ed. 1729. (B 553/4.)

Szerdahelyi, Gabriel. *Celebrium Hungariae urbium et oppidorum chorographia bipartita...* Cassoviae: Frauenheim 1732. 347 p. **B 911/17**

De aquis Budensibus p. 118—119.

Ofner Bäder.

= Neu aus seinem Stein-Hauffen wiederum aufwachsendes Ofen... Ofen:
Nottenstein 1733. p. 44—87. **Egyet. kvf.**

Von dem Orth, und Bequemlichkeit deren Bädern — Was Ofnerische Bäder führen — Was und in weme die Ofnerische Bäder würcken — Worinnen, und wie Ofner — Bäder zu gebrauchen — Wie man sich in — und nach dem Bad zu verhalten, und was sich öfter dabey ereigne — Ob das Bad-Wasser zu trincken, und wie mehr zu brauchen?

Bél, Matthias. Notitia Hungariae novae historico geographica, divisa in partes quatuor. Tom. I—IV. Viennae: Straub 1737. **Bq 911/22**

Thermae Budenses:
Thermae ciuicae; Rascionorum; Xenodochiales; Thermae Caesareae: Tom. III.
§ XVII—XX. p. 455—457.

Keyssler, Johann George. Neueste Reise, durch Teutschland, Böhmen, Ungarn...
Theil I—II. Hannover: Förster 1740—1741. **B 914/118**

»In diesen zwoen untern Städten sind fünferley Bäder, deren eines das Kayser-Bad, das andere das Generals-Bad, das dritte das Raitzen-Bad, das vierte das Brücken-Bad, und das fünfte Blocks-Bad genennt wird. Das Kayser-Bad ist auf die Art der Rotonda zu Rom gebauet, nemlich mit einem hohen runden Gewölbe, so oben in der Mitte eine geräumige Oeffnung hat, durch welche das Tages-Licht hinein fällt. In diesem Bade sind auch kleinere Neben-Löcher, so zur Hülle des innern Platzes etwas beitragen. Das Raitzen-Bad ist gleichfalls rund und gewölbet. In dem mittelsten grossen Raum dieser Bäder befindet sich beyderley Geschlecht untereinander, und ist das Manns-Volk nur mit einer Schürtzte und die Frauens-Personen mit einem Vorhemde einigermassen bedeckt. In der Raitzen-Bade hält das gemeine Volk auch so gar dieses Wenige vor überflüssige Ceremonien. Wer in Gesellschaft zu baden Bedencken trägt, kan in jeden dieser obgedachten fünf Örter, Neben-Bäder vor sich allein haben. Bey dem Kayser-Bade ist eine Mühle, welche, wie zu Arquato, vom heissen Wasser getrieben wird.« II. p. 1030

Keyzler, Johan Georg. Nieuwe Reizen door ... Hongarye ... Stuk I—III.
Amsterdam: Dirk 1755. **B 914/201**

Warme Baden van Ofen: III. p. 383.

Berckenmeyer P. L. Neu-vermehrter curieuser Antiquarius ... Hamburg:
Herold 1746. [8] 978 [84] p. 13 t. **B 911/4**

»Vor dem Thor der Stadt Ofen, dadurch man nach Constantinopel reiset, entspringet eine Quelle, die oben siedend heiss Wasser hat, und auf dem Grunde eine grosse Menge sehr guter Fische: die aber, wenn sie in kalt Wasser gesetzt werden, bald absterben. Dieser Brunn quillet mit einer so gewaltigen Hitze, dass dessen Wasser den Gänsen, Schweinen etc. leichtlich die Federn und Bürsten abbrühen, und nähret doch weisse Fische, die einer Hand breit, und schwimmen ohne Verletzung darinn herum: da man sie aber in die allernechst fliessende Donau wirft, sterben sie gleich wegen Ungewohnheit des kalten Wassers.« p. 933.

Salmon. The universal traveller. Tom. I. London: Baldwin 1752. **Bq 910/132**

The Baths of Buda according to Doctor Brown. p. 558.

Chishull, Edmund. Travels in Turkey and back to England. London: Bowyer
1747. VIII, [4] 192 p. **Bq 910/171**

»The famons sulphureous baths exactly opposite to the city Pest, which are supplied by a plentiful hot fountain that runs from the steep rocky hill before mentioned in the neighbourhood of the Rascian Town.« p. 111.

Pococke, Richard. Beschreibung des Morgenlandes. Bd. I—III. Leipzig:
Breitkopf 1755. **B 910/261**

Ofner warme Bäder. Bd. III. p. 366.

Pockocke, Richard. Voyages de P. R. Tom. I—VII. Paris: Costard 1773.
B 910/150

Eaux minerales de Bude p. 58.

Miller, Joan. Ferdinand. Epitome vicissitudinum de regia urbe Budensi...
Budae: Landerer 1760. 210 p. 3 t. **B 943/19**

De thermis Budensibus. p. 119—123

Born, Ignatz. Briefe über mineralogische Gegenstände. Frankfurt u. Lpzg.:
Ferber 1774. [12] 228 p. **B 553/3**

Warme Bäder. p. 3.

C[rantz], J. C. M. D. Synopsis fontium Austriae provinciarumque subditarum.
Viennae: Bernard 1778. 99. p. **Muz. kvf.**

*Buda... celebribus iam multis retro ab annis gloriatur Thermis.

1. Scaturigo montis S. Josephi: Ad radicem montis S. Josephi profilens cisternae
influit, balneisque caesareis sive regis dictis prospicit.

2. Scaturigo montis S. Gerardi: Ad mox dicti montis radicem oritur. &c. p. 88—89.

De Born, Voyage minéralogique fait en Hongrie et en Transylvanie. Trad. de
l'Allemand, avec notes par. M. Momet. Paris: Serpente 1780. 405 p. **B 550/24**

Eaux chaudes. p. 5—6.

Windisch, Karl Gottlieb. Geographie des Königreichs Ungarn. Th. I—II.
Pressburg: Löwe 1780. **B 914/107**

Beschreibung der Bäder von Buda. I. p. 265.

Oesterreicher, Jos. Analyses aquarum Budensium praemissa methodo prof.
Winterl. Vetero-Budae: Authoris ed. 1781. 283 p. **B 551/3**

[Dielhelm, Joh. Herm.] Antiquarius des Donau-Stroms. Tom I—II. Frankfurt
am Mayn: Van Düren 1785. **B 943/116**

In den beiden untern Städten befinden sich fünferley warme Bäder, die schon eine sehr lange Zeit berühmt sind, und in allerley Krankheiten bewährt erfunden worden. Eigentlich haben diese Bäder nur 2 Uhrquellen, wovon die eine und stärkste am Fus des St. Josephsberg hervor quillt, und sich in eine Cisterne sammlet, aus welchem 4 Bäder mit ihrem Wasser versehen werden. Diese heissen, das erste das Kaiserbad, welches auf die Art der Kirche Maria rotunda zu Rom erbauet ist... Ehemals hiess dieses Bad das Mustaphanische, weil es vom Mustapha, dem Bassa von Ofen, mit neuen Quadersteinen ausgebessert, mit Bley bedeckt, und mit Glaswerck ausgeziert worden. Das zweite ist das Generalbad, so nunmehr das Sprengersbad genannt wird. Das dritte ist das Raitzenbad, so ebenfalls rund und gewölbt ist, in dessen mittelsten grossem Raum sich beiderley Geschlechter unter einander baden... Das vierte ist das Bruckbad, so sonst zu dem grünen Säulen geheissen. Die zweite Quelle bricht aus dem Fus des St. Gerhardsberg hervor, und fließt in das Blocksbad und einige andere. Wer in Gesellschaft zu baden Bedencken trägt, der kann in einem jeden dieser 5 Bäder, Nebenbäder vor sich alleine haben, und sind etliche von diesen Bädern sehr herrlich verbessert, und fast neu aufgeführt worden... Die Würckung dieser Bäder ist reizend, stärkend und zertheilend, und sie werden in erschlappten und geschwächten Theilen, in Lähmungen, Krämpfen und der gleichen, in Krätzen, auch andern Hauptkrankheiten nicht ohne Heilsame Würkungen gebraucht. Bey diesen Bädern, und zwar nicht weit von dem Kaiserbad, befindet sich ein Fischteich von mineralischem Wasser, der diese wunderbare Art hat, dass, wenn man das Wasser ganz ablaufen lässt, die warme Quellen zu fließen aufhören, sich aber gleich wieder ergiessen, wenn der Teich nicht viel über die Hälfte wieder mit Wasser angefüllt ist. T. II. p. 609—613.

Korabinský, Johann Matthias. Geographisch-historisches und produkten Lexikon von Ungarn. Pressburg: Weber & Korabisky 1786. 896 p. 1 t. **B 032/1**

Ofner Bäder: p. 4758. —49

Jenne, [Franz]. Reisen nach dem Archipelagus... Siebenbürgen und Slavonien. Th. II. Franckfurt und Leipzig: 1790. [2] 506 [10] p. **B 910/149**

In der Stadt unten sind verschiedene warme Gesundheitsbäder, welche stark besucht werden. Die vornehmsten sind das Kaiser- oder Adelsbad auf der Landstrasse, das Raitzen- oder Neubad in der Raitzenstadt, und das Blocksbad eben da. Es gibt in jedem derselben grosse Gemeinbäder, wo sich beide Geschlechter untermischt baden; die Person zahlt für eine Stunde anderhalb Kreuzer. Dann Extrabäder, zu zwei und vier Groschen. Das Wasser dieser Bäder quillt aus dem an der Stadt stehenden pilischen Gebirge, und ist, wenn es getrunken wird, eine gute Purganz. p. 97.

Seipp, Christof: Reisen von Pressburg durch Mähren, beyde Schlesien und Ungarn. Frankfurt: [O. O. & Dr.] 1793. 520 p. 1 t. **B 914/207**

»Korabinsky hat in seinem Lexikon von Ungarn die Meinungen erschöpft, über das Wort Ofen aber den Verfasser nicht befriedigt. Denn man schreibt die Stadt Ofen länger Ofen, als das Wort: Ofen, woher der Name der Stadt hergeleitet wird, von Kalkofen. Dieser ist noch lange nachher: Uefen, geschrieben worden. Und wenn ja der Name der Stadt vom Ofen herkommen soll, so braucht man dazu keinen gemachten Kalkofen, Ofen selbst ist, seiner hitzigen Berge und der daherkommenden Bäder wegen Ofens genug.« p. 459—460.

Hunter, William. Travels in the year 1792. London: Davis 1796. XXIV, 451 p. **B 914/111**

»The public baths, which we went to see, are not very elegant; but they are supplied with water of an astonishing natural heat, and are said to be very efficacious in gouty and rheumatic complaints. Patients resort from all parts of the kingdom, to take the benefit of them.« p. 419.

Hunter, William. Reisen durch Frankreich, die Türkei und Ungarn bis Wien. Übers. v. J. G. Gruber. Lpzg: Baumgärtner 1796. [16] 272, [1] p. **B 910/161**

»Die öffentlichen Bäder, welche wir besahen, sind nicht sehr elegant; aber mit Wasser von einer erstaunlichen natürlichen Hitze angefüllt, die bei gichtischen und rheumatischen Zufällen sehr wirksam sein sollen. Aus allen Theilen des Königreichs kommen Kranke her, um diese Wohltat Theilhaftig zu werden.« p. 253.

Townson, Robert. Voyage en Hongrie Tom. I—III. Paris: Piognée [1797]. **B 910/106**

»Les bains chauds de Bude sont remarquables. Dans la petite langue de terre située entre la montagne et le Danube, il y a une profusion de sources d'eau, dont les Turcs, qui se sont si souvent emparé de cette ville, profiterent pour se regaler de leur passe-temps favori. Les bains chauds de Bude sont en grand partie leur ouvrage. Il y a pour la classe du peuple des bains ordinaires très spacieux, et des bains particuliers pour ceux qui veulent en payer le prix. Dans un bain ordinaire j'ai vu des jeunes hommes et des jeunes filles, des vieillards et des enfants; les uns tout nus et d'autres très-faiblement couverts.« I. p. 117—118.

Townson, Rob. Travels in Hungary, with a short account of Vienna in the year 1793. London: Robinson 1797. XVIII, 506 p. 16 t. **B 917/1**

The hot bats are the most remarkable things of Bude. p. 82—83.

Townson, Rob: Reise in Hongarijen. Met een kort bericht der Stad Ween. 1—2 deelen. Haag: Leenwestyn. 1800. **B 914/150/1**

De heete baden te Buda: p. 111.

Tausz Béla. Buda fürdői és fürdőkórházai az Árpád-házi királyok alatt. = Budapesti Hírlap 1929. ápr. 14.

A régi okmányok feiső és alsó hévvizet emlitenek (aquae calidae superiores ed inferiores). Feltűnő az a körülmény, hogy a XIII. sz. végén is csak aquae calidae-ról szólnak. Egy 1292. máj. 6-án kelt okmányból tűnt ki, hogy a fürdők fekvését a Várhoz viszonyították, tehát csak 1245 után fordulhatott elő a város aluli és felüli források elnevezés. Az Árpád-házi királyok alatt kétféle fürdőt ismertek: 1. a lelkifürdők (balnea animae) egyházi célokat szolgálták, ilyenek Budán is többhelyütt voltak kolostorokkal kapcsolatosan és 2. az egészséget szolgáló fürdőkórház. A Johanniták 3 fürdőkórházat tartottak fenn Budán.

A következő fürdőket ismerjük abból a korból:

1. Krumhelt feredő, melyről Bél Mátyás is írt.
2. A margitszigeti apácák fürdője.
3. Egy obudai fürdőház, mely 1367-ben ment át a Klarisszák tulajdonába.

Fürdőkórházak:

1. A legrégebb a Szentlélekről nevezett kórház (a mai Császárfürdő helyén), III. Orbán pápa 1187-ben írt bullájában úgy emlékezik meg róla, mint az esztergomi rendház tartozékáról.
2. Fejér: »Codex diplomaticus«-ában szerepel a másik fürdőkórház, mely a Római-fürdő előtti síkságon volt.
3. Szent Erzsébet-kórház, mely a török hódítás alatt ment tönkre.

Nekám Lajos: A magyar bőrgyógyászat története. Bp. Eggenberger 1908.
99 p. **51262**

Áttekintés a fürdők s köztük a budaiak történetéről. p. 4—21.

Reiszig Ede. A Jeruzsálemi Szent János-lovagrend Magyarországon. I—II. k.
Budapest: May 1928. **57170/.**

Budafelhíviz a mai Császár-fürdő helyén állott. III. Orbán pápa 1187. 6. 23-án kelt megerősítő levelében szerepel először, mint az esztergomi lovagház tartozéka, (Ecclesia Sanctae Trinitatis de Aqua Calida). 1279-ben Lodomér esztergomi érsek felkereste a lovagok házát, az itteni hévízekről remélve gyógyulást. — A XVI. sz. elején II. Lajos gyakran járt ki a fürdőbe, télen pedig felhordatta a vizet a királyi palotába. — János király itt egy kórházat kezdett építtetni, mely 1535-ben még nem volt készen. Budán a felső hévízeknél volt az ú. n. Szentléleki kórház. p. 17—19, p. 25.

Siklóssy László: A régi Budapest erkölcs. I—III. k. Bp.: Táltos 1922.

B 302/9/1—3

Idevonatkozó fejezetek: Fürdők a magyar középkorban. Az első adatok a budai fürdőkről. Felhíviz. Idevonatkozó irodalom ismertetése. Budai fürdők a török hódoltság idején. Egykorú utazók híradásai. Egyes fürdők leírása. Hogyan fürdött a török? — Budai fürdőélet a XVIII—XIX. században. A »művelt nyugat« nem fürdik ebben a korban. Buda fürdőváros marad. Buda visszafoglalása után a fürdők elromlanak. Egyes fürdőkről. Az orosz fürdő Pesten és hazájában. A magyar, török és orosz fürdés összehasonlítása. Közös fürdők. Budapest fürdőváros. Bibliografia I. köt. p. 166—175. II. köt. 28—37, 89—109.

Fogel József. II. Lajos udvartartása, 1516—26. Bp.: Hornyánszky 1917. 161 p.

37705

A felhívizi királyi fürdőbe járt II. Lajos király is és ennek vizéből készítettek fürdőt a várban is a királynak. p. 122.

Schwarz Ignác. A fürdők történetéhez Magyarországon.

= Századok. 1891. p. 279—296.

3049/25

Utalások a budapesti fürdők történetéhez.

Littke Aurél. Buda-Pest a török uralom korában. Bp.: Fritz 1908. 49 p.

B 943/38

Ismerteti a Debbághhánei melegfürdőt, mely a Várhegy nyugati lábánál fekszik és a Tahtali v. táblás fürdőt a lóporgyár közelében. p. 27—29.

Palóczy Edgár. Török fürdő a Belvárosban.

= Pesti Hírlap 1914. 8. 9.

A régi városháza helyén egy törökfürdő romjaira bukkantak. Lehet, hogy 1604-ben, vagy 1684-ben pusztult el a pesti tűzvészkor. A pesti törökfürdőkre vonatkozólag is vannak feljegyzések. Gerlach István: Tage-Buch c. naplójában írja, hogy 1573-ban Pesten díszes vörös márvány fürdőépületet látott.

Björkman, Walther. Ofen zur Türkenzeit. Hamburg: Friederichsen 1920.
XVII, 78 p. **B 934/2**

Beschreibung der Thermen von Buda. p. 38—39.

2. XIX—XX. század. — XIX—XX. Jahrhundert.

[Reichardt]: Briefe eines reisenden Nordländers. 1807—1809. Cöln: Kammer
1812. XVI. 424 p. **B 910/224**

»Die hiesigen sind nun zwar auch mit den französischen und selbst mit dem Berliner nicht zu vergleichen, wiewohl man gerne und viel hier warm badet, ja selbst heiss, in öffentlichen wie in Privatbädern. p. 384—386.

Hufeland, Christ. Wilh. Über lauwarne Bäder, nebst Anweisung zu ihrem nützlichen Gebrauche. Ofen: Kersch 1817. 40 p. **B 615/8**

Anton Kersch, der damalige Pächter des Bruckbades, liess dieses, auch aus kulturhistorischen und ärztlichen Gesichtspunkten sehr merkwürdiges Büchlein, von dem berühmten Schriftsteller zusammenstellen.

Hübner János. Mostani és régi nemzeteket, országokat, tartományokat, városokat, emlékezetre méltó mezővárosokat, helységeket etc. ismertető lexicon. Jobbitotta Speri Xav. Ferenc & Fejér György. 1—5. köt. Pesten: Trattner 1816—1817. **Muz. kv.**

Buda fürdői I. p. 485—486.

Bright, Richard. Travels from Vienna through lower Hungary. Edinburgh: Constable & Comp. 1818. XVIII, 642, CII p. 11 t. **B 914/114**

Warm-baths of Bude p. 283.

Csaplovics, Johann v. hg. Topographisch-statistisches Archiv des Königreichs Ungarn. Bd. 1—2. Wien: Doll 1821. **26953**

Warmes Mineral-Wasser, schweflige Quellen, alkalisches Wasser, salpetersaures Wasser, Buteres Wasser und salz-Wasser sind in Ofen zu finden. p. 30—33

Schams, Franz. Vollständige Beschreibung der Stadt Ofen... Ofen: Univ. 1822. VI, 66, 672 p. 3 t. **B 914/11**

Allgemeine Bemerkungen über die Bäder von Ofen. p. 607—613.

Németh Sándor-nak az előtt Gubernialis Tanácsosnak, most pedig Ó-Buda és Visegrád Kir. Korona Uradalmak' Kameralis Praefectusának észrevételei az Ó-Budai Határban találtató és látható Római Régiségek eránt.
= Tudományos Gyűjtemény. 1823. VI. köt. **B 051/99/13**

Aquincum nevét a város öt ásványi és meleg vizétől kapta. 1. Békásmegyer helység alján Pétersberg nevű szőlők alatt. 2. ahol most a puszkaporos malom áll. 3. most csak a Duna apadásakor látszik, máig is a köznép által Római-fürdőnek nevezetik. 4. a mostani Császárfürdő mellett. 5. a Szt. Gellérthege alatt. Római Thermalis fürdők. p. 3—10.

Oehlinger, Joseph. 20 Ansichten und Beschreibungen der vorzüglicheren Haupt- und Residenz-Städte in Europa. Band I—II. Caschau: Wigand [1823.]
Beschreibung der warmen Bäder von Ofen. II. p. 423—425. **B 914/47**

Stocz, Joh. Leopold. Das Königreich Ungarn. Pressburg: Wigand 1824. VIII, 374 p. **B 380/14**

Das Kaiser-, Springer-, Raitzen-, Bruck- u. Blocksbad p. 127.

Walsch, R. Reise durch... Siebenbürgen und Ungarn. Bd. 1—2. Dresden: Arnold 1828. **B 910/141**

Die Bäder in Ofen. I. p. 184.

Csaplovics, Johann v. Gemälde von Ungern. 1—2 Theil. Pesth: Hartleben 1829. **26954**

»An mineralischen kalten, warmen und heissen Wassern vermissen wir kaum irgend eine Art europäischer Gesundheit-wasser. Die Ofner Quellen.« I. p. 18.
»Die Ofner Bäder waren gleichfalls schon den Römern bekannt und hatten die bad-süchtigen Türken, während diese im Besitze der Stadt und Festung waren, zu manchen merkwürdigen Bauführungen verleitet. Dass es der warmen Quellen in frühere Zeit mehrere gab, davon findet man in den Beschreibungen der Alten nähere Data, deren Mehrzahl aber vertrönet ist, oder wahrscheinlicher in die Tiefer liegenden Erdtheile sich verlaufen hat. Eine ausführliche Beschreibung des jetzigen Zustandes der Bäder steht in Schams Beschreibung von Ofen.« I. p. 95.
»Bäderbesuche können sich in Ungern nur zum Theil nach in die Kategorie der Volkslustbarkeiten erheben. Man besucht die Bäder nur noch, wenn man ihrer bedarf.« II. p. 252.

- Kitaibel, Paulus.** Hydrographica Hungariae Tom. 1—2. Pestini: Trattner 1829.
Aquaes minerales comitatus Pesthiensis p. 115—184. **B 551/38**
- Dóczy József.** Magyar Ország tekintete. Béts: Haykul 1830. 410 p. **B 943/184**
A budai fürdők ismertetése: p. 180.
- Frankland, Charles Colville.** Travels to and from Constantinople Vol. I—II.
London: Colburn & Bentley 1830. **B 914/113**
Warm mineral baths. Vol. I. p. 6.
- Krickel, Adalbert Joseph.** Fussreise durch den grössten Theil der österreichischen Staaten... Wien: Adolph 1830. VI, 340 p. **B 943/159**
Aufzählung der Bäder von Ofen: p. 90.
- Patacsich József.** Szabad királyi Pest városának leírása. Pesten: Landerer 1831. 107 p. **B 914/276**
A fürdők felsorolása: p. 57.
- Szepesházy, Karl & Thiele J. C. v.** Neuester Wegweiser durch das Königreich Ungarn und nach allen angränzenden Ländern. Mit statistischen Angaben... nebst einer ausführlichen Beschreibung aller Mineralbäder, Gesundbrunnen und Heilquellen des Königreiches Ungarn etc. Kaschau: Werfer 1827. XVI. 240 p 1 t. **B 613/113**
Die Badeörter sind in alphabetischer Ordnung aufgezählt. Ofen: p. 118—140.
- Horn, Wilh.** Reise durch Deutschland, Ungarn... Bd. I—II. Berlin: Enslin 1831 **B 613/147/1**
Stadtbäder von Ofen u. Pest: I. p. 335.
- Linzbauer, Franc. Xav.** Conspectus thermarum Budensium. Budae: Typ. Univ. 1832. 53 p. **B 613/31**
Aquaes calidae inferiores. (Cunctae in Suburbio Rascianico-Taban) I. Thermae Gerhardianae. Sáros Fördő-Blocksbad. p. 21—23. II. Thermae Pontanae. Rudas Fördő-Bruckbad p. 23—25. III. Thermae Rascianae. Rác Fördő-Raitzenbad. p. 25—26. Aquaes calidae superiores. IV. Thermae (a possessore) Königianae. Király Fördő-Königsbad. p. 26—29. V. Thermae Caesareae. Császár Fördő-Kaiserbad. p. 29—35.
- Linzbauer, Franz Xav.** Die warmen Heilquellen der Hauptstadt Ofen im Königreiche Ungarn. Pest: Hartleben 1837. XX. 236 p. 3 t. **B 551/15**
- Stoltz, Samuel Augustus.** Aquaes minerales-sulfureae Hungariae... Pesthini: Beimel [1833.] 101 [& 2] p. **B 551/278**
Thermae Budenses: p. 96.
- Pirch, Otto v. Caragoli.** Reise-Mittheilungen aus Ungarn und Italien. Birlin: Josephy 1835. XVI, 418 p. 1 t. **B 914/182**
Beschreibung der Bäder von Ofen: p. 47—48.
- Schmidl, Adolf.** Reisehandbuch durch das Königreich Ungarn. Wien: Gerold 1835. XII. 600 p. **B 910/111**
Die Bäder von Ofen. p. 154—155.
- Bäder von Ungarn.** Die berühmtesten und besuchtesten Bäder... von Ungarn. Wien: Strauss 1837 [2.] 212 p. **B 613/143**
Budapester Bäder p. 98—132.

- Bielek**, Ladislaus von. Ethnographisch-geographische Statistik des Königreichs Ungarn und dessen Nebenländer. I. Bd. Wien: Benko 1837. IV, 443 [& 2] p. **38750**
Balneographie, oder Beschreibung der Mineralwässer und Bäder von Budapest. p. 264—271.
- Mayer**, Friedrich. Wanderleben in Bayern... Ungarn, Mähren u. Böhmen. Band I—II. Nürnberg: Bauer & Raspe 1837—38. **B 910/152**
Ofner u. Pesther Bäder, I. p. 106—108.
- Elliot**, C. B. Travels in the great empires of Austria, Russia and Turkey. Vol. 1—2. London: Bentley 1838. **B 910/102**
Turkisch baths of Buda I. p. 62.
- Jankovich**, Anton. Pesth und Ofen mit ihren Einwohnern bes. in medizinischer und antropologischer Hinsicht. Ofen: Univ. 1838. XIV, 281, 14 p. **B 914/14**
Chemische Analyse der Ofner Thermen p. 65—69.
- Gleig**, G. R. Germany, Bohemia and Hungary visited in 1837. Vol. 1—3. London: Parker 1839. **B 910/100**
The turkish baths of Ofen. III. p. 247—248.
- Hammer-Purgstall**, Joseph. Geschichte des Osmanischen Reiches. [1827.] 2. verbess. neue Ausg. Bd. 1—10. Pesth: Hartleben 1840. **27271 & A 56.90/7**
»Nächst den Domen der Moscheen waren die bleygedeckten Kuppeln der Bäder Ofen's Stolz; drey derselben auf der Südseite, in der Nähe des Gerhards- oder Blocksberg, und zwey auf der Nordseite, am Joseph-, oder Calvarienberge; die drey ersten das Blocksbad, das Raitzenbad und das Bruckenbad; das Raitzenbad vor der Zeit Mathias Corvinus das Königsbad genannt; das Bruckenbad hatte Mustaphapascha Sokolli, der Verschönerer Ofen's erbaut. Auf der Nordseite der Stadt ist das Kaiser und Sprengerbad, jenes das Bad Welichan's oder Welbeg's, dieses von den Türcken insgemein Tachtahl oder das Bad von Pesth genannt, wurde von Machommedpaschajahjaoghli, dem dritten osmanischen Statthalter Ofen's, dem Vater Mohammed des Löwen, überwölbt, so dass Ofen den Bau zweyer seiner schönsten Bäder einem Statthalter aus der Familie Jahjapaschaoghli, „und dem Neffen Sokolli's Mustafa dankt. Bey dem Annähern des kaiserlichen Heeres verliessen die Türken das obere oder Kaiserbad und die königliche Mühle, welche von dem Badequell getrieben wird, ...“ Bd. 3. p. 762.
Siehe auch Ausg. v. 1827.
- Kohl**, J. G. Reise in Ungarn. Dresden und Leipzig: Arnold 1842. X., 566 p. **B 308/24**
Die Raitzenstadt, die türkischen Bäder und die orientalischen Pilger: p. 253—342.
- Kohl**, J. G. Hundert Tage auf Reisen in den österreichischen Staaten. 1—3 Theil. Dresden u. Lpzg: Arnold 1842. **23811**
Beschreibung der Ofner Bäder in dem Artikel: Die Raitzenstadt, die Türkischen Bäder. III. Teil. 1. Abt. p. 253—271.
- Lengyel**, Daniel. De virtute et usu balneorum. — Fördök gyógy erejéről s használatáról. Buda: Gyurián & Bagó 1842. 65. p. **Múz. kvf.**
Légnemű fördök: Légfördő, napfördő. — Szerfördök. — Hideg és meleg fördök. — Gözfördök. — Ásványvizek. — Hévizek. — Ásványiszappfördök. — Homokfördök. — Hatásuk és gyógyjavaslatok. — Bibliografia.
- Paget**, John. Ungarn und Siebenbürgen. Politisch, statistisch, ökonomisch. Bd. 1—2. Aus dem Englischen von C. A. Moriarty. Lpzg: Weber 1842. **B 918/2**
»Die-türkischen Bäder, welche aus natürlichen Schwefelquellen versorgt werden, sind kleine gewölbte Zimmer mit hinabführenden Stufen, längs welchen die Badenden in verschiedenen Tiefen liegen. Wenn ich blos nach meiner Empfindung urtheilen könnte, so möchte ich sagen, dass der aus diesen Quellen hervorkommende Dampf viel heisser ist, als das Wasser selbst; denn während es Schmerzen verursachte, die Hitze des Dampfes auszuhalten, so schien das Wasser nur mässig warm zu sein.« p. 206—207.

- Tognio Lajos.** Néhány szó Magyarhon ásványvizeiről. Pest : Emich 1843. 38 p.
Főként bibliografiai szempontból értékes mű. **Múz. kv.**
- Bartlett, W. H.** The Danube, its history soenery and topography .London :
Virtue 1844. VIII, 236 p. **B 910/18**
The turkish and old sulfur baths of Buda p. 180.
- Fremdenführer** durch Pesth und Ofen. III. Ausgabe. Pesth : Kilián 1844
234 p. 3 t. **B 943/46**
Die Pester Bäder : p. 107—108. Die Ofner Bäder : p. 202—206.
- Richter, Wilhelm.** Wanderungen in Ungern . . . Berlin : Reimer 1844. 436 p.
B 914/161
Beschreibung der Heilquellen von Ofen. p. 52. Das heisse Mineralwasser von Pest. p. 52.
- Wolff, O. L. B.** Die Donau und ihre Ufer. Leipzig : Lorck 1847. VI. 244 p.
Die Bäder von Ofen. p. 188. **B 914/48**
- Dierner, Andreas.** Kurzgefasste Erdbeschreibung von Ungarn. Pesth. : Kilián
1848. (6), 110 p. **B 914/138**
Die Bäder von Pest. p. 2.
Die Bäder von Buda. p. 8.
- Jahn, C. F.** Illustriertes Reisebuch. Berlin : Simon 1850. 18, XVIII, 725 p.
Die Bäder von Ofen. p. 533. **B 918/3**
- Quitmann, Ernst Anton.** Reisebriefe. [1848] Neue Ausg. Stuttgart : Müller
1850. 576 p. **B 910/165**
Der Autor spricht von den prachtvollen Bädern aus der Türkenzeit, die von dem Luxus
orientalischen Völker bezeugen. Die Bäder haben türkischen Inschriften, die Brunnen
von rothem Marmor sind mit Koransprüchen geziert.
- Pest-Ofen.** Drei Tage in. Pest : Heckenast 1851. 80 p. **B 914/45**
Die Bäder von Pest—Ofen. p. 71—73.
- Fischof, Ignatz Wilh.** Bericht über das hydriatrische Verfahren in der Kalt-
wasserheilanstalt zu Lukány und der hydropathischen Winterheilanstalt
in Pest. Vorgetr. i. d. Sitzungen der königl. Gesellsch. d. Aerzte i. Pest am
30. XI. u. 15. XII. 1854. Pest : Geibel 1855. 85 p. **B 613/122**
- Haeufler, Joseph.** Buda-Pest, historisch-topographische Skizzen von Ofen
und Pest und deren Umgebungen. T. I—III. Pest : Emich 1854. **B 943/135**
Beschreibung der Bäder von Ofen : III. p. 292., 293., 297—298.
Beschreibung der Bäder von Pest : III. p. 231—232.
- Lengyel, Dan. de Przemysl.** Die Heilquellen und Bäder Ungarns. Pest : Geibel
1854. XXII, 336 p. **43581**
Die Heilquellen des Pest-Piliser und Pest-Solter Comitats. p. 68—81.
- Preysz Kornél.** Fürdőügyünk haladása 1853-ban. Bp. :] Eggenberger 1854.
66 [& 1] p. (Fürdőirodalmi kvár.) **19721**
Bp. fürdőügyi statisztikája : p. 33.
A fürdők fejlődése : p. 62.

- Müller, Karl.** Pest, wie es lebt und lebt. Pest : Emich 1855. 184 p. **B 308/7**
 Ins »Kaiserbad ins Türkenbad«
 Die Dampfschiffe Dich führen ;
 Der »Curorte gut und vielbesucht,
 Nicht hoch sind die Gebühren... etc. etc. p. 58—59.
 »Im Diana-Bad« da siehst du viel!
 Der schönen Frauen sitzen,
 Ein »Dampfbad« wie bei Scheibel auch
 Vo viele »russisch schwitzen... etc. etc. p. 35.
- Joachim, W.** Balneologische Cholera-Revue. **B 615/11**
 = Balneol. Ztg. 1856.
 Artikel über die Verbreitung der Cholera in den Bädern von Ofen-Pest. p. 101—103.
- Molnár, Johann.** Die physikalischen und chemischen Verhältnisse der warmen Heilquellen Ofens.-Original-Abhandlungen aus dem III. Bde. der Jahrbücher des Ung. Naturwiss. Vereins. Pest : Herz 1858. p. 11—43. **B 551/1**
 Blocksbad, Bruckbad, Reitzenbad, Kaiserbad, Lukasbad.
- Feldmann, G. L.** Wegweiser durch Pest und Ofen. Pest : Heckenast 1859. VIII, 205 p. 7 t. **B 910/15**
 Die Heilquellen in Ofen. p. 120.
- Hunfalvy János.** Budapest és környéke. Pest : Lauffer & Stolp 1859. 243 p. **B 910/23**
 A budai és pesti fürdők felsorolása. p. 107—111., 153.
- Hunfalvy, Johann.** Pesth und Ofen nebst Umgegend. Pesth : Lauffer & Stolp 1859. 306 p. 24 t. **B 914/120**
 Die Bäder von Pesth und Ofen. p. 133—139, 193.
- Statistik des Medicinal-Standes der Kranken- und Humanitäts-Anstalten, der Mineralwässer, Bäder, Trink- und Gesundbrunnen von Ungarn.** Wien : Braumüller 1859. VIII, 359. [& 1] p. **43605**
 Heilbäder und Gesundbrunnen in Budapest p. 6.
- Wachtel, David.** Ungarns Kurorte und Mineralquellen. Oedenburg : Seyring & Henricke 1859. 475 p. **B 613/76**
 Thermen zu Ofen. p. 122—146.
- Mandel, J.** Ungarns Bäder und Heilquellen. Pest : Werfer 1860. XII, 244 p. **48281**
 Beschreibung der einzelnen Bäder von Ofen. p. 39—57.
- Balázs Sándor [etc.] szerk.** Nayad. Fürdői album. 1 évf. Szerk. Huszár Imre & Rózsaági Antal. Pest : Lauffer & Stolp 1863. XVIII, 152 p. [Több nem jelent meg.] **B 613/136**
 Budai és pesti fürdők. p. VIII—XIV., 9—13., 23—31., 46—51., 98—105., 147—148
- Cassius [Áldor Imre].** Magyarország fővárosa. Pest : Heckenast 1866. 60 p. **B 914/5**
 A budai fürdők rövid ismertetése. p. 30—32.
- Pete Zsigmond.** Fürdői életrend vagyis minő szabályokat kövessen a fürdővendég, hogy az ásványvizeket, savót s a fürdőket sikerrel használhassa. Pest : Kocsi 1866. VI, 64 p. **B 613/146**
 Függetlenül Magyarország nevezetesebb fürdőiről, Budán : a Császár-, Lukács-, Király-Rudas-, Rác- és Sárosfürdő.
- Störk, Samuel.** Beschreibung der Ofner Mineral-Bäder zum Gebrauch und Anleitung für Kurgäste. Pest : Kertész 1866. 45 p. **B 613/103**
 Das Blocksbad, Brucksbad, Raitzenbad, Königsbad, Lukasbad und Kaiserbad in medizinisch-balneologisch-therapeutischer Hinsicht, deren Wirkung und Anwendung.

- [Byrne, Wm. Pitt]. Pictures of Hungarian life. London: Ridgway 1869. [10,] 401 p. 7 t. **B 308/106**
 Turkish bath. Swimming bath. p. 219—220.
- Kalauz** a magyar fővárosban. Pest: Eggenberger [1869.] 126 p. **B 943/42**
 A budai fürdők rövid ismertetése. p. 93—94.
- Brennecke, W.** Die Länder an der unteren Donau. Hannover: Hahn 1870. X, 172 p. **B 914/209**
 Die warmen Quellen von Ofen. p. 4.
- Hevesi, Ludwig.** Budapest und seine Umgebungen Bp.: Ráth [1873.] X, 281, 12 p. 1 t. **B 910/83**
 Bäder von Pest. p. 103.
- Kohl, J. G.** Die geographische Lage der Hauptstädte Europas. Lpzg.: Veit 1874. X. 466 p. **23854**
 Buda-Bäderstadt p. 256—57.
- Hirschfeld, J.** Les eaux minérales les plus fréquentées de la Hongrie. Vienne: Braumüller 1876. VIII, 146 p. **44810**
 Les bains et les sources minérales de Bude. p. 28—44.
- Salamon Ferenc.** Buda-Pest története. I—III. k. Bp.: Kocsi 1878—1885. **B 943/4**
 A budai hévvizekről: I. p. 24—35.
- Guide of Budapest** — Guide de Budapest — Budapesti Kalauz — Budapesti Führer. Budapest: Légrády [188?.] 10, 9, 9, 9 p. **B 910/76**
 Bäder und Quellen von Budapest: p. 8, 7, 7, 8.
- Balló Mátyás.** Budapest főváros ivóvizei egészségi szempontból és néhány ásványvíz elemzése. Bp.: Akad. 1881. 53 p. **B 543/1**
- Tissot, Victor.** Unknown Hungary. I—II. London: Bentley 1881. **B 914/142**
 Baths of Budapest II. p. 228, 242.
- Tissot, Victor.** La Hongrie de l'Adriatique au Danube. Paris: Plon 1883. 412 p. **B 308/51**
 Bains de Bude: p. 363—64, 374.
- Heksch, Alexander.** Führer durch Ungarn. Wien: Hartleben 1882. XXXII, 272 p. 5 t. **B 910/63**
 Beschreibung der Bäder und Quellen von Budapest. p. 27—28.
- Heksch, Alex.** Guide illustré sur le Danube. Pest: Hartleben 1883. XXXII, 216 p. 5 t. **B 914/71**
 Bains de Bude et Pest: p. 97—103.
- Boleman István.** A fürdőtan kézikönyve. 1. k. Igló: Schmidt 1884. VII, 293 [& 4] p. **B 613/182**
 Budapest fürdői: p. 31—32, 61—65, 78—83, 216—221.
- Tardieu, Ambroise.** Voyage en Autriche et en Hongrie. Moulins: Auclair 1884. 23 p. **B 910/167**
 Eaux thermales de Bude. p. 16.
- Hasenfeld, M.** Gyógyhelyeink és ásványvizeink. Bp.: Franklin 1885. 47 p. **R 613.38**
 A fürdőhelyek fejlesztésének módjai.

- Johnson, E. C.** On the track of the crescent. London : Hurst & Blackett 1885. XVI, 324 p. 1 t. **B 910/184**
The turkish baths of Buda p. 181.
- Chyzer Kornél.** A magyar fürdőkről. Bp. : K. M. Természettud. Társ. 1886. 72 p. 1 t. (Népszerű természettud. előadások gyűjteménye. IX. k. 55. füzet.)
Budapesti fürdők : p. 65—69. **16727**
- Chyzer Kornél.** Magyarország gyógyhelyei és ásványvizei. Az 1885-iki budapesti általános kiállítás egészségügyi országos szakbizottságának megbízásából. S.-A.-Újhely : »Zemplén« ny. 1885. 132 p. **16728**
Budapest fürdői : p. 19, 31, 50—58.
- Schwicker, Joh. Heinr.** Budapest im Altertum. **B 931/1**
= Ung. Revue 1886. Jahrg. II. Heft 3.
Heilquellen von Ofen. p. 135.
- Budapest d'aujourd'hui.** A mai Budapest. Das heutige Budapest. Bp. : »Gazette des etrangers« 1887. 28, 34, 34 p. **B 914/39**
Bains : p. 5—6 ; Fürdők : p. 6—8 ; Bäder p. 5—8.
- Chyzer Kornél.** Magyarország gyógyhelyei és ásványvizeinek térképe. — Karte der Kurorte und Heilquellen Ungarns. — Carte des eaux minérales et des stations thermales de Hongrie. 1 : 1.440.000. Tervezte C. K., rajzolta Homolka Józs. Bp. : Révai 1887. 68×47 cm. **T 514**
- Heinrich, Joh.** Die Bäder. **B 943/74**
= Szalai u. Kahn: Die ungarische Metropole. Bp. : Kilián 1888. p. 120.
- Gerlőczy Zsigmond & Hankó Vilmos.** Budapest fürdői és ásványvizei. Bp. : Lampel 1891. 163 p. 1 t. **B 613/144**
- Kahn, Joseph.** An illustrated guide of Budapest. Bp. : Légrády 1891. 120 p. **B 914/9**
The baths and mineral waters of Budapest. p. 90—100.
- Kahn, Joseph.** Budapest-Guid. Bp. : Hornyánszky 1892. 183 p. **B 914/10**
Les bains et les eaux minerales de Budapest. p. 129—192.
- Kahn József.** A mai Budapest. Budapest : Athenaeum 1893. 258 p. **B 914/44**
Budapest fürdőinek és ásványvizeinek felsorolása : p. 79—89.
- Kahn, Jos.** Das heutige Budapest. Bp. : Grill 1895. 258 p. **B 914/21**
Bäder und Mineralquellen von Budapest : p. 198—214.
- Kahn, Josef.** Neuester Führer durch Budapest und Umgebung. Bp. : Grill 1895. VIII, 84 p. **B 914/8**
Die Bäder von Budapest. p. 47—50.
- Thirring, Gustave.** Budapest. Bp. : Pátria 1891. 239 p. 1 t. **B 613/7**
Bains et sources d'eaux minerales. p. 91—103.
- Boleman István.** Magyar gyógyfürdők és ásványvizek. Bp. : Mezei 1892. [2] 204 p. **B 551/40**
Budapesti fürdő- és ásványvíztelepek. p. 44—71.

Hasenfeld Manó. Külföldi és hazai ásványvizek és gyógyhelyek. Bp.: Athenaeum. 1892. 19 p. (Különlenyomat a Nemzet 1892. III. 5. számából.) **R 613.38**

Keserűvizek Budán, kénes hévizek és iszapfürdők: Császárfürső, Margitszigeti fürdő, Lukács, Király, Rác és hídfürdők. Sárosfürdő, városligeti Artézia fürdő. Vízgyógyintézetek.

Bókai Árpád. Külföldi és hazai fürdők összehasonlítása. Bp.: Balneológiai egyesület. 1893. 14 p. **B 613/181**

Gellérthegyaljai fürdők. p. 8.

Pucey, H. Les bains publiques à Budapest. Paris: Dumoulin. 1895. 57 p. 8. t. **Bq 613/56**

Une description générale des bains et des établissements hydrothérapiques de Budapest.

Chélar, Raoul. La Hongrie millénaire. Paris: Chailley 1896. [9.] 356 p. **B 308/78**

Budapest la ville d'eaux. p. 277—279.

Boleman István. Magyar fürdők és ásványos vizek. Az ezredéves országos kiállítás alkalmából a Magyar Szent Korona Országai Balneológiai Egyesületének megbízásából. Bp.: Magyar Balneológiai Egyesület 1896. [1 &] 159 p. **26990**

Budapesti fürdők és ásványvizek: p. 32, 34—36, 46—47, 51—56, 128—132.

Boleman, Stefan [István]. Ungarns Curorte und Mineralquellen. Anlässlich der Millenär-Landes-Ausstellung im Auftrage des Ung. Balneologischen Vereines Bp.: Ung. Balneologischen Verein 1896. [1 &] 148 p. **42623**

Budapester Thermen, Bitterwässer, etz. p. 28—31, 39, 40, 115—119.

Boleman, Etienne de. Description abrégée des bains et eaux minérales de la Hongrie. Bp.: Ed. de la Soc. Balneologique 1896. 154 p. **42646**

Les bains de Budapest. p. 33—35, 43—44, 48—53.
Eaux amères de Budapest. p. 124—128.

Halaváts Gyula. A magyarországi artézi kutak története, terület szerinti elosztása, mélységük, vizük bőségének és hőfokának ismertetése. Az 1896 ezredéves kiállítás alkalmából. Bp.: Franklin 1896. 103 p. 1 t. **B 551/18**

Budapest fürdőinek ismertetésével.

Porzó [Ágai Adolf]. Les bains à Budapest. **B 308/4**
= Leinkei [réd.]: Budapest qui s'amuse. Bp.: Singer & Wolfner 1896. p. 188—203.

Preysz, Cornel. Fortschritte auf dem Gebiete des Badewesens in Ungarn in den Jahren 1876—1896. Bp.: Eggenberger [1896.] 40 p. (Balneologische Bibliothek No. 112.) **19720**

Gesetze, Verordnungen. Ung. Balneologischer Verein. Entwicklung der Bäder. Aufschwung des Mineralwasserhandels. Balneologische Zeitung. Balneologische Bibliothek-Literatur.

Győry Tibor. Magyarország orvosi bibliographiája. 1472—1899. Összeáll. — Bp.: Athenaeum 1900. XII, 252 p. **01661/12**

Balneologue & balneotherapie. Hydrologia & hydrotherapia. Klimatologia & klimatotherapie. Aquae minerales. 31—52.

Győry, Tiberius von. Medizinischer Führer durch Budapest. Bp.: [O. Dr.] 1909. VIII. 283. **B 611/2**

Die Bäder und Mineralwässer von Ofen. p. 254—268.

Krücken, Oscar von. Bäder und Mineralquellen von Budapest. **Bq 914/6**
= Budapest in Wort und Bild. Berlin: Allg. Verlagsgesellschaft. [1899.]
Bd. I. p. 205—212.

»**Magyar Baedecker**«. Felelős szerk. és kiad. **H o f b a u e r** Imre. II. évf. 2. kiad.
Bp.: Vasvári ny. 1899. 178 p. **44643**

Budapest, Szent Lukács-fürdő, Szent Margitsziget Gyógyfürdő, Császár-, Római-fürdő
Mattoni Erzsébet-sósfürdő, Városligeti artézi-fürdő, Rudas- és Rácfürdő. p. 63—67

Fürdőkalauz. Bäderführer — Guide des bains — Guida dei bagni. Bp.: Wodianer
[1902] 111, [1] p. **B 910/117**

A főváros fürdőinek ismertetése. p. 14—21.

Palotai Rezső. Budapest székesfőváros új fürdővállalatai. Bp.: Pallas 1901.
43 p. **B 613/14**

Papp Samu & Hankó Vilmos [szerk.]. A magyar birodalom ásványvizei és
fürdőhelyei. Bp.: Magyar Balneológiai Egyesület 1907. 266 p. 1 t. **B 615/5**
Budapest fürdőinek ismertetésével.

Fürdők és Nyaralóhelyek. A magyar fürdők ismertetése. Szerk.: **F o d o r**
Oszkár. XII. évf. Bp.: Löb-ny. 1908. 194 p. **2222/12**

Betűrendben ismerteti a magyar fürdőket és nyaralóhelyeket. Budapestiek: p. 10,
38—39, 48—49, 95—96, 112—114, 115—116.

Illustrierter Lexikon. der Bade-, Brunnen- und Luftkurorte nebst Heilanstalten-
Verzeichnis von Mittel-Europa, mit ausführlicher Anführung alles Wissens-
werten über Topographie, Klima, Kurmittel, Benennung der dort mit
Erfolg zu behandelnden Krankheiten usw. nebst einem Städte- und Wander-
Führer. Hg. v. **A n t o n A. S a l z g e r**. 13. Aufl. Berlin, Zürich, Wien: Salzger
1908. XXIV, 412 p. **49002**

Budapest. Bitterwässer, Schwefelquellen und Schwefelschlamm-bäder: Császár-fürdő
(Kaiserbad), St. Lucasbad, Raitzenbad. p. 60—63.

Magyar fürdő-kalauz. A Magyar Védő-Egyesület hiv. közlönye. 5. kiad. 1910.
Szerk.: **E r d ő s** József. Tata: Engländer 1910. 216 p. **2314**

Budapest fürdőinek ismertetésével.

Budapest írásban és képben. Bp.: A Nap ny. 1911. 166 p. **B 308/25**

A főváros fürdői. p. 151—155.

Reiner Ede. Budapest székesfőváros fürdőpolitikájáról. Előadás a XXI. Orsz.
Balneológiai Kongresszuson 1911. ápr. 2.-án. Bp.: Házi-ny. 1911. 8 p.
B 613/18

Ágai Adolf. Utazás Pestről-Budapestre 1843—1907. 3. kiad. Bp.: Pallas,
1912. 446 p. **B 308/63**

Budapesti fürdőről: p. 67—79.

Szabó Sándor. Fürdők és gyógyforrások. **B 943/110**
= A negyven éves Budapest. A »Városi Szemle« jubiláris szám. 1919. X,
646 p.

Fürdők és gyógyforrások p. 449—509.
A nem gyógyjellegű nagyobb fürdők felsorolása: p. 509—511.

- Iván Ede.** Régi fürdők Pest-Budán.
= Vasárnapi Ujs. 1914. évf. p. 72. **25161**
- Lechner Jenő.** Képek Buda és Pest fejlődésének történetéből. Bp.: Németh 1918. 196 p. **B 725/166**
A budai fürdők s a városligeti ártézi kút. p. 188.
- Budapesti fürdők.** A Magyar szt. korona országainak fürdőtérképe 5×5 cm.-es részlete. **47998**
= Oelhofer, Vámosy & Papp: A magyar fürdők és ásványvizek. Bp.: Területvéd. Liga 1919. c. füzet melléklete.
- Várad Antal.** A régi fürdők. **B 308/124**
= Várad: A régi Pest emlékeiből. Pesti kny. 1921. p. 147—153.
- Hirschfeld, Ludwig.** Was nicht im Baedeker steht. Wien und Budapest. München: Piper 1927. 278 p. **B 910/146**
Die Bäder und Quellen von Budapest. p. 268—269.
- Tausz Béla.** Budapest gyógyforrásai és gyógyfürdői p. 50—54. **B 914/178**
= Szilágyi Sándor: Nagy-Budapest. Bp.: Országos Közművelődési Tanács 1927. 320 p.
- Herczeg, Géza.** Ungarn und Budapest. München: Piper 1928. 240 p. **B 914/185**
Beschreibung der Bäder von Budapest: p. 142—149.
- Dalmady Zoltán [szerk.].** Magyarország balneológiai értékei. A nemzetközi orvosi hydrologiai Társaság és a nemzetközi rheuma elleni szövetség 1929. évi budapesti nagygyűlése alkalmából kiadta az Országos Balneológiai Egyesület. Bp.: Egyet.-ny. 1929. **B 613/166**
Magyarország keserűvizei, egyszerű és földes-meszes hévizei. Budapest fürdőváros Ásványvizekről. Iszapkúrákról. Szociális intézmények a fürdőzés, illetve üdülés, nyaralás szempontjából. Magyarország geológiája az orvosi hydrologia szempontjából. A budai hegyvidék klimatikus viszonyai. Dunaparti fürdők. Thermálvizes strandfürdők és uszodák. Iszapok és lápok, mint a gyógyítás tényezői. p. 89—122, 145.
- Dalmady, Z. v. Red.** Die Balneologischen Werte Ungarns. Bp.: Univ. Dr. [1929.] 162 p. **71555**
- Magyary-Kossa Gyula.** Magyar orvosi emlékek. I—III. kötet. Bp.: Eggenberger 1929. **70490**
Régi leírások alapján ismerteti a budai fürdők történetét és nevezetességeit. I. p. 145—146, 150, III. p. 175—177, 253, 305.
- Balla, Ignazio.** Budapest. Milano: Agnelli 1931. 216, 3 p. 8 t. **B 910/245**
Notitia della storia dei bagni di Budapest. p. 75—80.
- Frank Miklós, Kunszt János & Rausch Zoltán [összeáll.].** Magyarország fürdőinek, ásványvizeinek, üdülőhelyeinek ismertetése. Bp.: Orsz. Balneológiai Egyes. kiad. 1931. 100 p. 1 t. **B 613/175**
A budapesti fürdők és források. p. 41—59.
- Rüblein Henrik.** Tündérrózsás budai tavak.
= Budai Napló 1933. II. 4.
Kitaibél Pál 1800-ban Zsigmond-u. 48—50. számig elhúzódó „Józsefhegyi forrástó” vizébe Nymphaea thermalis-t ültetett. Ez a növény minden kertészeti gondozás nélkül azóta is tenyészik.

II. Egyes fürdők.

Einzelne Bäder.

1. Római-fürdő. — Römerbad.

Bäder von Aquincum.

= Kohl: Die geographische Lage der Hauptstädte Europa's. Leipzig: Veit 1874. p. 257. **B 914/146**

Római-fürdő.

= Gerlóczy—Hankó: Budapest fürdői és ásványvizei. Bp.: Lampel 1891. p. 65—70. **B 613/144**

Aquincum.

= Pucey, H.: Les bains publics. Paris: Dumoulin 1895. p. 9—14. **Bq 613/56**

Római fürdő.

= Boleman István: Magyar fürdők és ásványos vizek. Bp.: M. Balneológiai Egyesület 1896. p. 46—47. **26990**

Budapester Römerbad.

= Boleman, Stefan: Ungarns Curorte und Mineralquellen. Bp.: Ung. Balneologischen Verein 1896. p. 39—40. **42623**

Római fürdőtelep. A »—« egyesület alapszabályai. Bp.: Minerva ny. [1896. 10. p.] **B 613/155**

Aquincum.

= Freson, I. G.: La vie et l'art en Autriche-Hongrie. Louvain: Polleunis & Ceuterich impr. [1898 ?] p. 94. **B 308/1**

Római-fürdő.

= »Magyar Baedeker«. Szerk.: Hofbauer Imre. II. évf. 2. kiad. Bp.: Vasvári 1899. p. 66. **44643**

Római-fürdőtelep.

= »Fürdők és Nyaralóhelyek«. Szerk.: Fodor Oszkár. XII. évf. Bp.: Lőb-ny. 1908. p. 115. **2222/12**

Római-fürdő.

= Vigand: Budapest útmutatója. Bp.: Kunossy 1909. p. 79. **B 910/2**

Római-fürdőtelep.

= Magyar fürdőkalauz. 5. kiad. Tata: Engländer 1910. p. 227. **2314**

Bain romain.

= Barta: Nouveau guide illustré Budapest. Szeged: Schulhof [1911.] p. 17. **B 914/67**

Római-fürdőtelepen levő tófürdő.

= A negyven éves Budapest. »Városi Szemle« jubiláris szám 1913. p. 509. **B 943/110**

Római-fürdő. Az elhanyagolt —.

= Pesti Hírlap 1926. márc. 4.

Naponta 160 ezer hl. hővíz folyik el. Ide kellene építeni a Nemzeti Stadiont. A közlekedést javítani kell.

Római-fürdő.

= Kunszt—Vámosy: A mai Magyarország ásványvizei... Bp.: Egyet.-ny. 1928. p. 48—49. **B 613/156**

Római fürdő.

= Dalmady Zoltán [szerk.] : Magyarország balneológiai értékei. Bp. : Egyet.-ny. 1929. p. 118. **B 613/166**

Római fürdő.

= Frank, Kunszt és Rausch : Magyarország fürdőinek, ásványvizeinek, üdülőhelyeinek ismertetése. Bp. : Pátria 1931. p. 46. **B 613/175**

Római-fürdő.

= Frank Miklós [stb.] : Magyarország fürdői. Bp. : Orsz. Balneol. Egy. 1931. p. 46. **B 613/175**

2. Császár-fürdő. — Kaiserbad.

Kaiserliches, nun Eckerisches Bad.

= Neu aus seinem Stein-Hauffen wiederum aufwachsendes Ofen . . . Ofen : Nottenstein 1733. p. 44—46. **Egyet. kvf.**

Denhoffer, Vinc. Jos. Succinta notitia virtutum et usus medici aquae soteriae

Budae ad thermas *C a e s a r e a s* recens inventac. Budae : Typ. regiae univers. Pesthae 1804. 134 p. **B 613/87**

Thermae Caesareae. De aqua soteria thermarum Budensium, quae C a e s a r e a e

dicuntur, disserit commissio medica per excelsum consilium regium locumtenentiale Hungaricum delegata. Budae : Typ. univ. 1804. 61 p. **B 613/75**

Kaiserbad.

= Rösler : Kalender von Ofen und Pest für 1809. Pest : Hartleben 1809. p. 45. **B 059/10**

Bain Impérial.

= Beudant : Voyage minéralogique et géologique en Hongrie. Tom. 1—3. Paris : Verdière 1822. Tom. II. p. 391. **B 910/109**

Kaiserbad.

= Schams : Vollständige Beschreibung der Stadt Ofen . . . Ofen : Univ. 1822. p. 592—605. **B 914/11**

Kaiserbad.

= Horn, Wilh. : Reise durch Deutschland, Ungarn . . . Bd. I. Berlin : Enslin 1831. p. 337—338. **B 613/147/1**

Kaiserbad.

= Panorama von Ofen und Pesth. Leipzig : Hartmann 1833. p. 30—36. **B 914/58**

Kaiser-Bad.

= Thièle : Das Königreich Ungarn. Band 1—6. Kaschau : [O. Dr.] 1833. p. 41. **B 914/189**

Kaiserbad.

= Fleckles : Der ärztliche Wegweiser u. d. vorzüglichsten Heilquellen. Wien : Sollinger 1834. p. 262—277. **B 613/39**

Kaiserbad.

= Bielek : Ethnographisch-geographisches Statistik des Königreichs Ungarn. Wien : Benko 1837. p. 268—270. **38750**

Kaiserbad.

= Die berühmtesten . . . Bäder . . . von Ungarn. Wien : Strauss's Witwe. 1837. p. 121—128. **B 613/143**

- Kaiserbad.**
= Gemälde von Pesth und Ofen. Pesth : Kilian 1837. p. 205. **B 910/22**
- Kaiserbad.**
= Jankovich : Pesth und Ofen. Ofen : Univ. 1838. p. 61—64. **B 914/14**
- Kaiserbad.**
= Schlesinger : Medicinische Topographie der königl. Freistädte Pesth und Ofen. Pesth : Kilián 1840. p. 41—43. **B 914/25**
- Spécz József.** Egyházi szónoklat mellyet az újonépítendő budai Császárfürdő alapköve' ünnepélyes letételének alkalmával 1842. máj. 17-én német nyelven tartott. Buda : Gyurián és Bagó 1842. 14 p. **B 613/1/1842**
- Spécz, Joseph.** Anrede bei Gelegenheit der feierlichen Grundsteinlegung des neuerbauten Ofner Kaiserbades. Gehalten am 17. Mai 1842 von —. Pesth. Beimel [1842]. 15 p. **B 613/1/1842**
- Edvi Illés László.** A budai hévvizek, különösen a Császárfürdő's gyógyintézetei. Legújabb átalakulásukban. Pest : Heckenast 1843. 48 p. **B 613/124**
- Illés, Ladislaw.** Versuch einer phisikalisch-medicinischen Darstellung der Heilquellen des Kaiserbades in Ofen. Pesth : Heckenast 1847. IV, 32 p. **B 613/180**
- Imperial Baths.**
= Kohl : Austria. London : Chapman 1843. p. 228. **B 914/152**
- Kaiserbad.**
= Müller : Die unterne Donau. Regensburg : Manz 1846. p. 75. **B 914/54**
- Kaiser-Bad.**
= Letters from the Danube. London : Bentley 1847. p. 298. **B 914/130**
- Quellen des Kaiserbades.**
= Kerner Anton : Beitrag zur physikalischen Geographie von Ofen [O. O. & Dr. 185?] p. 17. **B 551/27**
- Császárfürdő.**
= Palugyay : Buda-Pest. Pest : Landerer és Heckenast 1852. p. 213—216. **B 910/16**
- Frankel, A.** Das Ofner Kaiserbad in historischer, technischer u. medicinischer Hinsicht. Ein Hilfsbuch für Heilsuchende. [1847.] 3. verm. Aufl. Ofen : Bagó 1862. 84 p. **B 613/22**
- Kaiserbad.**
= Haeufler : Buda-Pest. T. 1—3. Pest : Emich 1854. p. 293. **B 943/135**
- Joachim, W.** Ueber die Versandbarkeit des Ofner Sprudel im Kaiserbad. = Balneologische Zeitung Bd. IV. 1856. p. 113—114. **B 615/11**
- Kaiserbad.**
= Hunfalvy : Ungarn und Siebenbürgen. Darmstadt : Lange 1856. p. 134—136. **B 918/4**
- Kaiserbad.**
= Hartleben : ... Führer durch die Städte Pest und Ofen. In vier Sprachen : ungarisch, deutsch, französisch und englisch. Pest—Wien—Leipzig : Selbstverl. 1857. p. 69. **B 910/92**

Kaiserbad.

= Molnár [János]: Das Lukasbad. Ofen: Univers. Buchdr. 1858. p. 4.
B 613/16

Kaiserbad.

= Feldmann—Seiz: Wegweiser durch Pest und Ofen. Pest: Heckenast
1859. p. 119. B 910/15

Herz, Wilh. Die Heilquellen des Kaiserbades zu Ofen. Pest: Herz
1859. IX, 90 p. B 613/98

Császárfürdő.

= Hunfalvy: Budapest és környéke. Pest: Lauffer & Stolp 1859. p. 107—108.
B 910/23

Kaiserbad.

= Mandel, J.: Ungarns Bäder und Heilquellen. Pest: Werfer 1860. p.
54—57. 48281

Császárfürdő, A — rövid ismertetése. Bp.: Bagó [1860.] 16 p. 6 t. B 613/12

Pohl, J. J. Chemische Analyse der Heilquelle und der Amazonnenquelle des
Kaiserbades zu Ofen in Ungarn. Wien: Hof- und Staatsdr. 1860.
48 p. B 551/12

Balázs Sándor (szerk.). Nayad. Fürdői album. 1. évf. Pest: Lauffer & Stolp
1863. XVIII. 152 p. B 613/136

Legősibbek a Józsefhegyi források. Itt volt Attila székhelye és Árpád vitézei szintén itt
telepedtek meg. Itt épült az első magyar város: Gejza-Vásárhely és az első magyar
falu: Szent Erzsébetfalva. I. Mátyás alatt rendszeres fürdőélet színhelye.

Kaiserbad.

= Hummel: Schettra auf der Reise nach Ungarn. Ravensburg: Dorn 1863.
p. 197—199. B 910/12

Kaiserbad,

= Molnár [János]: Monographische Skizze ü. d. Raitzenbad. Pest: Emich
1863. p. 5. B 613/15

Császárfürdői Album. Szerk. Balázs Frigyes. 1. évf. Pest: Kertész 1863. V,
157 p. 4 t. B 613/24

Császárfürdő.

= Vasárnap Ujs. 1863. évf. p. 184. 25/10

Bain de l'Empereur.

= Gabryel: Danube, Nil et Yourdain. Paris: Dentu 1864. p. 53. B 910/230

Kaiserbad.

= Wallace: Auf der Donau. Wien: Zamarski 1864. p. 42. B 910/246

Kaiserbad.

= Wallace: Sur le Danube. Vienne: Zamarski 1864. p. 43. B 910/199

Bad Velibegs.

= Bilder aus Ungarn. Pest: Hornyánszky & Hummel [1865.] p. 82. B 308/96

Patrubány Gergely. Az 1864. évi fürdőidény a budai Császárfürdőben
Pest: Emich 1865. 25 p. B 613/142

- Patrubány, G.** Heilresultate aus dem Ofner Kaiserbade. Pest: Khor & Wein 1866. III, 34 p. (Separat-Abdr.: »Ungar. Mediz.-Chirurg.-Presse« II. Jhrg. 1866.) **B 613/157**
- Császárfürdő,** A budai — legújabb leírása gyakorlati utasításokkal. Pest: Kertész-ny. 1869. 33 p. **B 613/52**
- Kaiserbad.**
= [Byrne, Wm Pitt]: Pictures of Hungarian life. London: Ridgway 1869. p. 215—16. **B 308/106**
- Kaiserbad.**
= Buda-Pesti Kalauz — Führer durch Pest-Ofen. Berlin: Kiessling 1871. Wien: Miethke 1871. p. 77. **B 910/54**
- Kaiserbad.**
= Hevesi: Budapest und seine Umgebungen. Bp.: Ráth [1873.] p. 103—104. **B 910/83**
- Emperors Bath.**
= Steinacker: Budapest. Zürich: Füssli 1881. p. 81. **B 910/38**
- Kaiserbad.**
= Heksch: Die Donau. Wien—Pest—Leipzig: Hartleben 1881. p. 551. **B 914/125**
- Kaiserbad..**
= Heksch: Führer d. Buda-Pest. II. Aufl. Wien: Hartleben. 1885. p. 156. **B 910/86**
- Szatmári Imre.** A Császárfürdő Budapesten. Tört., term. tud. és orvosi szempontból. Bp.: Rudnyánszky 1881. 61 p. 2 t. **B 613/23**
- Kaiserbad-Császárfürdő.**
= Bruck, J.: Kurorte und Heilquellen Ungarns. Bp.: Pester Buchdr. Actien Gesellsch. 1883. p. 9—11. **B 551/39**
- Császárfürdő.**
= Boleman István: A fürdőtan kézikönyve. 1. k. Igló: Schmidt 1884. p. 79—80. **B 613/182**
- Császárfürdő.**
= Chyzer Kornél: Magyarország gyógyhelyei és ásványvizei. S.-A.-Újhely: »Zemplén«-ny. 1885. p. 53—54. **16728**
- =Emperor's Bath.**
= Johnson: On the track of the crescent. London: Hurst and Blackett 1885. p. 181. **B 910/184**
- Császárfürdő.**
= Chyzer Kornél: A magyar fürdőkről. Bp.: K. M. Természettud. Társ. 1886. p. 66. **16727**
- Kaiserbad.**
= Umlauf: Die Länder Oesterreich-Ungarns in Wort und Bild. Wien: Graeser 1886. p. 73. **B 910/8**
- Kaiserbad.**
= Budapesti útmutató. — Budapester Wegweiser. Bp.: Robicsek 1887. p. 70—72. **B 910/57**

Kaiserbad.

= Budapest. The capital of Hungary. Bp.: Pallas 1889. p. 31. **B 910/64**

Kaiserbad.

= Szalay & Kahn: Die ungarische Metropole. Bp.: Kilian 1889. p. 141—45.
B 914/36

Bains de l'Empereur.

= Chélard: La Hongrie contemporaine. Paris: Kugelmann 1891. p. 366.
B 914/68

Császárfürdő.

= Boleman: Magyar gyógyfürdők és ásványvizek. Bp.: Mezei 1892. p. 47—50.
B 551/40

Kaiserbad, Le.

= Chevalier, A.: Le pays des magyars. Tours: Marne 1893. p. 332—335.
B 308/112

Bain Impérial — Császárfürdő — Kaiserbad.

= Pucey, H.: Les bains publiques. Paris: Dumoulin 1895. p. 15—22.
Bq 613/56

Emperors Bath.

= Cook: Practical english guide to the city of Budapest. Pressburg: Alkalay 1896. p. 42.
B 910/71

Császárfürdő.

= Boleman István: Magyar fürdők és ásványos vizek. Bp.: M. Balneológiai Egyesület 1896. p. 54—55.
26990

Kaiserbad.

= Lenkei [red.]: Das vergnügte Budapest. Bp.: Singer & Wolfner 1896. p. 176.
B 308/3

Imperial baths.

= Giniver: Hungary. Bp.: Singer és Wolfner 1903. p. 85. **B 910/159**

Császár-fürdő.

= Göde: A magyar főváros. Bp.: Károlyi [1904.] p. 52. **B 910/1**

Császárfürdő.

= Papp Samu & Hankó Vilmos [szerk.]: A magy. birodalom ásványvizei és fürdőhelyei. Bp.: Magy. Balneol. Egy. 1907. p. 133—135. **B 615/5**

Császár fürdő.

= Vigand: Budapest útmutatója. Bp.: Kunossy 1909. p. 77. **B 910/2**

Császárfürdő kénes hő- és langyos forrású gyógyfürdő. Rövid ismertetés. Téli és nyári kúra. Bp.: Apostol-ny. [1910]. 31 p. **B 613/86**

Imperial Baths.

= The Danube. Budapest: Roy. Hung. Riv. and Sea Nav. [1910] p. 71.
B 910/59

Császárfürdő.

= A Duna. Budapest: Magy. Kir. Folyam- és Tengerhajózási r.-t. 1910. p. 46.
B 910/58

Császárfürdő.

= Horváth E. János: Nagy Budapest. Bp.: Szent István Társulat 1910. p. 53. **B 910/46**

Császárfürdő.

= Magyar fürdő-kalauz. 5. kiad. 1910. Szerk.: Erdős József. Tata: Engländer 1930. p. 43—44. **2314**

Bain Impérial.

= Barta : Nouveau guide illustré Budapest. Szeged : Schulhof [1911.].
p. 16. **B 914/67**

Császárfürdő.

= Magyarország. Országos Balneológiai Egyesület. A magyar Szent Korona országainak gyógyfürdői és gyógyforrásai. Bp. : Pátria 1911. p. 42—47. **15952**

Császárbanejo.

= Nyulászy : Guidlibro tra Budapesto. Bp. : Markovits & Garai 1912.
p. 45. **B 910/4**

Császárfürdő.

= Porzó. (Ágai A.): Utazás Pestről Budapestre 1843—1907. Bp. : Pallas
1912. p. 74. **B 308/63**

Mádai Lajos ifj. : A Császárfürdő monografiája. Bp. : Pátria 1927. 92 p. 7 t.
B 614/423

Kaiserbad. Heilbad mit schwefelhaltigen heissen u. lauen Thermen. Sommer-
und Winter-Kurort. Kurze Beschreibung. Bp. : Fortuna [1928]. 28 p.
B 613/178

Császárfürdő.

= Dalmady Zoltán [szerk.] : Magyarország balneológiai értékei. Bp. :
Egyet.-ny. 1929. p. 62. **B 613/166**

Császárfürdő.

= Frank Miklós [stb.] : Magyarország fürdői. Bp. : Orsz. Balneol. Egy.
1931. p. 42—43. **B 613/175**

3. Szent Lukács-fürdő. — St. Lucasbad.

[Szent Lukácsfürdő.]

= Kitaibel, Palauš : Hydrographica Hungariae. Tom. 1—2. Pestini : Tratt-
ner 1829. **B 551/38**
Aqua budensis e scaturigine sub moeniorum arcis angulo orientali. p. 172.

Lukács-fürdő.

= Palugyay : Buda-Pest. Pest : Landerer és Heckenast 1852. p. 215. **B 910/16**

Molnár, Joh. Das **L u k a s b a d** in naturhistorischer Beziehung. Vorgetr.
v. — i. d. Sitzung d. Naturforscher-Vereins am 17. VI. 1858. Ofen : Univers.-
Buchdr. 1858. 20 p. **B 613/12**

Lukasbad.

= Mandel, J. : Ungarns Bäder und Heilquellen. Pest : Werfer 1860. p. 51—52.
48281

Lukács-fürdő.

= Vasárnapi Ujs. 1864. évf. p. 142. **25/11**

Lukasbad.

= Wallace : Auf der Donau. Wien : Zamarski 1864. p. 42. **B 910/246**

Lukácsfürdő tava.

= Törs : Margitsziget. Pest : Athenaeum 1872. p. 102—106. **B 943/6**

Lukasbad, neben dem Kaiserbad.

= Hevesi: Budapest und seine Umgebungen. Bp.: Ráth [1873.] p. 104
B 910/83

Lukasbad.

= Steinacker: Budapest. Zürich: Füssli 1880. p. 82. B 910/38

Barat Degrimene.

= Szatmári: A Császárfürdő Bpestén. Bp.: Rudnyánszky 1881. p. 16
B 613/23

Lukasbad.

= Heksch: Die Donau. Wien—Pest—Leipzig: Hartleben 1881. p. 552.
B 914/125

Dulácska Géza: A Lukácsfürdő. Bp.: Egyet.-ny. 1882. 16 p. B 613/26

Lukácsfürdő.

= Magyar Kir. Kincstár, A — fürdőhelyei és ásványvizeinek ismertetése.
Bp.: Államny. 1883. p. 3—11. 47981

Lukasbad.

= Bruck, J.: Kurorte und Heilquellen Ungarns. Bp.: Pester Buchdr.
Actien Gesellsch. 1883. p. 11—12. B 551/39

Lukácsfürdő.

= Boleman István: A fürdőtán kézikönyve. I. k. Igló: Schmidt 1884.
p. 80—82. B 613/182

Lukácsbad.

= Budapesti útmutató — Budapester Wegweiser. Bp.: Robicsek 1887.
p. 72—73. B 910/57

Bain de St.-Lucas. La cure en hiver contre le rhumatisme, la goutte, l'ischias etc. en bain limoneux des eaux St.-Lucas Budapest. Bp.: Direction [1888].
p. 32. B 613/78

Sct. Lucasbad.

= Szalay & Kahn: Die ungarische Metropole. Bp.: Kilián 1889. p. 141.
B 914/36

Le bain St.-Lucas. Thermes sulfureuses à Budapest (Hongrie). Bp.: Engel
[1891.] 14 p. B 613/120

Lukácsfürdő. A téli kúra reumatikus bajok, csusz, köszvény stb. ellen a S z t.-
L u k á c s fürdőben Budapest. Bp.: Saját kiad. [1892]. 24 p. B 613/130

Szt. Lukácsfürdő.

= Boleman István: Magyar gyógyfürdők és ásványvizek. Bp.: Mezei
1892. p. 15, 21, 51—55. B 551/40

Lukácsfürdő. A »Szt.-Lukácsfürdő« részvénytársaság alapszabályai. Bp.:
Bagó [1893]. 17 p. B 613/115

Bosányi Béla. Cura de iarna la baile S t.-L u c a; Bai de nomol, comprese
de nomol masaqui de dusuri... in Budapesta. Bp.: Hornyánszky 1895.
32 p. B 613/67

Bain Saint-Lucas.

= Pucey, H.: Les bains publiques. Paris: Dumoulin 1895. p. 23—31.
Bq 613/56

Szent Lukács-fürdő.

= Boleman István: Magyar fürdők és ásványos vizek. Bp.: Magy. Balneológiai Egy. 1896. p. 52—54. **B 26990**

Lukasbad.

= Lenkei [red.]: Das vergnügte Budapest. Bp.: Singer & Wolfner 1896. p. 174—176. **B 308/3**

Szent-Lukács fürdő.

= »Magyar Baedeker«. Felelős szerk. és kiad. Hofbauer Imre. II. évf. 2. kiad. Bp.: Vasvári-ny. 1899. p. 63—64. **44643**

St. Luke's Baths.

= The Danube. Budapest: The Royal Hungarian River and Sea Navigation Co. [19?] p. 71. **B 910/59**

Bosányi Béla. S z t. L u k á c s f ü r d ő — Buda. Meleg és langyos kénes források. Téli és nyári gyógyhely. Bp.: Révai & Salamon [1902.] 147 p. **B 613/13**

L. még 1905. kiad. **B 613/139.**

Bosányi Béla. Der Winter- und Sommer-Curort S c t. - L u c a s b a d. Heisse und laue Schwefelthermen. Bp.: Sct. Lucasbad 1902. 32 p. **B 613/149**

St. Luke's baths.

= Giniver: Hungary. Bp.: Singer és Wolfner 1903. p. 86. **B 910/159**

Szt. Lukács fürdő.

= Göde: A magyar főváros. Bp.: Károlyi [1904.] p. 52 **B 910/1**

Lukács-fürdő népgözfürdője.

= Weinberger Miksa: A népfürdőkről. Bp.: [Ny. n.] 1905. p. 11. (Különlenyomat a »Gyógyászat« 1905. évi számaiból.) **R 613.47**

Szent Lukácsfürdő.

= Papp Samu & Hankó Vilmos [szerk.]: A magy. birod. ásványvizei és fürdőhelyei. Bp.: Magy. Balneol. Egy. 1907. p. 135—138. **615/5**

Szent Lukácsfürdő.

= Vigand: Budapest útmutatója. Bp.: Kunossy 1909. p. 79 **B 910/2**

Szt. Lukács fürdő.

= Magyar fürdő-kalauz. 5. kiad. Szerk.: Erdős József. Tata: Engländer 1910. p. 141—142. **2314**

Szent Lukács fürdő.

= Országos Balneológiai Egyesület. A magyar Szent Korona Országainak gyógyfürdői és gyógyforrásai. Bp.: Pátria 1911. p. 194—196. **15952**

Bain Lukács.

= Barta: Nouveau guide illustré Budapest. Szeged: Schulhof [1911.] p. 16. **B 914/67**

Szent Lukács banejo.

= Nyulászy: Guidlibro tra Budapesto. Bp.: Markovits & Garai 1912. p. 48. **B 910/4**

Lukácsfürdő.

= Porzó (Ágai A.): Utazás Pestről Budapestre 1843—1907. Bp.: Pallas 1912. p. 72—73. **B 308/63**

Szent Lukács gyógyfürdő.

= Scholz Kornél [szerk.]: Az egészség gondozása. Bp.: Pesti-ny. 1928.
p. 165—166. **B 614/29**

Szent Lukácsfürdő.

= Dalmady Zoltán [szerk.]: Magyarország balneológiai értékei. Bp.: Egyet.
ny. 1929. p. 114—116. **B 613/166**

Lukácsfürdő. Établissements des bains et des grands hotels St. Lucas, Buda-
pest. Bp.: Klósz [1931] 4 p. **B 613/177**

Szent Lukács gyógyfürdő.

= Frank Miklós [stb.]: Magyarország fürdői. Bp.: Orsz. Balneol. Egy.
1931. p. 55—57. **B 613/175**

4. Király-fürdő. — Königsbad.

»Spengerisch, von Eigenthümer Aquerisch, oder Mayerbergisch genannte Bad.«
= Neu aus seinem Stein-Hauffen wiederum aufwachsendes Ofen ... Ofen :
Nottenstein 1733. p. 46—48. **Egyet. kvf.**

Sprengerbad.

= Schams: Vollständige Beschreibung der Stadt Ofen ... Ofen: Univ.
1822. p. 590—591. **B 914/11**

Königsbad.

= Horn, Wilh.: Reise durch Deutschland, Ungarn ... Bd. I. Berlin: Enslin
1831. p. 337. **B 613/147/1**

Sprengerbad.

= Panorama von Ofen und Pesth. Leipzig: Hartmann 1833. p. 38—41.
B 914/58

Königsbad.

= Fleckles: Der ärztliche Wegweiser u. d. vorzüglichsten Heilquellen.
Wien: Sollinger 1834. p. 277. **B 613/39**

Sprengerbad.

= Bielek: Ethnographisch-geographische Statistik des Königreichs Ungarn.
Wien: Benko 1837. p. 267. **38750**

Königs- oder Sprengerbad.

= Die berühmtesten ... Bäder ... von Ungarn. Wien: Strauss's Witwe
1837. p. 118—121. **B 613/143**

Königsbad.

= Gemälde von Pesth und Ofen. Pesth: Kilian 1837. p. 204. **B 910/22**

Königsbad.

= Jankovich: Pesth und Ofen. Ofen: Univ. 1838. p. 59—60. **B 914/14**

Königsbad. (Früher Springerbad.)

= Panorama der Oesterreichischen Monarchie. Pesth und Leipzig: Hartleben
1839. p. 263. **B 910/7**

King's Bath and the Emperor's Bath.

= Kohl: Austria. London: Chapman 1843. p. 227. **B 914/152**

Königsbad.

= Feldmann : Pesth und Ofen. Leipzig und Pesth : Verlags-Magasin 1844.
p. 124. **B 910/14**

Sprengerbad.

= Feldmann-Seiz : Wegweiser durch Pest und Ofen. Pest : Heckenast
1859. p. 119. **B 910/15**

Königsbad.

= Müller : Die unterne Donau. Regensburg : Manz 1846. p. 75. **B 914/54**

Ouelle des Königsbades.

= Kerner, Anton : Beitrag zur phisikalischen Geographie von Ofen. [O.
O. u. Dr.] [185?] p. 17. **B 551/27**

Királyfürdő.

= Palugyay : Buda-Pest. Pest : Landerer és Heckenast 1852. p. 216—217.
B 910/16

Sprengerbad.

= Harnisch : Die Weltkunde . . . Leipzig : Fleischer 1853. p. 85. **B 910/147**

Königsbad.

= Haeufler : Buda-Pest. Pest : Emich 1854. p. 292. **B 943/135**

Königsbad.

= Hunfalvy : Ungarn und Siebenbürgen. Darmstadt : Lange 1856. p. 136.
B 918/4

Királyfürdő.

= Hunfalvy : Budapest és környéke. Pest : Lauffer & Stolp 1859. p. 109.
B 910/23

Königsbad.

= Mandel, J. : Ungarns Bäder und Heilquellen. Pest : Werfer 1860. p. 48—50.
48281

Königsbad.

= Wallace : Auf der Donau. Wien : Zamarski 1864. p. 42. **B 910/246**

Király fürdő.

= Rupp : Budapest és környékének története. Pesten : Eggenberger 1868.
p. 190. **B 914/54**

Königsbad.

= Steinacker : Budapest. Zürich : Füssli [188?]. p. 82. **B 910/38**

Jactelli.

= Szatmári : A Császárfürdő Bpestén. Bp. : Rudnyánszky 1881. p. 15—16.
B 613/23

Királyfürdő.

= Chyzer Kornél : Magyarország gyógyhelyei és ásványvizei. S.-A.-Újhely :
»Zemplén«-ny. 1885. p. 54. **16728**

Königsbad.

= Heksch : Führer d. Buda-Pest. II. Aufl. Wien : Hartleben 1885. p. 157.
B 910/86

Bain Royal.

= Pucey, H. : Les bains publics. Paris : Dumoulin 1895. p. 43. **Bq 613/56**

Königsbad.

= Lenkei [red.] : Das vergnügte Budapest. Bp. : Singer & Wolfner 1896.
p. 177. **B 308/3**

Királyfürdő.

= Boleman István: Magyar fürdők és ásványos vizek. Bp.: Magy. Balneológiai Egy. 1896. p. 55. **B 26990**

Királyfürdő.

= Magyar fürdőkalauz. 5. kiad. 1910. Szerk.: Erdős József. Tata: Engländer 1910. p. 85—86. **B 2314**

Királyfürdő. A —. Bp.: Korvin-ny. [1911] 20 p. **B 613/172**

Királyfürdő.

= Göde: A magyar főváros. Bp.: Károlyi [1904.] p. 52. **B 910/1**

Király fürdő.

= Vigand: Budapest útmutatója. Bp.: Kunossy 1909. p. 78. **B 910/2**

Királyfürdő.

= Horváth E. János: Nagy Budapest. Bp.: Szent István Társulat 1910. p. 54. **B 910/46**

Királyfürdő.

= Porzó (Ágai A.): Utazás Pestről Budapestre 1843—1907. Bp.: Pallas 1912. p. 74. **B 308/65**

Királyfürdő.

= Frank Miklós [stb.]: Magyarország fürdői. Bp.: Orsz. Balneol. Egy. 1931. p. 45. **B 613/175**

5. Szent Imre-fürdő (Rácfürdő). — St. Emerich Bad (Raitzenbad).

Pargazisches, einstens das Königliche Bad.

= Neu aus seinem Stein-Hauffen wiederum aufwachsendes Ofen . . . Ofen : Nottenstein 1733. p. 48.

Rác fürdő.

= Vályi András: Magyarországnak leírása. I. k. Budán: Univ. 1796. p. 336. **B 38349/1**

Baths in the Rascian.

= Wraxall, N. W.: Memoirs of the courts of Berlin, Dresden, Warsaw and Vienna. Dublin: Moore 1799. p. 196. **B 309/13**

Raitzenbad.

= Rösler: Kalender von Ofen und Pest für 1809. Pest: Hartleben. p. 45. **B 059/10**

Rácfürdő.

= Bramsen: Promenade d'un voyageur prussien. Tom. 1—2. Paris: Treuttel 1818. I. p. 116. **B 910/138**

Raitzenbad.

= Schams: Vollständige Beschreibung der Stadt Ofen . . . Ofen: Univ. 1822. p. 538—584. **B 914/11**

Steinbad in der Raitzenstadt.

= Krickel: Fussreise durch den grössten Theil der österreichischen Staaten... Wien: Adolph 1830. p. 94. **B 943/159**

- Raitzenbad.**
= Horn, Wilh.: Reise durch Deutschland, Ungarn . . . Bd. I. Berlin: Enslin 1831. p. 337. **B 613/147/1**
- Raitzen-Bad.**
= Thiele: Das Königreich Ungarn. Band 1—6. Kaschau: [O. Dr.] 1833. p. 40. **B 914/189**
- Raitzenbad.**
= Panorama von Ofen und Pesth. Leipzig: Hartmann 1833. p. 36—38. **B 914/58**
- Raizenbad.**
= Fleckles: Der ärztliche Wegweiser u. d. vorzüglichsten Heilquellen. Wien: Sollinger 1834. p. 279—280. **B 613/39**
- Raizenbad.**
= Bielek, Lad. von. Ethnographisch-geographische Statistik des Königreichs Ungarn und dessen Nebenländer Bp. I. Wien: Benko 1837. p. 265. **38750**
- Raizenbad.**
= Gemälde von Pesth und Ofen. Pesth: Kilián 1837. p. 203. **B 910/22**
- Raitzenbad.**
= Jankovich: Pesth und Ofen. Ofen: Univ. 1838. p. 59. **B 914/14**
- Raitzenbad.**
= Schlesinger: Medicinische Topographie der königl. Freistädte Pesth und Ofen. Pesth: Kilián 1840. p. 39. **B 914/25**
- Raizenbad.**
= Moshamer: Die Donaureise von Wien bis Pesth. Wien: Edlan 1843. p. 104.
- Raizenbad.**
= Feldmann: Pesth und Ofen. Leipzig: Verlags-Magasin 1844. p. 124. **B 910/14**
- Raizenbad.**
= Müller: Die unterne Donau. Regensburg: Manz 1846. p. 75. **B 914/54**
- Ráczfürdő.**
= Boldényi, M. J.: La Ungheria antica e moderna. Parte II. Firenze: Tip. Cecchi 1852. p. 26. **B 308/115**
- Ráczfürdő.**
= Boldényi, M. J.: La Hongrie ancienne et moderne. Paris: Lebrun 1853. II. p. 22. **B 943/275**
- Ráczfürdő.**
= Palugyay: Buda-Pest. Pest: Landerer és Heckenast 1852. p. 218. **B 910/16**
- Raizenbad.**
= Harnisch: Die Weltkunde . . . Leipzig: Fleischer 1853. p. 83. **B 910/147**
- Raitzenbad.**
= Haeufler. Buda-Pest. Pest: Emich 1854. p. 297. **B 943/135**
- Raizenbad.**
= Hunfalvy: Ungarn und Siebenbürgen. Darmstadt: Lange 1856. p. 137. **B 918/4**

Ráczfürdő.

= Hunfalvy: Budapest és környéke. Pest: Lauffer & Stolp 1859. p. 110.
B 910/23

Raizenbad.

= Feldmann—Seiz: Wegweiser durch Pest und Ofen. Pest: Heckenast
1859. p. 118. B 910/15

Raizenbad.

= Mandel, J.: Ungarns Bäder und Heilquellen. Pest: Werfer 1860. p.
47—48. 48281

Heinrich, Joh. Nep. v. Illustrierter Führer durch das naturwarme Herren-
Mineraldampfbad des Ofner-Raitzenbades. Anhang. Lpzg.: Weber
[1861] 8, 4 p. Bq 613/158

Molnár, [Johann]. Monographische Skizze über das Ofner Raitzenbad.
Pest: Emich 1863. 16 p. B 613/15

Ráczfürdő.

= Vasárnapi Ujs. 1864. évf. p. 240—242. 25/11

Raizenbad.

= Wallace: Sur le Danube. Vienne: Zamarski 1864. p. 41. B 910/199

Heinrich, Johann Nep. v. Description and advice for the intended use of the
new vapourbath Raitzenbad in Buda. Pest: Emich 1867. 12 p. B 613/159

Heinrich, Joh. Nep. v. Illustrierter Führer durch das naturwarme Herren-
Mineraldampfbad des Ofner Raitzenbades. Lpzg.: Weber [1871.] 14 p.
Bq 613/169

Heinrich, Joh. Nep. von. Das Raitzenbad zu Ofen. Eine Monographische
Skizze. Lpzg.: Weber 1873. 40 p. 17 t. B 613/8

Raitzenbad. Stimmen der Presse über das Raitzenbad des I. V. v. Hei-
rich in Ofen. Lpzg.: Weber [1867.] 8 p. Bq 613/168

Raizenbad.

= Budapesti Kalauz — Führer durch Pest-Ofen. Berlin: Kiessling 1871.
1871. p. 77. B 910/54

Raitzenbad.

= Hevesi: Budapest und seine Umgebungen. Bp.: Ráth [1873.] p. 105.
B 910/83

Raitzenbad.

= Steinacker: Budapest. Zürich: Füssli [188?] p. 82. B 910/38

Raitzenbad.

= Heksch: Die Donau. Wien: Hartleben 1881. p. 552. B 914/125

Raitzenbad.

= Heksch: Führer d. Buda-Pest. II. Aufl. Wien: Hartleben 1885. p. 158.
B 910/86

Raitzenbad.

= Bruck, J.: Kurorte und Heilquellen Ungarns. Bp.: Pester Buchdr. 1883.
p. 12. B 551/39

Ráczfürdő.

= Boleman István: A fürdőtan kézikönyve. 1. k. Igló: Schmidt 1884.
p. 63—64. B 613/182

Rácfürdő.

= Chyzer Kornél : Magyarország gyógyhelyei és ásványvizei. S.-A.-Újhely :
 »Zemplén«-ny. 1885. p. 55—56. **16728**

Raizenbad.

= Umlauf : Die Länder Oesterreich-Ungarns in Wort und Bild. Wien :
 Graeser 1886. p. 73. **B 910/8**

Raitzenbad.

= Szalay & Kahn : Die ungarische Metropole. Bp. : Kilián 1889. p. 140—141.
B 914/36

Raitzenbad.

= Budapest. The capital of Hungary. Bp. : Pallas 1889. p. 31. **B 910/64**

Bains des Serbes.

= Chélard : La Hongrie contemporaine. Paris : Kugelmann 1891. p. 367.
B 914/68

Bain Rác.

= Pucey, H. : Les bains publics. Paris : Dumoulin 1895. p. 32—38. **Bq613/56**

Rácfürdő.

= Boleman István : Magyar fürdők és ásványos vizek. Bp. : Magy. Balneológiai
 Egy. 1896. p. 35—36. **26990**

Rácfürdő, Raitzenbad.

= Boleman, Stefan : Ungarns Curorte und Mineralquellen. Bp. : Ung.
 Balneologische Verein 1896. p. 30—31. **42623**

Rác-Bath.

= Cook : Practical english guide to the city of Budapest. Pressburg :
 Alkalay 1896. p. 45. **B 910/71**

Raitzenbad.

= Lenkei [red.] : Das vergnügte Budapest. Bp. : Singer & Wolfner 1896.
 p. 172. **B 308/3**

Ráczfürdő.

= Giniver : Hungary. Bp. : Singer és Wolfner 1903. p. 86. **B 910/159**

Ráczfürdő.

= Göde : A magyar főváros. Bp. : Károlyi [1904.] p. 52. **B 910/1**

Rácfürdő.

= Papp Samu & Hankó Vilmos [szerk.] : A magyar birodalom ásványvizei
 és fürdőhelyei. Bp. : Magy. Balneol. Egy. 1907. p. 110. **B 615/5**

Rácfürdő.

= »Fürdők és Nyaralóhelyek«. Szerk. : Fodor Oszkár. XII. évf. Bp. : Lőb
 ny. 1908. p. 112—114. **2222/12**

Rácfürdő.

= Vigand : Budapest útmutatója. Bp. : Kunossy 1909. p. 78. **910/2**

Ráczfürdő.

= Porzó (Ágai A.) : Utazás Pestről Budapestre 1843—1907. Bp. : Pallas
 1912. p. 70—72. **B 308/63**

Ráczfürdő.

= A negyven éves Budapest. »Városi Szemle« jubiláris száma 1913. p. 503.
B 943/110

Szent Imre-gyógyfürdő.

= Frank Miklós [stb.] : Magyarország fürdői. Bp. : Orsz. Balneol. Egy.
 1931. p. 53—55. **B 613/175**

6. Rudas-fürdő. — Bruckbad.

Bruck-, oder Stadt-Bad.

= Neu aus seinem Stein-Hauffen wiederum aufwachsendes Ofen ... Ofen :
 Nottenstein 1733. p. 48—49.

Rudasfürdő.

= Vályi András : Magyarországnak leírása. I. k. Budán : Univ. 1796. p. 335.
38349/1

Bruckbad.

= Rösler : Kalender von Ofen und Pest für 1809. Pest : Hartleben p. 45.
B 059/10

Bruckbad.

= Schams : Vollständige Beschreibung der Stadt Ofen ... Ofen : Univ.
 1822. p. 584—590. **B 914/11**

Bruckbad.

= Horn, Wilh. : Reise durch Deutschland, Ungarn ... Bd. I. Berlin :
 Enslin 1831. p. 336. **B 613/147/1**

Bruckbad.

= Panorama von Ofen und Pesth. Leipzig : Hartmann 1833. p. 21—24.
B 914/58

Bruck-Bad.

= Thiele : Das Königreich Ungarn. Band 1—6. Kaschau : [O. Dr.] 1833.
 p. 40—41. **B 914/189**

Bruckbad.

= Fleckles : Der ärztliche Wegweiser u. d. vorzüglichsten Heilquellen.
 Wien : Sollinger 1834. p. 277—278. **B 613/39**

Bruckbad.

= Bielek : Etnographisch-geographische Statistik des Königreichs Ungarn.
 Wien : Benko 1837. p. 266. **38750**

Bruckbad.

= Die berühmtesten ... Bäder ... von Ungarn. Wien : Strauss's Witwe
 1837. p. 113—116. **B 613/143**

Brückbad.

= Gemälde von Pesth und Ofen. Pesth : Kilian 1837. p. 203. **B 910/22**

Brückbad.

= Jankovich : Pesth und Ofen. Ofen : Univ. 1838. p. 57—59. **B 914/14**

Bruckbad in der Raitzenstadt.

= Panorama der Oesterreichischen Monarchie. Pesth : Hartleben 1839.
 p. 262. **B 910/7**

Brückbad.

= Schlesinger : Medicinische Topographie der königl. Freistädte Pesth und Ofen. Pesth : Kilian 1840. p. 37—38. **B 914/25**

Brückbad.

= Moshamer : Die Donaureise von Wien bis Pesth. Wien : Edlen 1843. p. 102. **B 914/139**

Bruckbad.

= Feldmann : Pesth und Ofen. Leipzig : Verlags-Magazin 1844. p. 123. **B 910/14**

Brückbad.

= Richter, Wilh. : Wanderungen in Ungarn und unter seinen Bewohnern. Berlin : Reimer 1844. p. 42. **B 308/71**

Bruckbad.

= Müller : Die unterne Donau. Regensburg : Manz 1846. p. 74. **B 914/54**

Rudasfürdő.

= Palugyay : Buda-Pest. Pest : Landerer és Heckenast 1852. p. 217. **B 910/16**

Bruckbad.

= Harmisch : Die Weltkunde . . . Leipzig : Fleischer 1853. p. 83. **B 910/147**

Bruckbad.

= Haeufler : Buda-Pest. Pest : Emich 1854. p. 297. **B 943/135**

Bruckbad.

= Hunfalvy : Ungarn und Siebenbürgen. Darmstadt : Lange 1856. p. 137. **B 918/4**

Brückbad.

= Hartleben : . . . Führer durch die Städte Pest und Ofen. In vier Sprachen : ungarisch, deutsch, französisch und englisch. Pest : Hartleben 1857. p. 86. **B 910/92**

Bruckbad.

= Körner, Frdr. : Vaterländische Bilder aus Ungarn und Siebenbürgen. Abt. I. Leipzig : Spamer 1858. p. 95. **B 308/95/1**

Rudasfürdő.

= Hunfalvy : Budapest és környéke. Pest : Lauffer és Stolp 1859. p. 109. **B 910/23**

Bruckbad.

= Mandel, I. : Ungars Bäder und Heilquellen. Pest : Werter 1860. p. 45—47. **48281**

Bains du pont.

= Gabryel : Danube, Nil et Jourdain. Paris : Dentu 1864. p. 53. **B 910/230**

Bruckbad.

= Wallace : Auf der Donau. Wien : Zamarski 1864. p. 42. **B 910/246**

Bruckbad.

= Wallace : Sur le Danube. Vienne : Zamarski 1864. p. 42. **B 910/199**

Bruckbad.

= Buda-Pesti Kalauz — Führer durch Pest-Ofen. Berlin : Kiessling 1871. Wien : Miethke 1871. p. 77. **B 910/54**

Bruckbad.

= Hevesi : Budapest und seine Umgebungen. Bp. : Ráth [1873.] p. 105.
B 910/83

Zöldoszlópu fürdő.

= Sólyom : Buda déli környéke. Bp. : Khór & Wein 1877. p. 6. B 613/20

Bruckbad.

= Steinacker : Budapest. Zürich : Füssli [188?] p. 83. B 910/38

Bruckbad.

= Heksch : Die Donau. Wien : Hartleben 1881. p. 552. B 914/125

Bruckbad.

= Bruck, J. : Kurorte und Heilquellen Ungarns. Bp. : Pester Buchdr.
1883. p. 12—13. B 551/39

Rudasfürdő.

= Boleman István : A fürdőtan kézikönyve. 1. k. Igló : Schmidt 1884.
p. 64—65. B 613/182

Bruckbad.

= Heksch : Führer d. Buda-Pest. II. Aufl. Wien : Hartleben 1885. p. 159
B 910/86

Rudasfürdő.

= Chyzer Kornél : Magyarország gyógyhelyei és ásványvizei. S.-A.-Újhely :
»Zemplén«-ny. 1885. p. 56. 16728

Bruckbad.

= Europäische Wanderbilder : Budapest. Zürich : Füssli 1885. p. 84.
B 910/96

Bruckbad.

= Umlauf : Die Länder Oesterreich-Ungarns in Wort und Bild. Wien :
Graeser 1886. p. 73. B 910/8

Bruckbad.

= Budapesti útmutató — Budapester Wegweiser. Bp. : Robicsek 1887.
p. 73—74. B 910/57

Bruckbad.

= Budapest. Die Hauptstadt von Ungarn. Bp. : Pallas 1889. p. 16. B 910/82

Bruckbad.

= Szalay & Kahn : Die ungarische Metropole. Bp. : Kilián 1889. p. 137.
B 914/36

Bains du Pont.

= Chélard : La Hongrie contemporaine. Paris : Kugelmann 1891. p. 367.
B 914/68

Rudasfürdő.

= Boleman István : Magyar gyógyfürdők és ásványvizek. Bp. : Mezei
1892. p. 13, 20, 44—46. B 551/40

Bain Rudas.

= Pucey, H. : Les bains publiques. Paris : Dumoulin 1895. p. 39—40.
Bq 613/56

Rudasfürdő.

= Boleman István : Magyar fürdők és ásványos vizek. Bp. : Magy. Balneologiai
Egy. 1896. p. 34—35. 26990

Bruckbad.

= Boleman, Stefan : Ungarns Curorte und Mineralquellen. Bp. : Ung. Balneologischen Verein 1896. p. 29—30. **42623**

Rudas-Bath.

= Cook : Practical english guide to the city of Budapest. Pressburg : Alkalay 1896. p. 45. **B 910/71**

Bruckbad.

= Lenkei [red.] : Das vergnügte Budapest. Bp. : Singer & Wolfner 1896. p. 170. **B 308/3**

Rudas fürdő.

= »Magyar Baedecker.« Felelős szerk. és kiad. : Hofbauer Imre. II. évf. 2. kiad. Bp. : Vasvári-ny. 1899. p. 67. **44643**

Rudasfürdő.

= Giniver : Hungary. Bp. : Singer & Wolfner 1903. p. 86. **B 910/159**

Rudasfürdő.

= Göde : A magyar főváros. Bp. : Károlyi. [1904.] p. 52. **B 910/1**

Rudasfürdő népfürdője.

= Weinberger Miksa : A népfürdőkről. Bp. : [Ny. n.] 1905. p. 9—10. (Különlenyomat a »Gyógyászat« 1905. évi számaiból.) **R 613.47**

Rudasfürdő. A — kiviteli tervpályázata. Bp. : Háziny. 1907. [7 p.] **Bq 725/71**

Rudasfürdő.

= Papp Samu & Hankó Vilmos [szerk.] : A magyar birodalom ásványvizei és fürdőhelyei. Bp. : Magy. Balneol. Egy. 1907. p. 111-112. **B 615/5**

Rudasfürdő. A székesfővárosi Sáros- és — fürdő kiviteli tervpályázatának bírálóbizottsága által kiküldött szakértő albizottság jelentése. Bp. : Háziny. 1907. 18 p. **Bq 613/100**

Rudas-gyógyfürdő.

= »Fürdők és Nyaralóhelyek.« Szerk. : Fodor Oszkár XII. évf. Bp. : Lőb-ny. 1908. p. 116. **2222/12**

Rudas-gyógyfürdő.

= Vasárnapi Ujs. 1909. évf. p. 306. **25/56**

Rudasfürdő.

= Vigand : Budapest útmutatója. Bp. : Kunossy 1909. p. 79. **B 910/2**

Rudas-gyógyfürdő.

= Vasárnapi Ujság 1909. 56. évf. 15. sz. **26/56**

Rudasfürdő.

= Horváth E. János : Nagy Budapest. Bp. : Szent István Társulat 1910. p. 56. **B 910/46**

Rudasgyógyfürdő.

= Magyar fürdő-kalauz. 5. kiad. 1910. Szerk. : Erdős József. Tata: Engländer 1910. p. 127—128. **23.14**

Rudasfürdő.

= A Duna. Budapest : Magy. Kir. Folyam- és tengerhajózási r. t. 1910. p. 47. **B 910/58**

Rudas Baths.

= The Danube. Budapest: The Royal Hungarian River and Sea Navigation Co. [1911] p. 72. **B 910/59**

Rudas-gyógyfürdő & Hungária-forrás.

= Országos Balneológiai Egyesület. A magyar Szent Korona országainak gyógyfürdői és gyógyforrásai. Bp.: Pátria 1911. p. 34. **15952**

Bain Rudas.

= Barta: Nouveau guide illustré Budapest. Szeged: Schulhof [1911.] p. 17. **B 914/67**

Rudasfürdő. Jelentés a — üzemvitelle körül megejtett vizsgálat eredményéről. Bp.: Háziny. 1912. **Bq 613/47**

Rudasfürdő.

= Porzó (Ágai A.): Utazás Pestről Budapestre 1843—1907. Bp.: Pallas 1912. p. 68—70. **B 308/63**

Rudas banejo.

= Nyulászy: Guidlibro tra Budapesto. Bp.: Markovits & Garai 1912. p. 48. **B 910/4**

Rudas-gyógyfürdő.

= A negyven éves Budapest. »Városi Szemle« jubiláris száma 1913. p. 503. **B 943/110**

Rudasfürdő.

= Scholz Kornél [szerk.]: Az egészség gondozása. Bp.: Pesti-ny. 1928. p. 166. **B 614/29**

Rudas-gyógyfürdő és Szent Gellért-gyógyfürdő. A törvényhatósági közgyűlés 442/1928. sz. határozata a Rudas-gyógyfürdő üzemének a Szent Gellért-gyógyfürdő üzemével való egyesítése ügyében.

= Budapest Jogszabályai, 1929. évf. p. 116—117.

Rudasfürdő.

= Dalmady Zoltán [szerk.]: Magyarország balneológiai értékei. Bp.: Egyet.-ny. 1929. p. 59. **B 613/166**

Rudasfürdő.

= Frank Miklós [stb.]: Magyarország fürdői. Bp.: Orsz. Balneol. Egy. 1931. p. 46—47. **B 613/175**

Rudasfürdő forrásai.

= Fővárosi Hírlap. Bp. 1932. VIII. 31.

7. Szent Gellért-fürdő (Sáros-fürdő). — St. Gerhard Bad (Blocksbad).

Bad an dem Ende der S. Gerhardi Strassen.

= Neu aus seinem Stein-Hauffen wiederum aufwachsendes Ofen... Ofen: Nottenstein 1733 p. 49—50. **Egyet. kvf.**

Sáros-fürdő.

= Vályi András: Magyarországnak leírása. I. k. Budán: Unvers. bet. 1796. p. 335—336. **38349/1**

Blocksbad.

= Schams : Vollständige Beschreibung der Stadt Ofen ... Ofen : Univ.
1822. p. 579—582. **B 914/11**

Blocksbad.

= Horn, Wilh. : Reise durch Deutschland, Ungarn ... Bd. I. Berlin : Enslin
1831. p. 336. **B 613/147/1**

Blocksbad.

= Thiele : Das Königreich Ungarn. Band 1—6. Kaschau : [O. Dr.] 1833.
p. 39—40. **B 914/189**

Blocksbad.

= Panorama von Ofen und Pesth. Leipzig : Hartmann 1833. p. 19—21.
B 914/58

Blocksbad.

= Fleckles : Der ärztliche Wegweiser u. d. vorzüglichsten Heilquellen.
Wien : Sollinger 1834. p. 278—279. **B 613/39**

Blocksbad.

= Die berühmtesten ... Bäder ... von Ungarn. Wien : Strauss's Witwe
1837. p. 109—112. **B 613/143**

Blocksbad.

= Bielek : Ethnographisch-geographische Statistik des Königreichs Ungarn.
Wien : Benkó 1837. p. 264. **38750**

Blocksbad.

= Gemälde von Pesth und Ofen. Pesth : Kilián 1837. p. 202. **B 910/22**

Blocksbad.

= Jankovich : Pesth und Ofen. Ofen : Univ. 1838. p. 55—57. **B 914/14**

Blocksbad.

= Pittoreske Donaufahrt. Wien : Gerold 1838. p. 159. **B 912/1**

Blocksbad.

= Panorama der Oesterreichischen Monarchie. Pesth : Hartleben 1839.
p. 263. **B 910/7**

Blocksbad.

= Schlesinger : Medicinische Topographie der königl. Freistädte Pesth
und Ofen. Pesth : Kilian 1840. p. 35—37. **B 914/25**

Blocksbad.

= Moshamer : Die Donaureise von Wien bis Pesth. Wien : Edlen 1843.
p. 120. **B 914/139**

Blocksbad.

= Richter, Wilh. : Wanderungen in Ungarn und unter seinen Bewohnern.
Berlin : Reimer 1844. p. 52. **B 308/71**

Blocksbad.

= Feldmann : Pesth und Ofen. Leipzig : Verlags-Magasin 1844. p. 123.
B 910/14

Blocksbad.

= Müller : Die untere Donau. Regensburg : Manz 1846. p. 74. **B 914/54**

Sáros fürdő.

= Palugyay : Buda-Pest. Pest : Landerer és Heckenast 1852. p. 218. **B 910/16**

- Blocksbad.**
= Haeufler : Buda-Pest, Pest : Emich 1854. p. 298. B 943/135
- Blocksbad.**
= Hunfalvy : Ungarn und Siebenbürgen. Darmstadt : Lange 1856. p. 138. B 918/4
- Blocksbad.**
= Feldmann-Seiz : Wegweiser durch Pest und Ofen. Pest : Heckenast 1859. p. 117. B 910/15
- Sáros fürdő.**
= Hunfalvy : Budapest és környéke. Pest : Lauffer & Stolp 1859. p. 110. B 910/23
- Blocksbad.**
= Mandel, J. : Ungarns Bäder und Heilquellen. Pest : Werfer 1860. p. 42—45. 48281
- Blocksbad.**
= Tissot-Dietz : Die Reise in's Zigeuner Land. Leipzig : Gressner [186?] p. 392. B 910/168
- Blocksbad.**
= Molnár, [Joh.] : Monograph. Skizzen ü. d. Ofner Raitzenbad. Pest : Emich 1863. p. 5. B 613/15
- Blocksbad.**
= Wallace : Auf der Donau. Wien : Zamarski 1864. p. 42. B 910/246
- Sáros-fürdő.**
= Vasárnapi Ujs. 1866. évf. p. 187. 25/13
- Sárosfürdő, A** — (Blocksbad.) Pest : Kocsi-ny. 1871. 28 p. B 613/104
- Blocksbad.**
= Buda-Pesti Kalauz. — Führer durch Pest-Ofen. Berlin : Kiessling 1871. p. 77. B 910/54
- Vári Szabó János.** A budai S á r o s f ü r d ő (Blocksbad). Pest : Kocsi-ny. 1871. 28 p. B 613/34
- Blocksbad.**
= Hevesi : Budapest und seine Umgebungen. Bp. : Ráth [1873.] p. 106. B 910/83
- Blocksbad.**
= Baedeker's Süd-Deutschland und Österreich. Coblenz : Baedeker 1873. p. 506. B 910/11
- jd — [Vajda János]. Magyar fürdők. A budai S á r o s - f ü r d ő.
= Vasárnapi Ujs. 1875. évf. p. 698—699. 25/22
- Sárosfürdő, a régi Aga fürdő és Szüzek fürdője helyén.**
= Sólyom Jenő : Buda déli környéke. Bp. : Khór & Wein 1877. p. 6. B 613/20
- Blocksbad.**
= Bruck, J. : Kurorte und Heilquellen Ungarns. Bp. : Pester Buchdr. 1883. p. 13—14. B 551/39
- Sárosfürdő.**
= Boleman István : A fürdőtan kézikönyve. 1. k. Igló : Schmidt 1884. p. 62—63. B 613/182

Sárosfürdő.

= Chyzer Kornél: Magyarország gyógyhelyei és ásványvizei. S.-A.-Újhely :
»Zemplén«-ny. 1885. p. 56. **16728**

Blocksbad. Das —, ein türkisches Kuppelbad.

= Umlauf: Die Länder Oesterreich-Ungarns in Wort und Bild. Wien :
Graeser 1886. p. 73. **B 910/8**

Blocksbad.

= Budapesti útmutató — Budapesti Wegweiser. Bp. : Robiczek 1887. p. 74.
B 910/57

Blocksbad.

= Szalay & Kahn: Die ungarische Metropole. Bp. : Kilian 1889. p. 147.
B 914/36

Sárosfürdő.

= Boleman István: Magyar gyógyfürdők és ásványvizek. Bp. : Mezei
1892. p. 19. **B 551/40**

Sárosfürdő.

= Bókai Árpád: Külföldi és hazai fürdők összehasonlítása. Bp. : Balneol.
Egy. 1893. p. 8. **B 613/181**

Bain Saros.

= Pucey, H.: Les bains publiques. Paris : Dumoulin 1895. p. 41—42.
Bq 613/56

Sárosfürdő.

= Boleman István: Magyar fürdők és ásványos vizek. Bp. : M. Balneologiai
Egyesület 1896. p. 34. **26990**

Blocksbad.

= Boleman, Stefan: Ungarns Curorte und Mineralquellen. Bp. : Ung.
Balneologischen Verein 1896. p. 29. **42623**

Schlammbad.

= Lenkei [red.]: Das vergnügte Budapest. Bp. : Singer & Wolfner 1896.
p. 170. **B 308/3**

Sárosfürdő.

= Göde: A magyar főváros Bp. : Károlyi [1904.] p. 53. **B 910/1**

Sárosfürdő és Rudasfürdő. Budapest szőfőváros tulajdonát képező S á r o s- és
R u d a s gyógyfürdők kiviteli tervpályázatának részletes építési programja.
Tervezet. — A tanács által megállapított szöveg. Bp. : Háziny. 1905. 14, 15 p.
Bq 613/101

Sáros-fürdő népfürdője.

= Weinberger Miksa: A népfürdőkről. Bp. : [Ny. n.] 1905. p. 10. (Külön-
lenyomat a »Gyógyászat« 1905. évi számaiból.) **R 613.47**

Sáros- és Rudas-fürdő. A székesfővárosi — kiviteli tervpályázatának bíráló-
bizottsága által kiküldött szakértő albizottság jelentése. Bp. : Háziny.
1907. 18 p. **Bq 613/100**

Sárosfürdő. A — kiviteli tervpályázata. Bp. : Háziny. 1907 [7 p]. **Bq 725/71**

Sáros gyógyfürdő.

= Magyar fürdő-kalauz. 5. kiad. 1910. Szerk. : Erdős József. Tata: Engländer
1910. p. 128, 131. **2314**

Sáros (Mud) Baths.

= The Danube. Budapest: The Royal Hungarian River and Sea Navigation
Co. [1911] p. 72. **B 910/59**

- Dolencz József.** Az új Sáros-fürdő.
= Vasárnapi Ujs. 1911. évf. p. 166—167. **25/58**
- Sáros-gyógyfürdő.**
= Országos Balneológiai Egyesület: A magyar szent korona országainak gyógyfürdői és gyógyforrásai. Bp.: Pátria 1911. p. 35—38. **15952**
- Sárosfürdő.**
= Porzó (Ágai A.): Utazás Pestről Budapestre. 1843—1907. Bp.: Pallas 1912. p. 68. **B 308/63**
- Sárosbanejo.**
= Nyulászy: Guidlibro tra Budapesto. Bp.: Markovits & Garai 1912. p. 45. **B 910/4**
- Szilágyi Miklós.** A Sárosfürdő építkezéséhez. Bp.: Nyugat-ny. 1913. 15 p. **B 613/46**
- Gellértfürdő.**
= A negyven éves Budapest. »Városi Szemle« jubiláris száma 1913. p. 504. **B 943/110**
- Bosányi Béla.** Székesfővárosi Gellért-gyógyfürdő és szálló. A régi Sárosfürdő hévforrásai. Bp.: Háziny. 1918. 34 p. 1 t. **B 613/134**
- Bosányi, Béla.** Städtisches Gellértbad und Kurhotel Budapest. Die heissen Quellen des ehemaligen Blocksbades. Bp.: Hausdr. 1918. 39 p. **B 613/135**
- Gellértfürdő.** A Szentgellért gyógyfürdő és szálló. Bp.: Háziny. 1918. 8 p. **Bq 613/125**
- Gellértfürdő.**
= Vasárnapi Ujs. 1918. évf. p. 554—555. **25/65**
- Scholz Kornél** [szerk.]. Az egészség gondozása. Bp.: Pesti kny. 1928. A Szent Gellért-gyógyfürdő forrásának vegyi összetétele. p. 153. **B 614/29**
- Szent-Gellértfürdő.**
= Dalmady Zoltán [szerk.]: Magyarország balneológiai értékei. Bp.: Egyet. ny. 1929. p. 54, 60—61. **B 613/166**
- Bain Saint Gellért.**
= Jardot, André: Hungaria. Paris: Ligue d'union latine 1930. p. 12. **B 308/119**
- Sárosfürdő.**
= Balla: Budapest. Milano: Agnelli 1931. p. 76. **B 910/245**
- Sárosfürdő.**
= Siklóssy L.: Hogyan épült Budapest? Bp.: Főv. Közmunkák Tan. 1931. p. 434—435. **B 725/213**
- Szent Gellért-gyógyfürdő.**
= Frank Miklós [stb.]: Magyarország fürdői. Bp.: O. M. Balneol. Egy. 1931. p. 51—53. **B 613/175**
- Bagno San Gerardo.**
= Balla: Budapest. Milano: Agnelli 1931. p. 77. **B 910/245**
- Gellértfürdő, A** — intő példája.
= Polakovits Gergely Zs.: Bp. fürdőváros kérdésének megoldása. Bp.: Uránia 1931. p. 11. **B 613/174**

8, Erzsébet-sósfürdő. — Elisabeth Salzbud.

Elisabeth-Salzbud.

= Hevesi : Budapest und seine Umgebungen. Bp. : Ráth [1873.] p. 106.
B 910/83

Bruck Jakab. Erzsébet-sósfürdő Budapest (Buda) alatt, mint gyógyhely és keserűvíz forrásai, természettudományi és orvosi szempontból. Bp. : Wilckens 1877. 30 p. B 613/140

Erzsébet sósfürdő és gyógyforrásai.

= Sólyom Jenő : Buda déli környéke. Bp. : Khór & Wein 1877. p. 35—43.
B 613/20

Elisabeth-Salzbud.

= Heksch : Die Donau. Wien : Hartleben 1881. p. 553. B 914/125

Königin Elisabeth Salzbud.

= Bruck, J. : Kurorte und Heilquellen von Ungarns. Bp. : Pester Buchdr. 1883. p. 17—19. B 551/39

Erzsébet-sósfürdő.

= Boleman István : A fürdőcura kézikönyve. I. k. Igló : Schmidt 1884. p. 216., 217—218. B 613/182

Erzsébet-sósfürdő.

= Chyzer Kornél : Magyarország gyógyhelyei és ásványvizei. S.-A.-Újhely : »Zemplén«-ny. 1885. p. 52. 16728

Elisabeth-Salzbud.

= Heksch : Führer d. Buda-Pest. Wien : Hartleben 1885. II. Aufl. p. 159. B 910/86

Erzsébet-sósfürdő.

= Chyzer Kornél : A magyar fürdőkről. Bp. : Kir. M. Természettud. Társ. 1886. p. 66—67. 16772

Elisabeth-Salzbud.

= Umlauf : Die Länder Oesterreich-Ungarns in Wort und Bild. Wien : Graeser 1886. p. 73. B 910/8

Mattoni's Elisabeth Salzbud.

= Budapesti útmutató — Budapesti Wegweiser. Bp. : Robiczek 1887. p. 76. B 910/57

Mattoni's Elisabeth-Salzbud.

= Szalay & Kahn : Die ungarische Metropole. Bp. : Kilián 1889. p. 147—148. B 914/36

Bruck Jakab. Mattoni Erzsébet-sósfürdője Budapesten.

= Közegészségügyi Szemle 1891. p. 425—428. B 613/63

Erzsébet sósfürdő.

= Boleman István : Magyar gyógyfürdők és ásványvizek. Bp. : Mezei 1892. p. 60—66. B 551/40

Erzsébet gyógyfürdő.

= Bókai Árpád : Külföldi és hazai fürdők összehasonlítása. Bp. : Magy. Balneol. Egy. 1893. p. 12. B 613/181

Bruck Jakab. Erzsébet-sósfürdő Budapesten és keserűvízforrásai természettudományi és orvosi szempontból Bp. : Eggenberger [1894.] 32 p. B 613/71

- Bruck, Jakob.** Der Kurort Mattoni's Elisabeth-Salzbäd in Budapest und dessem Bitterquellen. Vom Naturwissenschaftlichen und therapeutischen Standpunkte dargestellt. Bp.: Eggenberger [1894.] 36. p. **B 613/70**
- Bain salin Élisabeth.**
= Pucey H.: Les bains publiques. Paris: Dumoulin 1895. p. 50—51. **Bq 613/56**
- Mattoni Erzsébet sósfürdő.**
= »Magyar Baedeker«. Felelős szerk. és kiad. Hofbauer Imre. II. évf. 2. kiad. Bp.: Vasvári-ny. 1899. p. 66. **44643**
- Elisabeth salt-baths.**
= Giniver: Hungary. Bp.: Singer és Wolfner 1903. p. 86. **B 910/159**
- Erzsébet sósfürdő.**
= Göde: A magyar főváros. Bp.: Károlyi (1904.) p. 53. **B 910/1**
- Erzsébet királyné fürdő.**
= Papp Samu & Hankó Vilmos [szerk.]: A magy. birod. ásványvizei és fürdőhelyei. Bp.: Magy. Balneol. Egy. 1907. p. 229—230. **B 615/5**
- Erzsébet királyné-sósfürdő.**
= »Fürdők és Nyaralóhelyek«. Szerk.: Fodor Oszkár. XII. évf. Bp.: Lób-ny. 1908. p. 48—49. **2222/12**
- Erzsébet királyné sósfürdő.**
= Vigand: Budapest útmutatója. Bp.: Kunossy 1909. p. 77. **B 910/2**
- Erzsébet-sósfürdő.**
= Magyar fürdő-kalauz. 5.-kiad. Szerk.: Erdős József. Tata: Engländer 1910. p. 52. **2314**
- Erzsébet-sósfürdő.**
= Orsz. Balneológiai Egy. A magyar Szt. Korona országainak gyógyfürdői és gyógyforrásai. Bp.: Pátria 1911. p. 53—54. **15952**
- Erzsébet-sósfürdő keserűvízforrástelep.**
= Orsz. Balneológiai Egy. A magyar Szt. Korona országainak gyógyfürdői és gyógyforrásai. Bp.: Pátria 1911. p. 55. **15952**
- Erzsébet-sósfürdő.**
= Barta: Nouveau guide illustré de Budapest. Szeged: Schulhof [1911.] p. 17. **B 914/67**
- Mattoni salbanejo.**
= Nyulászy: Guidlibro tra Budapesto. Bp.: Markovits & Garai 1912. p. 45. **B 910/4**
- Erzsébet királyné sósfürdő.**
= A negyven éves Budapest. »Városi Szemle« jubiláris száma 1913. p. 506. **B 943/110**
- Erzsébet sósfürdő.**
= Kunszt-Vámossy: A mai Magyarország ásványvizei, fürdői és üdülötelepei. Bp.: Egyet.-ny. 1928. p. 139—141. **B 613/156**
- Erzsébet-sósfürdő.**
= Dalmady Zoltán [szerk.]: Magyarország balneológiai értékei. Bp.: Egyet.-ny. 1929. p. 63. **B 613/166**
- Erzsébet királyné sósfürdő.**
= Frank Miklós [stb.]: Magyarország fürdői. Bp.: Orsz. Balneol. Egy. 1931. p. 43. **B 613/175**

9. Szent Margitszigeti-fürdő. Bad auf der St. Margarethen-Insel.

- Margaretheninsel**, Quelle an der Westseite der —.
= Kerner, Anton: Beitrag zur physikalischen Geographie von Ofen.
[O. O. u. Dr. 185?] p. 17. B 551/27
- Heinrich**, I. N. Der kurzweilige Cicerone auf der Margarethen-Insel.
2. Aufl. Pest: Athenaeum 1870. 32. p. B 914/81
- Margitszigeti artézi szökőkút.**
= Zsigmondy: Tapasztalataim az artézi szökőkutak fúrása körül. Pest:
Eggenberger 1871. p. 16—32. B 551/36
- Margitsziget fürdője.**
= Vasárnapi Ujs. 1871. évf. p. 201.
- Törs Kálmán.** Die Margarethen-Insel. Bp.: Athenaeum 1873.
145 p. 1 t. B 943/5
- Törs Kálmán.** Margitsziget. Pest: Athenaeum 1872. 137 p. B 943/6
- Margitszigeti fürdő.** Pest: Athenaeum 1873. 31 p. B 613/36
- Schwefelquellen** in der Margarethen-Insel. Warme —.
= Baedeker's Süd-Deutschland und Österreich. Coblenz: Baedeker 1873.
p. 501. B 910/11
- Bad** auf der Margaretheninsel.
= Hevesi: Budapest und seine Umgebungen. Bp.: Ráth [1873.] p. 106.
B 910/83
- Zsigmondy**, Wilhelm. Mitteilungen über die Bohrthermen zu Harkány, auf
der Margaretheninsel nächst Ofen und zu Lippik und den Bohr-
brunnen zu Alcsúth. Pest: Kilian 1873. 84 p. 4 t. B 551/31
- Őri G. György.** Margitsziget történelme. Kassa: Pannonia 1875. II.
184 p. 10. t. Lásd még az 1877. évi kiadást. B 943/67
A margitszigeti fürdő részletes ismertetése. p. 179—183. B 943/66
- Than Károly.** A Margitszigeti hévforrás vegyi elemzése. Felolvasás.
Bp.: Akadémia 1875. 15. p. B 614/91
- Margitszigeti források.**
= Galgóczy Károly: Pest-Pilis-Solt-Kiskún megye monographiája. II. r.
Bp.: Weizmann 1877. p. 88. B 308/54/2
- Margitszigeti hőforrás.**
= Szabó József: Az ivóvíz kérdése Budapesten. Bp.: Term. Tudom. Társ.
1877. p. 43, 46. B 613/25
- Margitszigeti vízesés.**
= Salamon Ferenc: Buda-Pest története. I—III. k. Bp.: Kocsi 1878. I.
p. 26. B 943/4
- Margarethen Insel.** Kurort — Budapest. Bp.: Hornyánszky 1881. 34 p.
B 613/106

- Margaret Bath.** The — on Margaret Island.
= Steinacker: Budapest. Zürich: Füssli [188?] p. 86. B 910/38
- Margarethenbad.**
= Heksch: Die Donau. Wien: Hartleben 1881. p. 555. B 914/125
- Kurort Margaretheninsel.**
= Bruck, J.: Kurorte und Heilquellen Ungarns. Bp.: Pester Buchdr. 1883. p. 14—15. B 551/39
- Margitszigeti fürdő.**
= Boleman István: A fürdőtan kézikönyve. 1. k. Igló: Schmidt 1884. p. 82—83. B 613/182
- Margitszigeti artézi forrás.**
= Adam Edmondné: A magyarok hazája. Bp.: Révai 1885. p. 43. B 308/83
- Margitsziget.**
= Chyzer Kornél: Magyarország gyógyhelyei és ásványvizei. S.-A.-Újhely: »Zemplén«-ny. 1885. p. 52—53. 16728
- Margarethenbad.**
= Heksch: Führer d. Buda-Pest. II. Aufl. Wien: Hartleben 1885. p. 161. B 910/86
- Margitsziget gyógyfürdő- és üdülöhely.** Fürdő-gyógyászati, helyrajzi és történelmi szempontból. Bp.: Hornyánszky 1885. 63. p. B 613/80
- Ile Ste. Marguerite.** Bain d'eaux minérales. Budapest: Hornyánszky [1886] 91 p. B 914/213
- Szent Margitsziget-gyógyfürdő.** Bp.: Hornyánszky [1886] 91 p. B 613/97
- Margitszigeti fürdő.**
= Czigány K.: Lélek naplója. Veszprém: Petőfi-ny. 1886. p. 323—324. B 308/99
- Margitfürdő és forrás.**
= A Margitsziget. Bp.: Hornyánszky 1886. p. 10, 16—17. B 914/138
- Heilbad Sankt Margareteninsel** Budapest. Bp.: Hornyánszky [1886] 91 p. B 914/213
- Margareteninsel.** Kurort — in Budapest. Bp.: Hornyánszky 1886. 32 p. B 613/123
- Therapeutic Bath of Margaret's Island.** Bp.: Hornyánszky [1886] 91 p. B 914/213
- Margitszigeti fürdő.**
= Vasárnapi Ujs. 1886. évf. p. 489. 25/33
- Margit-fürdő a Margitszigeten.**
= Budapesti útmutató — Budapesti Wegweiser. Bp.: Robicsek 1887. p. 77. B 910/57
- Bad auf der Margaretheninsel.**
= Szalay & Kahn: Die ungarische Metropole. Bp.: Kilián 1889. p. 145. B 914/36

- Bath of Margarethen-Insel.**
= Palmer: Austro-Hungarian life in town and country. London: Newnes [189?] p. 104. **B 914/143**
- Bains de l'île Marguerite.**
= Chélard: La Hongrie contemporaine. Paris: Kugelmann 1891. p. 364. **B 914/68**
- Margitsziget.**
= Boleman István: Magyar gyógyfürdők és ásványvizek. Bp.: Mezei 1892. p. 15, 21, 55—58. **B 551/40**
- Bain de l'île Sainte-Marguerite.**
= Pucey, H.: Les bains publiques. Paris: Dumoulin 1895. p. 44—47. **Bq 613/56**
- Margitszigeti fürdő.**
= Boleman István: Magyar fürdők és ásványos vizek. Bp.: Magy. Balneologiai Egy. 1896. p. 52. **26990**
- Baths on the Margaret Island.**
= Cook: Practical english guide to the city of Budapest. Pressburg: Alkalay 1896. p. 42. **B 910/71**
- Sankt Margarethen-Bad.**
= Lenkei [red.]: Das vergnügte Budapest. Bp.: Singer & Wolfner 1896. p. 177—179. **B 308/3**
- Szt. Margitszigeti emlék.** — Souvenir von der Sct. Margaretheninsel.
Bp.: Mezei 1892. U. ez.: Bp.: Corvina 1896. Bp.: Eckstein 1897. 72 p. **B 613/96, 105, 108**
- Szent-Margitsziget gyógyfürdő és kénes hévíz.**
= »Magyar Baedeker«. Szerk. Hofbauer Imre. II. évf. 2. kiad. Bp.: Vasvári-ny. 1899. p. 64—66., 143. **44643**
- Ötvös József. Szt. Margitsziget jövője.** Bp.: Pesti Lloyd Társ. 1900. Klny. 8 p. **B 613/89**
- Ötvös József. Szent Margitsziget, mint téli gyógyfürdőhely.** Bp.: Franklin 1901. 7 p. **B 613/127**
- Osváth Gyula. Szent Margitsziget hajdan és most.** Budafok: Leopold & Klein 1901. 110 p. **B 943/21**
- Margitszigeti téli fürdő.**
= Vasárnapi Ujs.: 1901. évf. p. 667. **25/48**
- Artézi fürdő.** Az — a Margitszigeten
= Barta: Budapest leírása — Description de Budapest — Beschreibung von Budapest. Bp.: Pátria 1902. **B 910/91**
- Kurort Sct. Margarethen-Insel.**
= Budapest im Jahre 1902. XXXII. Jg. Bp.: Buschmann 1902. **B 613/43**
- Margaret island baths.**
= Giniver: Hungary. Bp.: Singer és Wolfner 1903. p. 86. **B 910/159**
- Margitszigeti gyógyfürdő.**
= Göde: A magyar főváros. Bp.: Károlyi [1904.] p. 51—52. **B 910/1**

- Szt. Margitsziget gyógyfürdő.**
= Papp Samu & Hankó Vilmos [szerk.]: A magy. birodalom ásványvizei és fürdőhelyei. Bp.: Magy. Balneol. Egy. 1907. p. 130—132. **B 615/5**
- Kalecsinszky Sándor.** A margitszigeti artézi-kút vizének hőmérsékleti viszonyairól.
= Földtani Közlöny 38. évf. 1908. p. 337—345. **3895/38**
- Kalecsinszky, Alexander.** Über die Temperaturverhältnisse des artesischen Brunnenwassers der Margitinsel in Budapest.
= Földtani Közlöny 38. évf. 1908. p. 471—480. **3895/38**
- Szent Margitszigeti gyógyfürdő.**
= »Fürdők és Nyaralóhelyek«. Szerk.: Fodor Oszkár. XII. évf. Bp.: Lőb ny. 1908. p. 96. **2222/12**
- Margitsziget gyógyfürdő.** Bain d'eau minérales ile Ste Marguerite. Bp.: Hornyánszky 1909. 90 p. **B 613/92**
- Margitsziget.** Heilbad Sankt Margareteninsel. Bp.: Hornyánszky ny. 1909. 93 p. **B 613/93**
- Bath St. Margaret's Island.** Therapeutic —. Budapest. Bp.: Hornyánszky 1909. 93 p. **B 613/94**
- Margitfürdő.** A — artézi forrásvíze
= Halka: Szent Margit-sziget. Bp.: Pallas 1909. p. 7—8. **B 914/117**
- Szent Margitszigeti gyógyfürdő.**
= Vigand: Budapest útmutatója. Bp.: Kunossy 1909. p. 80. **B 910/2**
- Margitszigeti gyógyfürdő.**
= A Duna. Budapest: Magy. Kir. Folyam- és Tengerhajózási r.-t. 1910. p. 45. **B 910/58**
- Szent Margitszigeti fürdő és ásványvíz.**
= Magyar fürdő-kalauz. 5. kiad. 1910. Szerk.: Erdős József. Tata: Engländer 1910. p. 142, 145—146, 206—207. **2314**
- Szent-Margitsziget.**
= Magyarország. Országos Balneológiai Egyesület. A magyar Szt. Korona országainak gyógyfürdői és gyógyforrásai. Bp.: Pátria 1911. p. 198—199. **15952**
- Margareto insulo (banejo).**
= Nyulászky: Guidibro tra Budapesto. Bp.: Markovits & Garai 1912. p. 47—48. **B 910/4**
- Szt. Margit fürdő.**
= Porzó (Ágai A.): Utazás Pestről Budapestre 1843—1907. Bp.: Pallas 1912. p. 75—76. **B 308/63**
- Bain dans l'île Marguerite.**
= Barta: Nouveau guide illustré Budapest. Szeged: Schulhof 1911. p. 17. **B 914/67**
- Margitszigeti gyógyforrás.**
= A negyven éves Budapest. »Városi Szemle« jubiláris száma 1913. p. 500. **B 943/110**
- Szent Margitsziget gyógyfürdő,** Budapest. Bp.: Gyógyfürdő ig. [1914.] 15 p. **B 613/68**

Bath of Margaret Island.

= Birmingham: A wayfarer in Hungary. London: Methuen 1925. p. 71.
B 914/123

Szent Margitsziget gyógyfürdő.

= Scholz Kornél [szerk.]: Az egészség gondozása. Bp.: Pesti ny. 1928.
p. 153, 165. B 614/29

Szent Margitsziget gyógyfürdő.

= Dalmady Zoltán [szerk.]: Magyarország balneológiai értékei. Bp.:
Egyet. ny. 1929. p. 61—62. B 613/166

Szent Margitsziget artézi kútja.

= Schafarzik Ferenc & Wendl Aladár: Geológiai kirándulások. Bp.: Stádium
1929. p. 11—14. B 550/25

Bagno Termale sull'Isola di Santa Margherita.

= Balla: Budapest. Milano: Agnelli 1931. p. 78. B 910/245

Szent Margitszigeti gyógyfürdő.

= Frank Miklós [stb.]: Magyarország fürdői. Bp.: Orsz. Balneol. Egy. 1931.
p. 57—59. B 613/175

Margitszigeti fürdő.

= Siklóssy L.: Hogyan épült Budapest? Bp.: Föv. Közmunkák Tan. 1931.
p. 488, 492—494, 502. B 725/213

10. Széchenyi- (Artézi-) fürdő. — Széchenyi Bad.

Artesische Springbrunnen von Pest.

= Törs: Die Margarethen Insel. Bp.: Athenaeum 1873. p. 101. B 943/5

Molnár János. A városligeti artézi kút vizének vegyelemzése. Bp.:
Pesti kny. 1878. 16 p. B 543/1/1877. 12

Városligeti artézi fürdő.

= Vasárnapi Ujs. 1878. évf. p. 464. 25/25

Zsigmondy Vilmos. A városligeti artézi kút Budapesten. Bp.: Légrády
1878. 86 p. B 551/2

Than Károly. A városligeti artézi kút hévforrásának vegyi elemzése.
Előadás. Bp.: Akadémia 1880. 39 p. B 614/74

Artesischer Brunnen und Bad im Stadtwaldchen.

= Bruck, J.: Kurorte und Heilquellen Ungarns. Bp.: Pester Buchdr.
Actien Gesellsch. 1883. p. 15—16. B 551/39

Bad auf der Palatinalinsel. Das — im Pester Stadtwaldchen.

= Europäische Wanderbilder: Budapest. Zürich: Füssli 1885. p. 88.
B 910/96

Városligeti artézi forrás.

= Chyzer Kornél: Magyarország gyógyhelyei és ásványvizei. S.-A.-Újhely:
»Zemplén« = ny. 1885. p. 54—55. 16728

Városligeti artézi kút.

= Chyzer Kornél: A magyar fürdőkről. Bp.: K. M. Természettud. Társ.
1886. p. 67. 16727

Városligeti artézi kút.

= Czigány K.: Lélek naplója. Veszprém: Petőfi ny. 1886. p. 317. **B 308/99**

Artesisches Bad auf der Palatininsel des Stadtwäldchens.

= Budapesti útmutató — Budapester Wegweiser. Bp.: Robiczek 1887.
p. 68—69. **B 910/57**

Artesisches Bad im Stadtwäldchen.

= Budapest. Die Hauptstadt von Ungarn. Bp.: Pallas 1889. **B 910/82**

The artesian baths of Budapest.

= Budapest. The capital of Hungary. Bp.: Pallas 1889. p. 30. **B 910/64**

Artesisches Bad im Stadtwäldchen.

= Szalay & Kahn: Die ungarische Metropole. Bp.: Kilian 1889. p. 134—135.
B 914/36

Bains artésiens de Pest.

= Chélard: La Hongrie contemporaine. Paris: Kugelmann 1891. p. 362.
B 914/68

Városligeti fürdő.

= Boleman István: Magyar gyógyfürdők és ásványvizek. Bp.: Mezei 1892.
p. 15, 21, 58—60. **= 551/40**

Hlatky József. A budapesti városligeti **A r t é z i f ü r d ő** rövid népszerű ismertetése. Bp.: Pesti ny 1892. 11 p. **B 613/112**

Városligeti artézi fürdő.

= Bókai Árpád: Külföldi és hazai fürdők összehasonlítása. Bp.: Balneol. Egy. 1893. p. 9. **B 613/181**

Bain du Bois de ville.

= Pucey, H.: Les bains publiques. Paris: Dumoulin 1895. p. 48—49.
Bq 613/56

Városligeti artézi fürdő.

= Boleman István: Magyar fürdők és ásványos vizek. Bp.: M. Balneológiai Egyesület 1896. p. 51—52. **26990**

Hot Mineral Baths. The — in the City Park.

= Cook: Practical english guide to the city of Budapest. Pressburg: Alkalay 1896. p. 46. **B 910/71**

Városligeti artézi-fürdő.

= »Magyar Baedeker«. Felelős szerk. és kiad. Hofbauer Imre. II. évf. 2. kiad. Bp.: Vasvári-ny. 1899. p. 66—67. **44643**

Artézi-fürdő a Városligetben.

= Göde: A magyar főváros. Bp.: Károlyi [1904.] p. 53. **B 910/1**

Barczen Lajos. Fürdőügyi külföldi tanulmányútról készült jelentés. Javaslat a létesítendő új **A r t é z i f ü r d ő** re vonatkozólag. Bp.: Háziny. 1905. 21 p. **Bq 613/91**

Zbóray Béla. Jelentés az **A r t é z i g y ó g y f ü r d ő** 1904. évi betegforgalmáról. Bp.: [Ny. n.] 1905. 3 p. **Bq 613/102**

Városligeti artézi fürdő.

= Papp Samu & Hankó Vilmos [szerk.]: A magy. birod. ásványvizei és fürdőhelyei. Bp.: Magy. Balneol. Egy. 1907. p. 138—139. **B 615/5**

- Artézi-fürdő a Városligetben.**
= Spiegler: Adalékok Budapest Székesfőváros történetéhez. Bp.: Sachs 1907. p. 41—42. **B 943/58**
- Kuthy Dezső. A Budapest-városligeti artézi kút.**
= Természettudományi Közlöny 30. évf. 1898. p. 556. **4992/30**
- Artézi-fürdő.**
= »Fürdők és Nyaralóhelyek.« Szerk.: Fodor Oszkár. XII. évf. Bp.: Lőb-ny. 1908. p. 10. **2222/12**
- Artézi-gyógyfürdő.**
= Vasárnapi Ujság 1909. 56. évf. 15. sz.
- Artézi-gyógyfürdő a Városligetben.**
= Vigand: Budapest útmutatója. Bp.: Kunossy 1909. p. 76—77. **B 910/2**
- Városligeti Artézi-fürdő.**
= Horváth E. János: Nagy Budapest. Bp.: Szent István Társulat 1910. p. 57. **B 910/46**
- Bain sulfureux artésien en Bois de ville.**
= Barta: Nouveau guide illustré Budapest. Szeged: Schulhof [1911.] p. 17. **B 914/67**
- Artézi-gyógyfürdő.**
= Országos Balneológiai Egyesület. A magyar Szent Korona országainak gyógyfürdői és gyógyforrásai. Bp.: Pátria 1911. p. 30—32. **15952**
- Artésian Baths. The — in the Town Park.**
= The Danube. Budapest: The Royal Hungarian River and Sea. Navigation Co. [1911.] p. 73. **B 910/59**
- Széchenyi-fürdő. Az állandó gyógyfürdő bizottság javaslata az Artézi-gyógyászalóda ügyében.** Bp.: Háziny. 1912. 11 p. **Bq 613/48**
- Artézi banejo.**
= Nyulászy: Guidibro tra Budapesto. Bp.: Markovits & Garai 1912. p. 44. **B 910/4**
- Széchenyi-fürdő. A városligeti új —.**
= Vasárnapi Újs. 1913. évf. p. 445, 448—449.
- Városligeti artézi kút.**
= A negyven éves Budapest. »Városi Szemle« jubiláris száma 1913. p. 506. **B 943/110**
- Széchenyi-gyógyfürdő. Szabályutasítás a Széchenyi-gyógyfürdő ideiglenes üzemvezetéséről.** Bp.: Háziny. 1913. 22 p. **B 613/2**
- Széchenyi (artézi) fürdő. . . Kénes termál gyógyfürdő.** Bp.: Háziny. [1914.] [14. p. 20 t.] **B 389/71**
- Széchenyi-gyógyfürdő.**
= Scholz Kornél [szerk.]: Az egészség gondozása. Bp.: Pesti ny. 1928. p. 153, 163. **B 614/29**
- Városligeti artézi kút.**
= Historia I. évf. 1928. 7—8 p. Pestbudai emléklapok I. köt. 1. füz. **B 051/21**

Széchenyi-fürdő.

= Dalmady Zoltán [szerk.]: Magyarország balneológiai értékei. Bp.: Egyet-ny. 1929. p. 54. **B 613/166**

Bagno Széchenyi.

= Balla: Budapest. Milano: Agnelli. 1931. p. 78. **B 910/245**

Széchenyi-gyógyfürdő.

= Frank Miklós [stb.]: Magyarország fürdői. Bp.: Orsz. Balneol. Egy. 1931. p. 49—51. **B 613/175**

11. Népfürdők — Iskolafürdők. — Volksbäder — Schulbäder.

Pesti Alfréd. A rendes fürdőhasználat befolyása a munkásosztály egészségére. Bp.: Markovits & Garai 1896. 14 p. **R 613. 41**

A nép fürdője.

= Esti Ujság 1902. VII. 17.

Népfürdők.

= Weinberger Miksa: A népfürdőkről. Bp.: [Ny. n.] 1905. p. 9—12. (Különlenyomat a »Gyógyászat« 1905. évi számaiból.) **R 613. 47**

Hungária népgözfürdő.

= Weinberger Miksa: A népfürdőkről. Bp.: [Ny. n.] 1905. p. 12. (Különlenyomat a »Gyógyászat« 1905. évi számaiból.) **R 613. 47**

Országos magyar népfürdő-egyesület jelentése 1906/7. évi működéséről. Bp.: Pesti Lloyd Társ. 1908. 12 p. **B 331/33/1**

Az egyesület megalakulásának története, programja. Fővárosi népfürdők, Duna uszodák.

Gerlóczy Zsigmond. Az iskolai fürdőkről.

= Orsz. Magy. Népfürdő Egy. évi jel. 1907/8. p. 31—47. **B 331/33**

Hegedűs Ármin. Az O. M. N. E. minta-népfürdőjének építési terve.

= Orsz. Magy. Népfürdő Egy. évi jel. 1907/8. p. 48—55. **B 331/33**

Nép- és iskolafürdő. Előterjesztés a K i s p e s t e n létesítendő állami munkásteleppel kapcsolatos nép- és iskolafürdők ügyében.

= Orsz. Magy. Népfürdő Egy. évi jel. 1907/8. p. 18—26. **B 331/33**

Okolicsányi—Kuthy Dezső. A népfürdők a gümőkór elleni küzdelemben.

= Orsz. Magy. Népfürdő Egy. évi jel. 1907/8. p. 27—30. **B 331/33**

Népfürdő a Klauzál-utcában.

= Vigand: Budapest útmutatója. Bp.: Kunossy 1909. p. 78. **B 910/2**

Weinberger Miksa. Beadvány a K i s p e s t e n létesítendő munkásteleppel kapcsolatos nép- és iskolafürdők fölállítása ügyében. Bp.: Orsz. Közp. Községi-ny. 1909. 8 p. **B 613/45**

Friedrich Vilmos. A gyárifürdő és az ipari munkásság egészségügye.

= Orsz. Magy. Népfürdő Egy. évi jel. 1909/10. p. 19—32. **B 331/33**

- Hahn** Dezső. A városi munkásság és a népfürdők.
= Orsz. Magy. Népfürdő Egy. évi jel. 1910/11. p. 21—31. **B 331/33**
- Pataki** Béla. Adatok iskolafürdők szükségességéhez.
= Orsz. Magy. Népfürdő Egy. évi jel. 1910/11. p. 32—47. **B 331/33**
- Hahn** Dezső. A városi munkásság és a népfürdők. Bp.: Elek-ny. 1912. 15 p.
B 613/133
- Kis** Adolf. Kiknek a kötelessége népfürdők felállítása?
= Orsz. Magy. Népfürdő Egy. évi jel. 1912. p. 23—35. **B 331/33**
- Dandár-utcai és Palota-úti népfürdők** és a lágymányosi ingyenes strandfürdő.
= Dalmady Zoltán [szerk.]: Magyarország balneológiai értékei. Bp.:
Egyet. ny. 1929. p. 146. **B 613/166**

12. Egyéb kis fürdők és gőzfürdők. Andere kleine Bäder und Dampfbäder.

*Pfeffer Ignác fürdője, a későbbi Dianafürdő.
Badeanstalt Ignaz Pfeffer, später Dianabad.*

- Badeanstalt von Ignaz Pfeffer** in der Leopoldstadt, später Dianabad.
= Dorffinger : Wegweiser durch Pesth. Pesth : Trattner 1827. p. 329. **B 910/21**
- Donaubad.** Das — im Hause des Herrn Ignaz Pfeffer.
= Patisz : Beschreibung der königl. Freistadt Pesth. Pesth : Landerer 1833.
p. 65. **B 910/13**
- Donaubad** des Herrn Pfeffer. Das —
= Feldmann-Seiz : Wegweiser durch Pest und Ofen. Pest : Heckenast 1859.
p. 115. **B 910/15**
- Donau (Diana) Bad.**
= Horn, Wilh : Reise durch Deutschland, Ungarn . . . Bd. I. Berlin : Enslin
1831. p. 335. **B 613/147/1**
- Dianabad.**
= Panorama von Ofen und Pesth. Leipzig : Hartmann 1833. p. 24—25.
B 914/58
- Dianenbad.**
= Jankovich : Pesth und Ofen. Ofen : Univ. 1838. p. 52. **B 914/14**
- Dianenbad.**
= Schlesinger : Medicinische Topographie der königl. Freistädte Pesth
und Ofen. Pesth : Kilián 1840. p. 21. **B 914/25**
- Dianabad.**
= Feldmann : Pesth und Ofen. Leipzig : Verlags-Magazin 1844. p. 121.
B 910/14
- Diánafürdő.**
= Buda-Pest leírása. Pest : (Ny. n.) 1845. p. 108. **B 910/37**
- Diana-fürdő** a felső Dunasoron.
= Palugyay : Buda-Pest. Pest : Landerer és Heckenast 1852. p. 485—486.
B 910/16
- Dianabad.**
= Haeufler : Buda-Pest. Pest : Emich 1854. p. 232. **B 943/135**

- Diana fürdő** a Lipótvárosban.
= Hunfalvy : Budapest és környéke. Pest : Lauffer & Stolp 1859. p. 153.
B 910/23
- Diana-fürdő.** — **D i a n a B a d.**
= Budapesti útmutató — Budapesti Wegweiser. Bp. : Robiczek 1887. p. 69.
B 910/57
- Dianabad.**
= Szalay & Kahn : Die Ungarische Metropole. Bp. : Kilián 1889. p. 136.
B 914/36
- Bains de Diane.**
= Pucey, H. : Les bains publics. Paris : Dumoulin 1895. p. 52. Bq 613/56
- Dianabad.**
= Lenkei [red.] : Das vergnügte Budapest. Bp. : Singer & Wolfner 1896.
p. 180—182. B 308/3
- Diana-fürdő.**
= Porzó (Ágai A.) : Utazás Pestről Budapestre 1843—1907. Bp. : Pallas
1912. p. 77—78. B 308/63
- Gamperl András vasfürdője, később Hungária-fürdő.
Eisenbad Andreas Gamperl, später Hungaria-Bad.*
- Mineral-Bade-Anstalt** des Hr. Andreas Gamperl in der Sommergasse.
= Dorfinger : Wegweiser durch Pesth. Pesth : Trattner 1827. p. 329.
B 910/21
- Gamperlsches Eisenbad.**
= Horn, Wilh. : Reise durch Deutschland, Ungarn . . . Bd. I. Berlin : Enslin
1831. p. 335. B 613/147/1
- Gamperls Eisenbad.**
= Panorama von Ofen und Pesth. Leipzig : Hartmann 1833. p. 27—29.
B 914/58
- Gamperl'sche Eisenbad.**
= Patisz : Beschreibung der königlichen Freistadt Pesth. Pesth : Landerer
1833. p. 65. B 910/13
- Camperl'sche Eisen-Bad.** Das — in der Theresien-Stadt.
= [Tekusch] : Der Fremde in Pesth. Pesth : Eggenberger 1833. p. 22.
B 910/17
- Gamperl'sche Eisenbad.**
= Jankovich : Pesth und Ofen. Ofen : Univ. 1838. p. 52. B 914/14
- Gamperl'sches-Eisenbad.** Die Quelle des —.
= Schlesinger : Medicinische Topographie der königl. Freistädte Pesth
und Ofen. Pesth : Kilián 1840. p. 23—25. B 914/25
- Gamperl'sche Eisenbad.**
= Feldmann : Pesth und Ofen. Leipzig : Verlags-Magazin 1844. p. 122.
B 910/14
- Gamperl-féle vasfürdő.**
= Buda-Pest leírása. Pest : [Ny. n.] 1845. p. 109. B 910/37
- Gamperl-féle vasfürdő.**
= Palugyay : Buda-Pest. Pest : Landerer és Heckenast 1852. p. 486.
B 910/16

Bain de la source Hungaria.

= Pucey, H.: Les bains publiques. Paris: Dumoulin 1895. p. 43. **Bq 613/56**

Hungária fürdő.

= Vigand: Budapest útmutatója. Bp.: Kunossy 1909. p. 77. **B 910/2**

Lévai Jenő. Egy százéves pesti fürdő bezárja kapuit.

= Magyarország 1929. márc. 14.

A Hungária-fürdő, a régi Gamperl-féle vasfürdő megszűnt.

Gschwindt-fürdő. — Badeanstalt Gschwindt.**Gschwindt'sche Bad** auf der Üllőerstrasse.

= Szalay & Kahn: Die ungarische Metropole. Bp.: Kilián 1889. p. 135.
B 914/36

Bains de Gschwind.

= Pucey, H.: Les bains publiques. Paris: Dumoulin 1895. p. 52. **Bq 613/56**

Gschwind Bath.

= Practical english guide to the city of Budapest. Pressburg: Alkalay 1896.
p. 46. **B 910/71**

Gschwindt-féle fürdő.

= Vigand: Budapest útmutatója. Bp.: Kunossy 1909. p. 77. **B 910/2**

Mesztetits-fürdő. — Messtetitsches-Bad.**Messtetits'sche Bad.** Das — in der zwei Mohren-Gasse.

= Patisz: Beschreibung der königlichen Freistadt Pesth. Pesth: Landerer
1833. p. 66. **B 910/13**

Mesztitische Bad. Das — in der Theresienstadt.

= [Tekusch]: Der Fremde in Pesth. Pesth: Eggenberger 1833. p. 22. **B 910/17**

Messtetits'sche Bad. Das — befindet sich in der Theresienstadt.

= Jankovich: Pesth und Ofen. Ofen: Univ. 1838. p. 52. **B 914/14**

Mestetics-fürdő.

= Porzó (Ágai A.): Utazás Pestről Budapestre 1843—1907. Bp.: Pallas
1912. p. 79. **B 308/63**

A mai Saxlehner-palota helyén állott.

Messtetitsch'e Bad. Das — in der Theresienstadt beinahe nur von Juden besucht.

= Feldmann—Seiz: Wegweiser durch Pest und Ofen. Pest: Heckenast 1859.
p. 116. **B 910/15**

Az Orczy-ház fürdője. — Bad im Baron Orczyschen Hause.**Artesische Bad.** Das — im Baron Orczy'schen Hause.

= [Tekusch]: Der Fremde in Pesth. Pest: Eggenberger 1833. p. 22. **B 910/17**

Bad im Baron Orczy'schen Hause. Das — , in der Königs-Gasse.

= Patisz: Beschreibung der königlichen Freistadt Pesth. Pesth: Landerer
1833. p. 66. **B 910/13**

*Rumbach Sebestyén fürdője. — Eisenbad Sebast. Rumbachs.***Eisenbad des Doktors Seb. v. Rumbach** im Stadtwäldchen.

= Dorffinger: Wegweiser durch Pesth. Pesth: Trattner 1827. p. 329.
B 910/21

Eisenbad Doctor v. Rumbachs im Stadtwäldchen.

= Schams: Vollständige Beschreibung der kön. Freystadt Pest. Pest: Hartleben 1821. p. 333—335.
B 914/18

Eisenbad des Dr. Rumbach.

= Horn, Wilh.: Reise durch Deutschland, Ungarn... Bd. I. Berlin: Enslin 1831. p. 335—336.
B 613/147/1

Rumbach'sche Eisenbad. Das — an der linken Seite des Stadtwäldchens.

= Patiz: Beschreibung der königl. Freistadt Pesth. Pesth: Landerer 1833. p. 65.
B 910/13

Eisen-Bad des Dr. Rumbach.

= [Tekusch]: Der Fremde in Pesth. Pesth: Eggenberger 1833. p. 22. **B 910/17**

Rumbach'sches Bad. Der eisenhaltige Brunnen des Bades.

= Jankovich: Pesth und Ofen. Ofen: Univ. 1838. p. 53. **B 914/14**

Rumbach-Bad.

= Schlesinger: Medicinische Topographie der königl. Freistädte Pesth und Ofen. Pesth: Kilián 1840. p. 22—23. **B 914/25**

Rumbach-Bad.

= Feldmann: Pesth und Ofen. Leipzig: Verlags-Magazin 1844. p. 122.
B 910/14

Rumbach-féle ásványfürdő a Városligetben.

= Palugyay: Buda-Pest. Pest: Landerer és Heckenast 1852. p. 486.
B 910/16

Rumbach-fürdő.

= Buda-Pest leírása. Pest: [Ny. n.] 1845. p. 109. **B 910/37**

Rumbach'sches Bad.

= Feldmann-Seiz: Wegweiser durch Pest und Ofen. Pest: Heckenast 1859. p. 116. **B 910/15**

Rumbach-féle fürdő.

= Hunfalvy: Budapest és környéke. Pest: Lauffer & Stolp 1859. p. 153.
B 910/23

Gárdonyi Albert. Pest város első gyógyfürdője.

= História. I. évf. 4. k. Pestbudaí emléklapok. 1928. **B 051/21**

Schams szerint Rumbach Sebestyén pesti vasfürdője volt az első gyógyfürdő Pesten. Ennek története. p. 5—6.

*Pesti orosz gőzfürdő. — Russisches Dampfbad.***Russische Dampfbad.** Das — in der Alstergasse.

= Feldmann: Pesth und Ofen. Leipzig: Verlags-Magazin 1844. p. 122.
B 910/14

Pesti orosz gőzfürdő. A — a Szarka-utcában.

= Buda-Pest leírása. Pest: [Ny. n.] 1845. p. 108. **B 910/37**

Orosz gőzfürdő és malátafürdő Budaújlakon Werther Frigyes gyárépületében.
= Hunfalvy: Budapest és környéke. Pest: Lauffer és Stolp 1859. p. 108.
B 910/23

Malzbad in Neustift Nr. 361. der Fabrikshofgesellschaft.
= Hevesi: Budapest und seine Umgebungen. Bp.: Ráth [1873.] p. 106.
B 910/83

Scheibel gőzfürdője. — Scheibels Dampfbad.

Scheibel's russisches Dampfbad in der Kreuzgasse.
= Drei Tage in Pest-Ofen. Pest: Heckenast 1851. p. 71. B 914/45

Scheibel J. gőzfürdője a Kis-kereszt-utcában.
= Palugyay: Buda-Pest. Pest: Landerer és Heckenast 1852. p. 487. B 910/16

Tormay Károly. Az első magyar gőzfürdő Pesten.
= Magyarország és Erdély képekben. I—II. k. Szerk.: Kubinyi és Vahot.
Pest. 1853. B 918/7

A Scheibel-féle gőzfürdő részletes leírása. II. k. p. 41—49.

Heinrichs Dampfbad in Ofen. Eine psychologische Studie von einem Stammgaste
in —.
= Heinrich: Illustrierter Führer... des Ofner Raitzenbades. Lpzg: Weber
[1861.] Anhang. Bp 613/158

Tarcsay'sches' Dampf-bad auf der Ecke der Kazinczy- und Trommelgasse.
= Szalay & Kahn: Die ungarische Metropole. Bp.: Kilián 1889. p. 135—136.
B 910/36

Festetitsches Bad. Das — liegt in einem Sackgässchen der Waiznerstrasse.
= Panorama von Ofen und Pesth. Leipzig: Hartmann 1833. p. 25. B 914/58

Hárs-fürdő a Hársfa utcában.
= Palugyay: Buda-Pest. Pest: Landerer és Heckenast 1852. p. 487.
B 910/16

Vas-fürdő a »Zarándokhoz« a Király-utcában.
= Palugyay: Buda-Pest. Pest: Landerer és Heckenast 1852. p. 486.
B 910/16

Schwanfeld fürdője.
= Törs: Margitsziget. Pest: Athenaeum 1872. p. 102. B 943/6
A budai hőforrásoknak az a csoportja táplálja, amely a löpormalmot és a kerék-
csárda malmát látja vízzel el.

Siklósy Károly. Vízgyógyintézet és svéd gyógytestgyakorlat Budán a kis Sváb-
hegy alatt (a Városmajorutca végén). Pest: Müller-ny. 1858. 27 p.
B 614/428

Vaskovits János. A budai vízgyógyintézet. Annak leírása, klimatikus viszonyai,
társadalmi jellege, alapszabályai és házirendje, továbbá a vízgyógy mód
javallatai... Bp.: »Hunyadi Mátyás« intézet-ny. 1880. 67 p. B 614/262

Körúti Bath or Ring Bath. The — situate No. 51. Elisabeth Ring.
= Cook: Practical english guide to the city of Budapest. Pressburg: Alkalay
1896. p. 46. B 910/71

Körúti fürdő és gyógyintézet Budapest, Erzsébet-körút 51. sz. a. — Prospect der Ringstrassen-Bade- und Heilanstalt Budapest, Elisabethring 51. Bp.: Schlesinger-ny. [190?] 17 p. **B 613/131**

Körúti fürdő és gyógyintézet.
= Vigand: Budapest útmutatója. Bp.: Kunossy 1909. p. 78. **B 910/2**

15. Dunafürdők, strandfürdők. — Donaubäder, Strandbäder.

Torkos, Just. Johann. Balneum aquae dulcis, oder Bericht vom Nutzen und Gebrauch des Donau-Bades. Pressburg: Landerer 1765. 32 p. **Múz. kvf.**

Gewärmten Hausbäder alter Gebrauch. Was Donau-Bad heisse. Donau-Bad muss allezeit temperirt seyn und was vor Wirkungen dasselbe überhaupt habe. Vorn Nutzen eines temperirten Süß Wasser oder Donau-Bades in Krankheiten. Zu welcher Jahrs-Zeit, und in welchen Stunden des Tages, zu baden seye; wie lange und wie oft zu baden seye. Vom Unterscheid derer Mineral und Süß-Wasser-Bäder.

Kelényi B. Ottó. A pesti dunafürdők történetéhez.
= Historia II. évf. 1929. Pestbudai emléklapok. I. köt. 3. füz. **B 051/21**

Pesten a 18. század 80-as éveiben már volt nyilvános dunafürdő. A 19. sz. dunafürdők. p. 141—143.

Duna fürdők multja. A pesti — .
= História 1928. I. köt. 5. sz. Pestbudai emléklapok. p. 96. **B 051/21**

Dorffinger Wegweiserje szerint a városnak 1827-ben még nem volt Duna-fürdője és fürdésre a Duna vizét csak Pfeffer Ignác fürdőjében értékesítették. Haeufler 1854. évi monografiája szerint az első és 1840-ig egyetlen Duna-fürdőt 1829-ben állították fel és 1844-ig még két fürdőt építettek. Legjobban Depiny fürdője volt berendezve. Ezeket felül 1854-ben a Dunán csak nők számára még három polgári uszoda is volt. p. 96.

Donau-Bäder. Natürliche — wurden 1829 errichtet.
= Patisz: Beschreibung der königlichen Freistadt Pesth. Pesth: Landerer 1833. p. 66. **B 910/13**

Donau-Bad. Das — an der Donau von Pesth.
= [Tekusch]: Der Fremde in Pesth. Pesth: Eggenberger 1833. p. 22. **B 910/17**

Fluss- oder Donaubäder. Am Pesther Donauufer.
= Jankovich: Pesth und Ofen. Ofen: Univ. 1838. p. 51. **B 914/14**

Bad im Donaustrome.
= Schlesinger: Medicinische Topographie der königl. Freistädte Pesth und Ofen. Pesth: Kilián 1840. p. 21. **B 914/25**

Donaubäder.
= Der Spiegel. XV. Jg. Pesth & Ofen: Wiesen & Rosenthal 1842. **B 053/2**
Die Schwimmschulen. Die National Schwimmschule und das Baden im freien Donau. p. 156.

Schwimmschulen auf der Pesther Seite der Donau.
= Richter, Wilh.: Wanderungen in Ungarn... Berlin 1844. p. 51. **B 308/71**

Schwimmschulen von Pest.
= Drei Tage in Pest-Ofen. Pest: Heckenast 1851. p. 71. **B 914/45**
Pest besass im Vormärz eine Militär- und eine Civilschwimmschule.

Duna fürdők.

= Palugyay : Buda-Pest. Pest : Landerer és Heckenast 1852. p. 485. **B 910/16**
 Uszodák : 3 férfiak, 1 nők számára, valamint két fürdőintézet.

Duna-fürdők. Szabad —.

= Vasárnapi Újs. 1854. évf. p. 63. **25/1**

Schwimmschulen in Pest.

= Haeufler : Buda-Pest. Pest : Emich 1854. p. 231. **B 943/135**

Donaubäder.

= Körner, Frdr. : Vaterländische Bilder aus Ungarn und Siebenbürgen.
 Abt. I. Leipzig : Spamer 1858. p. 95. **B 308/95/1**

Donaubäder und Schwimmschulen.

= Hevesi : Budapest und seine Umgebungen. Bp. : Ráth 1873. p. 103, 106.
B 910/83

Duna-fürdő és uszoda.

= Budapesti útmutató. — Budapesti Wegweiser. Bp. : Robiczek 1887.
 p. 70, 77. **B 910/57**

Bains de Rivière.

= Pucey, H. : Les bains publics. Paris : Dumoulin 1895. p. 53. **Bq 613/56**

Donau-Bad.

= Lenkei [red.] : Das vergnügte Budapest. Bp. : Singer & Wolfner 1896.
 p. 180. **B 308/3**

Dunai uszodák.

= Göde : A magyar főváros. Bp. : Károlyi [1904.] p. 53. **B 910/1**

Dunai fürdők és uszodák.

= Vigand : Budapest útmutatója. Bp. : Kunossy 1909. p. 80. **B 910/2**

Dunaág és az uszodák fürdőzői, A szabad —.

= Tábori Kornél : Pesti élet. Bp. : Révai & Salamon 1910. p. 72. **B 308/66**

Strandfürdő tervek, Nagyszabású —.

= Független Magyarország 1911. aug. 6.

Dunai uszodák.

= Porzó (Ágai A.) : Utazás Pestről Budapestre 1843—1907. Bp. : Pallas
 1912. p. 76. **B 308/63**

Kassai Ferenc és Hajnal János. Tanulmányi jelentés az európai édesvízi homok-
 parti (strand) fürdőkről. Mesterséges népstrandfürdő létesítésére irányuló
 tanulmány és jelentés. Bp. : Kállai 1913. 17 p. **Bq 613/90**

Kassai Ferenc. A Budapesti létesítendő strandfürdőkről. Bp. : Kállai 1913.
 20 p. 1 t. **B 613/1**

Svachulay György. A nemzeti uszoda múltja és jövője. Bp. : Hedvig-ny. 1920.
 15 p. **B 613/137**

Palatinus strandfürdő.

= Siklóssy László : Hogyan épült Budapest? Bp : Főv. Közmunkák Tan.
 1931. p. 508—509. **B 725/213**

Katonai uszodák.

= Siklóssy László : A magyar sport ezer éve. I. Bp. : Stephaneum-ny.
 1927. p. 239. **B 790/1/1**

1817-ben állították fel Budán, majd Pestre került. A polgárságnak is épített a katonaság
 egy uszodát a hajóhivatalnál. Mind a kettő sokat vándorolt.

- Donáth Gyula.** Budapest folyamfürdői és jövőjük.
= Egészség 1927. 5—6. sz.
- Strandbad auf der Margaretheninsel.**
= Hirschfeld: Was nicht im Baedeker steht. München: Piper 1927. p. 268.
B 910/146
- Duna uszodák.**
= Dalmady Zoltán [szerk.]: Magyarország balneológiai értékei. Bp.: Egyet.-ny. 1929. p. 126.
B 613/166
- Pál Hugó.** Óriási strandfürdő a lágymányosi Dunaágon.
= Vállalkozók Lapja 1928. szept. 26.
B 725/217
Terv 15—20 ezer embert befogadó népfürdő építésére.
- Nemzeti Sportuszoda.**
= Siklóssy L.: Hogyan épült Budapest? Bp.: Föv. Közmunkák Tan. 1931. p. 517.
B 725/213
Melegvízű fedett versenyszoda.

III. Források és kutak.

Quellen und Brunnen.

1. Általában. — Im allgemeinen.

- Kitaibel, Paulus.** Hydrographica Hungariae. Tom. 1—2. Pestini: Trattner 1829.
B 551/38
Acidula Budensis sulphureo salina. p. 115—170.
Aqua Budensis putealis pone Curiam civicam. p. 170—172.
Aqua Budensis e caverna montis arcis p. 172—173.
Aqua Budensis e puteo villae suburbanae Comitiss Sándor. p. 174.
Aqua Budenses nitrosae. p. 175.
Aqua Budensis e puteo ad Pharmacopolium Schnirchianum. p. 175—176.
Aqua Pesthana e puteo ad Bibliothecam Regiae Scientiarum Universitatis Hungaricae. p. 176.
Aqua Pesthana e puteo ad Aquarium horti botanici antiqui, in loco platea modernae: Schöne Gasse olim existens. p. 176—177.
- Ofner Heilquellen.**
= Horn, Wilh.: Reise durch Deutschland, Ungarn... Bd. I. Berlin: 1831. p. 338.
B 613/147/1
- Ofner Mineralwasser.** Heilkraft der — und Gebrauchsweise.
= Die berühmtesten... Bäder... von Ungarn. Wien: Strauss's Witwe 1837. p. 128—132.
B 613/143
- Kerner, Anton.** Beitrag zur physikalischen Geographie von Ofen. [O. O. u. Dr.] [185?] 117 p.
B 551/27
Seichbründl. p. 12.
Saukopfquelle. p. 13.
Doktorbrunnen. p. 12—13.
Königsbrunnen. p. 13.
Quelle am Grunde des Teiches der Pulvermühle ausser Altofen. p. 16.
Quelle, welche den Teich der Krotendorfer Mühle nährt. p. 16.
Quelle, an der Strasse neben der Krotendorfer Mühle. p. 16.
Warmen Quellen von Ofen. p. 16—17.
Gesundheitsbründl. Sie entspringt etwa 30 Schritte von dem Teiche der Pulvermühle entfernt. p. 17.
Quelle beim Radelwirthshaus ausser Altofen. p. 17.
Quellen, welche den kleinen Teich nächst dem Kaiserbade speisen. p. 17.

Szabó, Joseph. Die geologischen Verhältnisse der warmen Heilquellen Ofen's.
= Original-Abhandlungen aus dem III. Bde der Jahrbücher des Ung. Natur-
wiss. Vereins. Pest: Herz 1858. p. 1—10. **B 551/1**

Budai hőforrások. A — két csoportja a József- és a Gellérthegyi források.
= Hunfalvy: Budapest és környéke. Pest: Lauffer & Stolp 1859.
p. 110—111. **B 910/23**

Gellérthegyi hévizek. Meszes hévizek.
= Török József: A két magyar haza elsőrangú gyógyvizei és fürdőintézetei.
2. kiad. Debrecen: Városi ny. 1859. p. 101. **B 613/44**

Ofner Thermal-Quellen.
= Molnár, Joh.: Monograph. Skitze ü. d. Ofner Raitzenbad. Pest:
Emich 1863. **B 613/15**

Der Thermal Durchbruch in Ofen geschah wahrscheinlich als die Trachtyporphyr-
massa ihren Vulcanismus beendet hatte. Die erste Andeutung der Ofner Thermal-
Quellen entstammt a. d. Jahre 69. n. Chr. p. 3—6.

Hévförások.
= Zsigmondy: Tapasztalataim az artézi szökőkutak fúrása körül. Pest:
Eggenberger 1871. p. 19—22. **B 551/36**

A budai hegyek forráshiányának a hévförások az okai. Négy csoportjuk: 1. a Gellért-
hegy tövében a Sáros-, Rudas- és Rácfürdőt, 2. a József-hegy alatt a Lukács- és Császár-
fürdőt, 3. az u. n. kerékcserda malmát, a lópormalmot és Schwanfelder fürdőjét látja
el vízzel, a 4. a Margitsziget és a fürdőzátony forrásai. Hőfokok, fakadási helyük
egymástól távolságuk, vízbőségük. Felszálló források.

Budai hőforrások.
= Törs: Margitsziget. Pest: Athenaeum 1872. p. 102—107. **B 943/6**

Szabó József. Az ivóvíz kérdése Budapesten. Bp.: Term. Tud. Társ. 1877.
88 p. **B 613/25**

Városligeti artézi kút. p. 43—44.
Óbudai langyos források: lópormalmi, békásmegyeri 2—2 forrás, kerékkorcsma-
forrás. p. 45—46.
Józsefhegyi forráscsoport. A Lukács-, Császár- és Király-fürdők forrásai. p. 48—49.
Gellérthegyi forráscsoport. A Rác-, Rudas- és Sárosfürdők forrásai. p. 50—52.

Boleman István. A fürdőtán kézikönyve. 1—2. k. Igló: Schmidt 1884. **B 613/182.**

Gellérthegyi források. p. I. 61—65.
Hungária forrás. p. I. 65—66.
Kénes hévizek. p. I. 78—84.

Warmquellen in Ofen und Altofen.
= Europäische Wanderbilder: Budapest. Zürich: Füssli 1885. p. 81—82.
B 910/96

Artézi kutak.
= Halaváts Gyula: A magyarországi artézi kutak története, terület szerinti
eloszlása, mélységök, vizök bőségének és hőfokának az ismertetése. Bp.:
Franklin 1896. p. 11—12. **B 551/18**

Gyógyforrások és ásványvizek.
= Magyar fürdő-kalauz. 5. kiad. 1910. Szerk.: Erdős József. Tata:
Engländer 1910. p. 169—171. **2314**

Pályi Mór. A thermális vizek fölszínre emelkedéséről. — Über das Aufsteigen
der Thermalwasser an die Oberfläche.
= Földtani Közöny. 39. köt. 1909. **3895/44**

Budapesti források vízgyűjtője és a thermális források szerkezete. p. 16—17, 108—110.

Reiner Ede. Budapest székesfőváros fürdőpolitikájáról. Bp.: Háziny. 1911. 12 p. **B 613/18**

Hőforrások. p. 7.

Budai Mária-gyógyforrás a Szemlőhegy tövében. p. 8.

Schréter Zoltán. Harmadkori és pleisztocén hőforrások tevékenységének nyomai a budai hegyekben. Bp.: Franklin 1912.

= Magy. kir. Földtani Intézet Évkönyve. XIX. k. 5.

B 551/41

Szabó Sándor. Fürdők és gyógyforrások.

= A negyven éves Budapest. A »Városi Szemle« jubiláris száma. 1913.

A budai források. p. 500—508.

B 943/110

Prinz Gyula. Budapest földrajza. Bp.: Magy. Földrajzi Int. [1914.] 123 p.

Hőforrások és ásványvizek. p. 36—39.

B 914/32

Hőforrások. A budapesti —.

= Prinz: Útmutató földrajz. Pécs: Danubia 1925. p. 18.

B 910/103

Hévízek.

= Kunszt—Vámosy: A mai Magyarország ásványvizei, fürdői és üdülötelepei. Bp.: Egyet.-ny. 1928. p. 20—53.

B 613/156

A források összefüggése, thermális vonal. A négy forráscsoport.

Hőforrások.

= Vendl Aladár: A budai hegység kialakulása. Bp.: Stephaneum 1928.

B 551/33

A legfiatalabb harmadkori törések mentén indult meg a budapesti hőforrások felszállása, mely egészen a mai napig tart. Kezdetben magasabban törtek fel a források és nagyban hozzájárultak a vidék geológiai képenek kialakulásához. Lerakódott belőlük a travertino, amely a kiscelli terraszt, a Várhegy tetejét, a Gellérthegy egyes részeit stb. borítja. p. 18—22.

Benczur Gyula. Magyarország egyszerű és földes-meszes hévízei.

= Dalmady Zoltán [szerk.]: Magyarország balneológiai értékei. Bp.: Egyet.-ny. 1929. 45 p.

B 613/166

A budai források és fürdők. p. 31—52

2. Egyes források és kutak. — Einzelne Quellen und Brunnen.

a) *Gellérthegyi források. — Quellen aus dem Gebiete des Blocksbergs.*

Schafarzik Ferenc. Szőkevény hőforrások a Gellérthegy tövében.

= Földtani Közlöny 55. évf. 1920.

3895/55

Alacsony vízállásnál sok hőforrás látható, melyek különben észrevétlenül ömlenek a Dunába. E szőkevény források, valamint a Duna vízállása a fürdőforrások víznívóját befolyásolják: a Duna fenekén kilépő forrásokra ránehezedő vízoszlopnak visszaható hidrosztatikai nyomása, szükségszerűen feljebb szorítja a fürdőforrásokat is. p. 81—83.

Hőforrások.

= Schafarzik Ferenc & Vendl Aladár: Geológiai kirándulások. Bp.: Stádium 1929.

B 550/25

A Szt. Gellérthegy hőforrásai. p. 12, 29—30.

A gellérthegyi forrásövezet a főváros gazdagodásának fellegvára.
= Nemzeti Ujság 1930. okt. 3.

Új gyógyvizes forrás a Gellérthegy tövében.
= Fővárosi Hírlap. 1932. jan. 27.

Hungária-forrás. — Hungaria Quelle.

Hungária forrás. A budapesti — gyógyvize vegyi és orvosi szempontból. Bp.: Hegyei 1880. 32 p. **B 551/20**

Hungaria-Quelle. Die Budapester — vom chemischen und medizinischen Standpunkte beleuchtet. Bp.: Hegyei 1880. 32 p. **B 551/22**

Hungária-forrás.
= Balló Mátyás: Budapest főváros ivóvizei... néhány ásványvíz elemzése. Bp.: Akad. 1881. **B 543/1**
A Gellérthegy tövében a »Propeller«-szálló udvarán egy régi fülkében fakad a Hungária-forrás. Elemzése, tulajdonságai. p. 34—37, 96.

Hungária-forrás.
= Chyzer Kornél: Magyarország gyógyhelyei és ásványvizei. S.-A.-Újhely: »Zemplén«-ny. 1885. p. 56—57. **16728**

Hungária-forrás.
= Boleman István: Magyar fürdők és ásványos vizek. Bp.: M. Balneológiai Egyesület 1896. p. 36. **26990**

Hungaria-quelle.
= Boleman, Stefan: Ungarns Curorte und Mineralquellen. Bp.: Ung. Balneologischen Verein 1896. p. 31. **42623**

Lutz Ferenc. A »Hungária«-forrásvíz összetétele.
= Természettudományi Közlöny 53. évf. 1921. p. 383—384. **4992/53**

Czebe László. Magyar Karlsbad az Erzsébethíd lábánál.
= Budapesti Hírlap 1924. máj. 11.
A Hungária-forrás vize.

Dalmady Zoltán. Az ásványvizekről és néhány új magyar ásványvízről.
= Természettudományi Közlöny 57. évf. 1925. p. 89—108. **4992/57**
A Hungária forrás. p. 101—104.

Hungária-gyógyforrás.
= Scholz Kornél [szerk.]: Az egészség gondozása. Bp.: Pesti ny. 1928. p. 166. **B 614/29**

Hungária-gyógyforrás.
= Frank Miklós [stb.]: Magyarország fürdői. Bp.: Orsz. Balneol. Egy. 1931. p. 44. **B 613/175**

Hungária-forrás.
= Siklóssy László: Hogyan épült Budapest? Bp.: Föv. Közmunkák Tanácsa 1931. p. 262. **B 725/213**

Elisabeth Quelle.
= Original Abhandlungen aus dem III. Bde der Jahrbücher des Ung. Naturwiss. Vereins. Pest: Herz 1858. p. 69—70. **B 551/1**

Hildegard-Quelle.

= Original Abhandlungen aus dem III. Bde der Jahrbücher des Ung. Naturwiss. Vereins. Pest: Herz 1858. p. 57—68. **B 551/1**

Chorgó forrás az alváros [Viziváros] Fleck nevű utcájában.

= Rupp: Budapest és környékének története. Pesten: Eggenberger 1868. p. 191. **B 914/54**

Kalecsinszky Sándor. A budapesti eskütéri h'dfő munkálatai alkalmával kitört artézi hévíz chemiai elemzése.

= Földtani Közlöny 28. évf. 1898. **3895/28**

A budai oldalon a Rudasfürdő előtti kert nyugati sarka előtt felszökő vízre bukkan-
tak. A kutat betömték. p. 318.

Paúr Géza. Az eskütéri híd fő hőforrásainak betömése.

= Vasárnapi Ujs. 1899. évf. p. 203—204. **25/46**

b) *Józsefhegyi források. — Quellen aus dem Gebiete des Josephbergs.*

Józsefhegyi források.

= Balázs Sándor [etc.] szerk.: Nayad. Pest: Lauffer & Stolp 1863. p. 10—11. **B 613/136**

Frohner Román. A Budapest környéki alacsonyabb fokú hévizek radioaktivitásáról. Bp.: Hornyánszky 1912. 32 p. **B 553/1**

Római fürdői-, Csillaghegyi-, Árpád-forráscsoportok, kerékmalmi forrás.

Mária-forrás. — Mária-Quelle.**Mária-forrás. A budai —.**

= Papp Samu & Hankó Vilmos [szerk.]: A magy. birod. ásvány-
vizei és fürdőhelyei. Bp.: Magy. Balneol. Egy. 1907. **B 615/5**

A III. kerületi Örömi-utcai Mária-forrás analysise. p. 231.

Reiner Ede. A budai Mária-forrás gyógyhatásáról, tekintettel a benne foglalt alkali nitrátokra. Bp.: Thália 1907. 14 p. **B 613/19****Erdős József [szerk.]. Magyar fürdő-kalauz. 5. kiad. 1910. 215 p. **2314****

Budai Mária-forrás. p. 180—181.

Kristály ásványvízforrás. A Lukácsfürdő ásványvízforrása. p. 190.

Donáth Gyula. A budai Mária-forrás vizelethajtó hatása. Bp.: Nagel 1912. p. 1—6. (Klinikai Füzetek, 22.) **B 615/1****Fehéregyházi-forrás. — Quelle Fehéregyháza.****Óbudai Fehéregyházi forrás.**

= Reső Ensel Sándor: Árpád sírja. Pest: Landerer & Heckenast 1862. 23 p. **Bq 902/26**

Fehéregyházi forrás.

= Magyarország képekben. Szerk.: Nagy Miklós. Pest: Heckenast 1870. p. 232—233. **B 309/12**

c) *A Svábhegy-zugligeti források. — Quellen aus dem Gebiete des Schwabenberg.*

Jankovich, [Antal]. Pesth und Ofen. Ofen : Univ. 1838. XIV, 261, 14 p. **B 914/14**

Amorsquelle, unter dem Johannisberg. — Quellen auf dem Schwabenberg. Drei Quellen. — Saukopf. Eine Quelle im Auwinkel. — Brunne im Stadtmaurerhof. — Brunne in Klein-Zell. — Brunne in der Christinastadt. p. 47—48.

Schlesinger, J. Medizinische Topographie der königl. Freistädte Pesth und Ofen. Pesth : Kilián 1840. VIII, 173 p. **B 914/25**

Quelle des Saukopfes im Auwinkel. Ober der Quelle sind noch zwei andere Quellen, daher der Berg Drei-Quellen-, oder Dreibrunnenberg heisst. p. 47.
Quelle in einem Keller der Festung ist eine Nitrumhaltige Quelle. p. 47.

Haeuffler, J. V. Buda-Pest. Theil I—III. Pest : Emich 1854. **B 943/135**

Ziehbrunnen auf dem Platan des Leopoldfeldes. — Saukopfsquelle. — Königsbrunn auf dem Schwabenberg. — Quellen im Dreibrunnenberg. — Quelle auf der Franzeshöhe. p. 28.

Eperjessy István. Eltemetett források.

= Budai Napló 1928. ápr. 29.

Bq 071/21

Elfelejtett régi források emlékei a budai hegyvidékben.

Eltemetett források.

= Budai Napló 1931. nov. 6.

A multban, a Nádor-kút és a Béla király-kút látta el az egész Vár vízszükségletét, most elhasználatlanul folyik le az árokba. Eltörték a Zalai-úti forrást, melynek vizéből strandfürdőt létesíthettek volna. A Kútvölgyi-úton talált erős sóstartalmú forrást is, melyet csatornaépítés közben fedeztek fel, betörték vagy elvezették.

Garády Sándor. A mi ősforrásaink. A budai hegyvidék kincsei.

= Budai Napló 1932. jan. 13.

Béla király forrása v. Király forrás a Svábhegyen, a Svábkút az Istenhegyi-úton, melyet az útszabályozásnál betörték és az Orvoskút (Doktor-, Nádor- v. Városkút.) Ez a három forrás táplálta a Várban a közkutakat.

Disznófó-forrás. — Quelle des Saukopfes.

Quelle des Sauwinkels.

= Dierner : Kurzgefasste Erdbeschreibung von Ungern. Pesth: Kilián 1848. p. 10. **B 914/138**

Quelle des Saukopfes.

= Hartleben : ... Führer durch die Städte Pest und Ofen. In vier Sprachen : ungarisch, deutsch, franz. und englisch. Pest—Wien—Leipzig : Selbstverl. 1857. p. 122. **B 910/92**

Disznófó-forrás.

= Eperjessy : Zugliget és környéke. Bp. : Athenaeum 1905. p. 24. **B 914/35**

Saukopfs-Quelle.

= Eperjessy : Zugliget und Umgebung — Zugliget et ses environs. Bp. : Athenaeum 1905. p. 32. **B 914/35**

Brunnen auf dem Schwabenberg.

= Dierner : Kurzgefasste Erdbeschreibung von Ungarn. Pesth: Kilián 1848. p. 10. **B 914/138**

Béla és Nádor kút.

= Palugyay : Buda-Pest. Pest : Landerer és Heckenast 1852. p. 219. **B 910/16**

Sikióssy László. Svábhegy. Bp. : Athenaeum 1929. 208 p. 1. t. **B 911/19**

Orvoskút. Több neve volt : Doktorkút, Nádorkút, Városkút, Béla király kutja, Sváb-kút. Mátyás király emlékét is hozzáfűzik. p. 31, 113.
Kászim pasa csörgökútja. 1548—1558 közt építette. p. 113.

d) Lágymányosi és budaörsi keserűvízforrások. — Glaubersalzquellen aus dem Lágymányoser und Budaörser Gebiete.**Glaubersalzhältige Quellen bei Ofen auf dem Wege nach dem Kammerwald.**

= Schams : Vollständige Beschreibung der Stadt Ofen... Ofen : Univ. 1822. p. 577. **B 914/11**

Bitterwasser. Zwischen den Ofner Weinbergen und im Dorfe Buda-Örs.

= Stocz, Joh. Leop. : Das Königreich Ungarn. Pressburg : 1823. p. 127. **B 380/14**

Aquae Budenses amarae.

= Kitaibel, Paulus : Hydrographica Hungariae. Tom. 1—2. Pestini : Trattner 1829. **B 551/38**

Tales nominat Kitaibel duas : unam in suburbio Budensi, Via regia dicto, alteram inter vineas Budenses, regione Staarentanz nominata. Qualitates aquae phisicae et chemicae. T. I. p. 117, 174.

Ofner Bittersalzwasser.

= Schlesinger : Medicinische Topographie der königl. Freistädte Pesth und Ofen. Pesth : Kilián 1840. p. 46. **B 914/25**

Bittersalzquellen.

= Kerner, Anton : Beitrag zur physikalischen Geographie von Ofen. [O. O. & Dr.] [185?] p. 15. **B 551/27**

Erzsébet császárné budai keserűvízforrás. Értekezés az — ról, hatása s alkalmazása módjáról. — Abhandlungen über die Kaiserin Elisabeth Bittersalz-Quelle zu Ofen, deren Wirkung u. Anwendung. Ofen : Bagó 1854. 16 p. **B 551/23****Bittersalzquelle. Eine — liegt im Ofner Weingebirge gegen Budaörs.**

= Haeufler : Buda-Pest. Pest : Emich 1854. p. 28. **B 943/135**

Joachim, W. Neuentdecktes eisenhaltiges Bittersalzwasser nebst kurzem Bericht der übrigen Bittersalzquellen zu Ofen. **B 615/11**

= Balneol. Ztg. 1856. Bd. IV. p. 102—104.

Szabó, Joseph. Die geologischen Verhältnisse der Ofner Bittersalzquellen.

= Original Abhandlungen aus dem III. Bde der Jahrbücher des Ung. Naturwiss. Vereins. Pest : Herz 1858. p. 44—79. **B 551/1**

Keserűsóforrások a Gellérthegy déli tövénél.

= Hunfalvy : Budapest és környéke. Pest : Lauffer & Stolp 1859. p. 111. **B 910/23**

Budai keserűvizek.

= Török József : A két magyarhaza elsőrangú gyógyvizei és fürdőintézetei. 2. kiad. Debrecen : Városi-ny. 1859. p. 243—249. **B 613/44**

Hausner kutjai — Hildegard forrás. Unger kutja — Erzsébet forrás. Böck Frigyes kutja. Neuwert Ferenc kutja. Vizivárosi kut.

Saxlehner András. Die Hunyadi János Bittersalzquelle zu Ofen. Pest: Selbstverl. 1870. 32 p. **B 551/21**

Geologische Verhältnisse. Chemische Eigenschaften und Wirkung des Wassers.

Martin, Al. Die Hunyadi János Bittersalzquelle zu Ofen. Ihre Entstellungs-Verhältnisse, chemischen Bestandteile, physiologischen, wie therapeutischen Wirkungen und Anwendungsweise. München: Schurich 1871. 62 p. **B 551/13**

Árpád-Bitterwasser-Quelle. Monographie der — zu Ofen, nebst deren geologischen Lage, phisiologischen und therapeutischen Wirkungen. Pest: Sédy [1873]. 13 p. **B 613/30**

Molnár János. A »Budai Rákóczy« keserűvíznek vegyelemzése. Bp.: Akadémia 1876. = Math. és Természettud. közl. XIV. k. 1876/77. p. 17—25. **B 543/5**

Sólyom Jenő. Buda déli környéke és keserűvízforrásai történeti, régészeti, helyirati és természettudományi szempontból. Bp.: Khor & Wein 1877. 67 p. **B 613/20**

Keserűvízforrások.

= Szabó József: Az ivóvíz kérdése Budapesten. Bp.: Term. tud. Társ. 1877. p. 22—24, 40. **B 613/25**

Keletkezésük, talajuk és lefolyásuk.

Fresenius R. Chemische Untersuchung der Hunyadi János Bittersalz-Quellen des Andreas Saxlehner in Budapest. Wiesbaden: Kreidel 1878. 25 p. **B 551/17**

Bitter Springs of Buda.

= Steinacker: Budapest. Zürich: Füssli [188?] p. 84. **B 910/38**

The best-known of these springs are: the Elisabeth, Rákoczy, Victoria, Hunyadi and Francis-Joseph Springs.

Budai keserűvizek.

= Balló: Budapest főváros ivóvizei... néhány ásványvíz elemzése. Bp.: Akad. 1881. p. 38—46. **B 543/1**

Fehling, H. von & **Kunze**, Carl Ferdinand. Die natürliche Franz Josef-Bitterquelle. Chemische Untersuchung und physiologische und medicinische Bearbeitung. Bp.: Franklin [1882?] 62 p. **B 615/10**

Szontagh, Thomas von —. Ueber die Kelenföld-er (Ofner) Brunnen der Firma: »Aesculap Bitter Water Comp. Lim. London.« = Földtani Közlöny. (Geologische Mitteilungen.) XV. évf. 1882. p. 152—158. — U. ez magyarul is, u. o. p. 99—104. **3895/17**

Ofner Bitterwässer.

= Bruck, J.: Kurorte und Heilquellen von Ungarns. Bp.: Pester Buchdr. Actien-Gesellsch. 1883. p. 16—19. **B 551/39**

Budai keserű vizek.

= Boleman István: A fürdőtan kézikönyve. 1. k. Igló: Schmidt 1884. p. 216—221. **B 613/182**

Keserűvízforrások.

= Balló M.: Jelentés Budapest főváros vegyészének működéséről 1874—1883-ban Bp.: Pesti kny. 1885. p. 91—96. **B 613/50**

Budai keserűvizek.

= Chyzer Kornél: Magyarország gyógyhelyei és ásványvizei. S.-A.-Újhely: »Zemplén«-ny. 1885. p. 50—52. **16728**

Bitterquellen. Die — am südlichen Abhange des Blocksberges.

= Europäische Wanderbilder: Budapest. Zürich: Füssli 1885. p. 84. **B 910/96**

Budai keserűvizek.

= Chyzer Kornél: A magyar fürdőkről. Bp.: K. M. Természettud. Társ. 1886. p. 67—69. **16727**

Bernáth József. A budai keserűvíz-források állapota az 1888. évben. Bp.: Birkholz-ny. 1888. 15 p. 1 t. **B 551/26**

Bitterquellen in Ofen.

= Szalay & Khan: Die ungarische Metropole. Bp.: Kilian 1889. p. 148—150. **B 914/36**

Hunyadi János fameuses eaux purgatives.

= Chélard: La Hongrie contemporaine. Paris: Kugelman 1891. p. 369. **B 914/68**

Hosvay Lajos. A budai keserűvizeknek eddig ki nem mutatott alkotórészei. = Természettudományi Közöny 30. évf. 1892. p. 158. **3895/30**

Budai keserűvizek.

= Boleman István: Magyar gyógyfürdők és ásványvizek. Bp.: Mezei 1892. p. 16, 60—61, 69—70. **B 551/40**

Ferenc József keserűvízforrás. Budapest Souvenir. Ajánlva az 1894-ben Budapesten megtartott VIII. nemzetközi közegészségi és demografiai congresszus tagjainak. Bp.: [Ny. n.] 78 p. **B 551/25**

[Francia, angol, német, magyar nyelven.]

Hunyadi János keserűvízforrás. A Saxlehner féle —. Bp.: Buschmann 1894. 61 p. 1 t. **B 551/16**

U. ez németül is B 622/2.

Bitter Waters called Hunyady János.

= Cook: Practical english guide to the city of Budapest. Pressburg: Alkalay 1896. p. 46. **B 910/71**

Budai keserűvizek.

= »Magyar Baedeker«. Felelős szerk.- és kiad.: Hofbauer Imre. II. évf. 2. kiad. Bp.: Vasvári-ny. 1899. p. 140—141. **44643**

Budai keserűvizek.

= Boleman István: Magyar fürdők és ásványos vizek. Bp.: M. Balneológiai Egyesület 1896. p. 128—132. **26990**

Ofner Bitterwässer.

= Boleman, Stefan: Ungarns Curorte und Mineralquellen. Bp.: Ung. Balneologischen Verein 1896. p. 115—119. **42623**

Saxlehner Hunyady János keserűvize.

= Hankó Vilmos: A fürdők helyes berendezése és az ásványvizek okszerű kezelése. Kolozsvár: E. K. E. 1900. p. 67—68. **17609**

- Hofmann, Karl und Lóczy, Ludwig.** Über die Entstehung der Budaer Bitterwasserquellen.
= Földtani Közlöny 39. évf. 1904. p. 347—365. **3895/39**
- Hoffmann Károly és Lóczy Lajos.** A budai keserűvízforrások keletkezéséről.
= Földtani Közlöny 39. évf. 1904. p. 119—332. **3895/39**
- Budai keserűvizek.**
= Papp Samu & Hankó Vilmos [szerk.]: A magy. birod. ásványvizei és fürdőhelyei. Bp.: M. Balneológiai Egy. 1907. p. 227—28, 230, 232. **B 615/5**
- Keserűforrások.** A kelenföldi, lágymányosi, örmezei források.
= Horváth E. János: Nagy-Budapest. Bp.: Szent István Társulat 1910. p. 50. **B 910/46**
- Budai keserűvizek.**
= Magyar fürdő-kalauz. 5. kiad. 1910. Szerk.: Erdős József. Tata: Engländer 1910. p. 183, 187. **2314**
- Keserűvízforrások.**
= Reiner: Budapest szfőváros fürdőpolitikájáról. Bp.: Háziny. 1911. p. 7—8. **B 613/18**
- Termal- und Bitterwasserquellen.**
= Leiter, Hermann: Budapest und die Oberungarische Donau. Wien: Deuticke 1912. p. 13. **B 550/1**
- Budai keserűvizek.**
= A negyven éves Budapest. »Városi Szemle« jubiláris szám 1913. p. 508. **B 943/110**
- Keserűvíz kutak.**
= Kunszt—Vámosy: A mai Magyarország ásványvizei, fürdői és üdülőtelepei. Bp.: Egyet. ny. 1928. p. 128—146. **B 613/156**
- Hunyadi János keserűvízforrás** vegyi összetétele.
= Scholz Kornél [szerk.]: Az egészség gondozása. Bp.: Pesti-ny. 1928. p. 158. **B 614/29**
- Keserűvízforrások.**
= Dalmady Zoltán [szerk.]: Magyarország balneológiai értékei. Bp.: Egyet.-ny. 1929. p. 5—30, 63—64, 141—142. **B 613/166**
- Keserűvízforrások.**
= Frank Miklós [stb.]: Magyarország fürdői. Bp.: Orsz. Balneol. Egy. 1931. p. 41—45. **B 613/175**
- Eaux amères de Budapest.**
= Radács Elemér: La Hongrie. Bp.: Imprim. Municipal 1932. p. 210. **B 308/123**

e) *Pesti források. — Pester Quellen.*

Vasas vizek.

- = Chyzer Kornél: Magyarország gyógyhelyei és ásványvizei. S.-A.-Újhely: »Zemplén«-ny. 1885. p. 57. **16728**

»A Terézvárosban... vannak kutak, melyeknek nem elemezett vasas vizeit fürdőkül használják. A király-utcai 16. sz. alatt 16, a hársfa-utcai 4. sz. a. 15 és a nyár-utcai 22 kőkáddal és 4 zuhannyal vannak felszerelve.« p. 57.

Trinkbrunnen von Pest.

= Schwicker: Budapest im Altertum. Bp.: Ungarische Revue 1886.
II—III. Heft. p. 133. **B 931/1**

Elias Brunnen.

= Leyrer, Joseph: Die Stadt Pesth und ihre Gegend. Pesth: Trattner 1803.
B 914/4

»In der Festetitsischen Anlage steht ein kleines Gebäude in völlig klassischem Styl, das einen Brunnen bedeckt, der ein vortreffliches Wasser enthält.« p. 158.

f) *Dunai melegforrások. -- Warme Quellen in der Donau.*

Miller, Joan. Ferdinand. Epitome vicissitudinum de regia urbe Budensi...
Budae: Landerer 1760. 210 p. 3 t. **B 943/19**

»Unum admirandum adhuc aduecto, quod in Insula hac in medio Danubii sita, ad ripam Ecclesiae Neustüfftensi objectam aquae calidae scaturiant, fere semper videndae, nisi inlumen Danubius inundet.« p. 136—137.

Warme Quellen in der Donau. An der nördlichen Spitze der Palatin-Insel.

= Schams: Vollständige Beschreibung der kön. Freystadt Pest. Pest:
Hartleben 1821. p. 34—35. **B 914/18**

Aqua Danubii.

= Kitaibel, Paulus: Hydrographica Hungariae. Tom 1—2. Pestini:
Trattner 1829. p. 177. **B 551/38**

Qualitates aquae physicae et chemicae.

Mineralquellen. Die warmen —, die in der Donau entspringen.

= Jankovich: Pest und Ofen. Ofen: Univ. 1838. p. 64. **B 914/14**

Warme Quellen in der Donau zwischen der Palatinal- und Stadtinsel.

= Schlesinger: Medicinische Topographie der kön. Freistädte Pesth u. Ofen.
Pesth: Kilian & Comp 1840. p. 14—16. **B 914/25**

Meleg források a Duna medrében valószínűleg régi fürdők maradványai.

= Palugyay: Buda-Pest. Pest: Landerer és Heckenast 1852. p. 219. **B 910/16**

Fürdő halom sziget (Bad Haufel Insel) a Margitszigettől északra. Meleg forráshoz török fürdő épült.

= Palugyay: Buda-Pest. Pest: Landerer és Heckenast 1852. p. 336. **B 910/16**

Mineralquellen auf der Badinsel. Warme —.

= Haeufler: Buda-Pest. Pest: Emich 1854. p. 27. **B 943/135**

Quellen auf der Badinsel, Die —.

= Hunfalvy: Ungarn und Siebenbürgen. Darmstadt: Lange 1856. p. 139.
B 918/4

Quellen der Badinsel.

= Körner, Frdr.: Vaterländische Bilder aus Ungarn und Siebenbürgen.
Abt. I. Leipzig: Spamer 1858. p. 97. **B 308/95/1**

Meleg források a Duna medrében.

= Radványi: Margit-sziget története. Pest: Beimel 1858. p. 134. **B 943/14**

Hőforrások, A Duna medrében fakadó —.

= Hunfalvy: Budapest és környéke. Pest: Lauffer & Stolp 1859. p. 111.
B 910/23

Fürdőszigeti hőforrások.

= Szabó József : Az ivóvíz kérdése Budapesten. Bp. : Term.-tud. Társ. 1877.
p. 47—48. **B 613/25**

Quellen im Donaubette.

= Schwicker : Budapest im Altertum. Bp. : Ungarische Revue 1886.
II.-III. Heft. p. 135. **B 931/1**

Források a Dunamedrében.

= A negyven éves Budapest. »Városi Szemle« jubiláris száma 1913. p. 500.
B 943/110

IV. Budapest-fürdőváros.

Bäderstadt-Budapest.

Blana Szilárd. Budapest fő- és székváros világvárossá tételének eszközei és módjairól. Tanulmány közegészségügyi és sociológiai szempontokból. Bp. : Pallas 1893. 46 p. **B 614/37**

Bókai Árpád. Külföldi és hazai fürdők összehasonlítása. Előadás az 1893. évi balneol. kongresszuson. Bp. : Magy. Balneol. Egy. 1893. 14 p. **B 613/181**

Bókai Árpád. Külföldi és hazai fürdők összehasonlítása.

= »Magyar Baedeker«. Felelős szerk. és kiad. : Hofbauer Imre. II. évf.
2. kiad. Bp. : Vasvári-ny. 1899. p. 36—40. **44643**

Szerény [Smialovszky Valér]. Az ország és fővárosunk idegenforgalma. Bp. : Singer & Wolfner 1900. 78 p. **43701**

Fürdőügyünk és az idegenforgalom. p. 23.
Idegenek a budapesti fürdőkről. p. 39—40.

Russay Gábor Lajos. A magyar fürdők nemzetgazdasági kérdése. Ungvárt : Lévai 1902. 18 p. **43186**

Sümei József. Mi az oka, hogy hazai fürdőink nem boldogulnak és hogy a betegek legnagyobb része külföldi fürdőkhöz megy? Bp. : Pallas 1902. [Különleny. A Magyar Orvosok Lapja 1902. II. évf. 29—30. sz.-ból.] **47792**

Budapest, mint fürdőváros.

= Vasárnapi Ujs. 1903. p. 224. **25/50**

Sümei József. Fürdőtörvény és idegenforgalom.

= Magyarország 1918. ápr. 20.

Reiner Ede. Budapest fürdőváros. Bp. : Háziny. 1909. 42 p. **B 613/17**

Budapesti és a külföldi fürdők.

= Magyar fürdő-kalauz. 5. kiad. 1910. Szerk. : Erdős József. Tata : Engländer 1910. p. 210—212. **2314**

Budapest-fürdőváros.

= Hétfő 1914. jún. 15.

Lendl Adolf. A fürdőváros és az idegenforgalom. A budapesti fürdők és források ismertetése.

= Lendl : Jövőbetekintés. Bp. : Wodianer 1917. p. 72—80. **B 911/2**

- Pfortenbauer, Valentin.** Budapest, die Bäderstadt.
= Neues Wiener Journal 10. März 1918.
- Hogyan lehetne Budapest csakugyan fürdőváros?**
= Magyarország 1921. XII. 20.
- Buda — világfürdő.**
= Budai-Napló 1922. márc. 1. **Bq 071/21**
- Budapest fürdőváros.**
= Budapesti Hírlap 1924. nov. 23. **B 071/64**
- Fürdőváros-e Budapest?**
= 8 Órai Ujság 1925. aug. 26.
- József Ferenc kir. herceg. Budapest fürdőváros.**
= Budapesti Hírlap 1925. máj. 19. **B 071/64**
- Budapest gyógyforrásai és a külföld.**
= Magyarország 1926. máj. 9. **173**
- »Budapest Fürdőváros.«** Bp.: Pátria 1926. 22. p. 2 t. **Bq 613/179**
Tartalom: I. Beszámoló a Budapest Fürdőváros Egyesület működéséről. II. Apponyi Albert gróf beszéde Budapest fürdőinek jelentőségéről. III. József Ferenc kir. herceg előadása Budapest fejlődésének új irányairól. IV. Az 1928-ban rendezendő nemzetközi fürdőügyi kiállítás és kongresszus tervezete. V. A kiállítás színhelye és a Citadella belső átalakítására vonatkozó tervek.
- Josef Franz, Erzherzog.** Die Bäderstadt Budapest und die Ausstellung für internationales Bäder- und Fremdenverkehrswesen.
= Illustrierte Zeitung. Bd. 169. Leipzig 1927. p. 278. **Bq 613/154**
- József Ferenc kir. hg. Mi adja meg Budapest fürdőváros jellegét?**
= Az Ujság 1927. okt. 30. **26**
- Melegvíz — Budapest fűtőszere.**
= Magyar Hírlap 1926. aug. 27. **B 606/60**
- Pávai Vajna Ferenc.** »Budapest fürdőváros.«
= Pesti Hírlap 1927. máj. 7. **Bf 071/3**
- Rakovszky Iván.** Budapest fürdői.
= Nemzeti Ujság 1927. júli. 1. **167**
- Ráskai Dezső.** Budapest fürdőváros.
= Ujság 1927. ápr. 10. **26**
- Dalmady Zoltán.** Budapest mint fürdőváros.
= Scholz Kornél [szerk.]: Az egészség gondozása Magyarországon. Bp.: Pesti ny. 1928. p. 150—166. **B 614/29**
- Gál Jenő.** Buda-fürdőváros.
= Magyarország 1928. aug. 12.

- Gerlóczy Zsigmond.** Fürdőzés és nyaralás Magyarországon. Bp.: Apostol-ny. 1928. 32 p. **R 613.12 (439)**
 Budapest fürdőváros egyesület és az országos magyar idegenforgalmi tanács működése. Fürdők fejlesztése.
- Erényi, Gustav.** Badestadt Budapest.
 = Neues Wiener Tagblatt. 1929. 24. Aug. **84**
- Szviezsényi Zoltán.** Budapest fürdőváros jelentősége.
 = Magyar Hírlap 1929. jún. 2. **B 606/60**
- Vámosy Zoltán.** Budapest fürdőváros.
 = Dalmady Zoltán (szerk.): Magyarország balneológiai értékei. Bp.: Egyet. ny. 1929. p. 53—72. **B 613/166**
- Budapest a rádiumos gyógyfürdők városa.**
 = Nemzeti Ujság 1930. szept. 30. **167**
- Világváros-fürdőváros.** Budapest gyógyforrásainak propagandája itthon és a külföldön.
 = Budapesti Hírlap 1930. júl. 6. **B 071/64**
- Buda-világfürdő.**
 = Budai Napló 1931. dec. 25. **Bq 071/21**
- Klebsberg Kunó gr.** Új Budapest. — Új vidék.
 = Pesti Napló 1931. febr. 1. **Bq 071/63**
- Polakovits Gergely Zsigmond.** Budapest-fürdőváros kérdésének megoldása.
 Bp.: Uránia 1931. 20 p. **B 613/174**
- Wittenbarth Győző.** A fürdőváros és a Tabán.
 = Nemzeti Ujság. 1931. aug. 9. **167**
- Buia János.** Budapest, a fürdőváros.
 = Keleti Ujság. Kolozsvár 1932. máj. 11. **208**
- Kovács házy Vilmos.** Újra divatba kell hozni a gyógyfürdők kultuszát.
 = Fővárosi Hírlap, 1932. dec. 21. **Bq 352/68**
- Ringer Lajos.** Budapest — fürdőváros.
 = Budai Napló 1932. jan. 1. **Bq 071/21**
- Ripka Ferenc.** Budapest fürdőváros.
 = Mártonffy Károly (szerk.): Fejezetek a közjog és közigazgatási jog köréből. Némethy Károly emlékkönyv. Bp.: Pallas 1932. p. 226—227. **80022**
- Medriczky Andor.** Idegenforgalmunk új célkitűzései. Bp.: Háziny. 1933. 25 p. **B 910/265**
 A budai fürdők jelentősége az idegenforgalom szempontjából. p. 20—21.
- Ripka Ferenc.** Budapest a Közép-Duna idegenforgalmának központja.
 (Budapest fürdőváros.) Bp.: M. Idegenforg. Érdekeltségek Szöv. 1933. (Idegenforg. Könyvtár. Szerk.: Tábori Kornél.) **B 910/266**

V. Fürdőügyi szabályrendeletek.

Bäderstatuten der Hauptstadt Budapest.

- Fürdő-szabályrendelet** a főváros területén levő összes fürdők számára. 900/1887. kgy. sz. Bp.: [Ny. n. 1887.] 10 p. **B 613/109**
- Szabályzat** a nádorszigeti artézi fürdő kezelése és a fürdőszemélyzet szervezése tárgyában. 779/1889. kgy. sz. Hiv. kiad. Bp.: Pesti könyvny. 1889. 13 p. (Budapest főváros szabályrendeletei.) **B 613/110**
- Szabályzat** a Rudas-fürdő kezelése és a személyzet szervezése tárgyában. 966/1889. kgy. sz.
= Toldy László: Budapest főváros törvényhatósága által alkotott szabályrendeletek, szabályzatok és utasítások gyűjteménye. IV. rész. Bp.: Budapest főváros kiad. 1890. p. 243—248. **B 352/30/4**
- Szabályrendelet** a fő- és székvárosi Dunafürdők és uszodák számára. 290/1893. kgy. sz. Hiv. kiad. Bp.: Nágel 1893. 10 p. **B 613/111**
- Szabályrendelet** a székesfőváros területén a szabad Dunában való fürdés eltiltása tárgyában. 254/1896. kgy. sz. Hiv. kiad. Bp.: Nágel 1898. [1] p. **B 351/58**
- Szabályrendelet** a székesfőváros területén levő összes fürdők számára. Bp.: Háziny. 1902. 10 p. **B 352/190**

5-

BUDAPEST SZÉKES-
FŐVÁROS HÁZI-
NYOMDÁJA
1933 - 3835

